Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 275 | Łódź Piątek, 27 listopada 1931 r. | נײַנטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י״ז כסלו תרצ״ב | № 275

Adres Redakcij i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

„צעירי ישראל" — התחלת הספר

מוצש״ק. פ׳ וישב (ד. 5/XII 1931), פינקטליך 8 א זייגער אווענד
קומט פאר אין „ענגל שעז זאל" (וואולטשאנסקא 5)

א גראנדיעזע
התחלת=הספר-פייערונג

מיט׳ן אנטייל פונ׳ם בעריהמטען חזן פון דער וואלינער שוהל ה׳ יצחק סאלאווייטשיק
ווי אויך 2 ארקעסטער׳ס אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען מוזיקער ה׳ מעלאדיסטא.
ווי אויך בעוואוסטע פרעלעגענטען, וואס וועלען רעפערירען מעניני דיומא. **הועד.**

אויסערגעוועהנליכע געלעגענהייט!
טוך- און קארט=לאגער
O. Milgrom
7 Cegielniana 7 (dawn. 43)
גרויסער אויספערקויף
פון ביליצער, טאמאשאווער און לעמבערד׳ס סחורות
צו די ביליגסטע פרייזען

יידישע פאלקספארטיי אין לאדזש.

היינט, פרייטיק, דעם 27-טען נאוועמבער פינקטליך 7 א זייגער אוונט קומט פאר אין לאקאל זשוליאנע 10 a א רעפעראט פון ח׳

אדוו. יוסף וויצמאן

א.ד.ט.: „דער פאלקיזם און איר וועלטאנשויאונג"
נאכ׳ן רעפעראט קומען פאר דיסקוסיעס. חברים און סימפאטיקער קומט מאסענווייז. איינגאנג פריי פאר אלע. 7182

זאל „הזמיר" קאשטשושקי 21. — יידישער טעאטער=קאמיטעט אין לאדזש

זונטאג, דעם 29-טען נאוועמבער, 9 אווענד

א טעאטער=דיסקוסיע
אלטע און נייע וועגן פון יידישן טעאטער

רעפערענטן: דיכטער בראדערזאן, ד״ר פאללעק, רעד. ל. פוקס, מ. פעדער, ד״ר מ. מוזאה, רעזשיסער מאשקאוויטש און ד״ר טארטאקאווער. אין דער דיסקוסיע קאן זיך באטייליקן יעדער פון פובל. בילעטען פריהער צו באקומען אין באר „איירעפעיסקי" פיוטרקאווסקא 4. 7151.

קויפט נור ביי דער ערשטער האנד!
ייך כשר וטוב!
1/4 ליטער נור 63 גראשען
פון דער אלטער בעוואוסטער פירמע
„בארוויך"
אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאדז
נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58
גרויסער אויסוואהל פון וויינען, ליקערן און בראנפען׳ס.
ביליגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.

עפענטליכע ערקלערונג!

אזוי ווי אין מיין הויז וואוינט דער לאקאטאר

עזריאל בידערמאן

אין איז מיר שולדיג פאר 13 קווארטאלען דירה-געלד אויף א סומע ביז 1000 זל. און אזוי ווי די עקסמיסיע איז שוין פעסטגעשטעלט אויפ׳ן 31-טן דעצעמבער 1931, פאדער איך איהם אויף גוטוויליג צו פערלאזען די וואוינונג כדי אויסצומיידען די עקסמיסיע. אויב ער וועט גוטוויליג פערלאזען דעם לאקאל בין איך גרייט איהם צו געבען א נ׳ענטשפרעכענדע פערגיטיגונג, אין נעגענפאל טראגט ער אליין די אחריות פאר די אדורכגעפיהרטע עקסמיסיע.

מיט אכטונג **ש. ל. ראטענבערג**
אלעקסאנדריסקא 6. — 7228

מעלדונג.

אזוי ווי עס איז געוועזען א מעלדונג אין דער צייטונג פון 25/11, אז עס געהען ארום אומפעראנטוואָרטליכע מענשען און זאמלען געלד אין נאמען פון שניידער-צעך, ערקלערען מיר, אז ביי די דאמען=שניידער-בעשטעלט אין לאדז איז געשאפען געווארן א גמילת חסדים-קאסע פאר אונזערע מיטגלידער, וועלכע זענען שטארק געטראפען געווארן פון יעצטיגען שווערען קריזיס, פון וועלכען עס ליידט אונזער פאך.

די פאך-קאמיסיע.

בעמ.: גלייכצייטיג פאדערן מיר אויף די פערוואלטונגס-מיטגלידער פון שניידער צעך, וועלכע זענען לעצטענס געגאנגען זאמלען געלד, זיי זאלען ערקלערען אויף וועלכע צוועקען זיי האבען דאס פערווענדעט. 7231

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען=קראנקהייטען.
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „טשארי") טעל. 134-72
נעהמט אן פון 2 1/2 — 4 און פון 7 — 8 אווענד

האמעאפאט
Dr. med. M. GELLER
לאדז, קאפערניקא 49
טעלעפאן 245 50
היילט מיט קרייטעכצער אין אלע קראנקהייטען.

פאר מאגנליידענדע
ראבארבער=וויין)
פעפסין=וויין) כשר
אין פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער ווייןהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84.

וויכטיג פאר עקספארטערן
אנ׳אונטערנעהמער א פאכמאן נעהמט אן
הויזען
יעדען קוואנטום מיט צושניידען גענען וא־אנטיע.
די אדרעס צו ערפאהרען אין „נייעם פאלקסבלאט"

Dr. med. **REICHER**
פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל ארצט פאר מענער=שוואכע-בעהאנדלונג
נעהמט אן פון 8—11 פריה און פון 5—8 אווענד.
זונטאג און יום-טובים פון 9—1 בטאג.

אויפרוף

אין לאדז ערנעהרען זיך פון אויפקויפען אלטוואַרג איבער 200 שאכער. זיי גייען פון הויף צו הויף שרייען „האנדעל" און פון דעם ציהען זיי זייערע פרנסה שוין פון יאהרען לאנג. די שאכער לעבען איבער איצט א אויסערגעוועהנליכען מאמענט. ס׳גייען אדורך טעג און פערדינען נישט אויף א שטיקל ברויט. אויב איז דאס ווייניג, געפינען זיך פערזאנען וועלכע דרייען זיך פאר די האטעלען און צוקערניעס, וואַרטען זיך יעדען דורכגייער און רעדען איין אז זיי צאהלען די העכסטע פרייזען און אז דער שאכער איז נישט קיין ערענליכער מענש, אז ער איז א גנב. די דערמאנטע פערזאנען זענען פערמעגליכע סוחרים, מיר ווענדען זיך דעריבער צו דער לאדזער בעפעלקערונג און בעטען אונז ענטקעגענקומען מיט הילף, וועלכע זאל בעשטיין אין דעם, דאס אלטווארג זאל נאר פערקויפט ווערען די שאכערס. מיר גלויבען, אז די יודישע בעפעלקערונג וועט אונז פערשטיין און אונזער אויפרוף וועט נישט בלייבען א קול קורא במדבר.

שאכער-פעראיין, פאמארסקא 15

פעראיין „עזרת אחים", לאדז, זאוואדזקא 28
דינסטאג, ד. 1-טען דעצעמבער 1931 9 א זייגער אוו. ווערט געגעבען א טעאטער=פארשטעלונג
אין פילהארמאניע ס׳ווערט געגעבען די אויסגעצייכנטע פיעסע
„איציקל שגץ"
אין דער הויפטראלע די פאפולערע סוברעט!
רעגינא צוקער
צום שלוס א גרויסער דיווע־טיסמענט מיטן אנסאמבל פון נאנצן אנסאמבל
די הכנסה גייט למובת דעם הילפס-פעראיין „עזרת אחים"
בעמערקונג: אלע מיטגלידער וועלען געבעטען צו קומען שבת דעם 25 נאוועמבער 1931 4 אזייגער נאכמיטאג אין פעראיינס-לאקאל אין א זאכער וויכטיגע אנגעלעגענהייט. די פערוואלטונג

אכטונג, מעבעל-טישלער פון לאדז!

דער טישלער=צעך אין לאדז, בושעושינער 7 רופט אלע מעבעל=טישלער מיטגלידער און נישט-מיטגלידער צו קומען מאסענווייז אויף דער

פערזאמלונג

וואס קומט פאר זונטאג, דעם 29 נאוועמבער 1931 פינקטליך 7 א זייגער אווענד אין לאקאל בושעושינער 7 וועגען וויכטיגע פאך=פראגען.

די פערוואלטונג.

עדזשא שאפראן
לעאן זארזשעווסקי
פערהייראט
לאדז, אין נאוועמבער 1931

מזל טוב

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבען זוהן

ליזער

צו זיין חתונה מיט פרל.

אסתר שאפראן

זאל אייער לעבען אייך און אונז פערשאפען פיל נחת און פרייד.

יצחק יעקב זארזשעווסקי און פרוי

צו דער חתונה פון אונזער ליבען און טייערען ברודער, שוואגער און אנקעל

לעאן זארזשעווסקי

מיט פרל. **עדזשא שאפראן**

גראטולירען מיר הארציג און ווינשען א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.

סאלא און לעאן זארזשעווסקי און קינדער

מזל-טוב

מיין טייערען און ליבען ברודער

לעאן

צו זיין חתונה מיט פרל.

עדזשא שאפראן

מיינע הארציגסטע וואונשען, זאל אייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין.

ברודער הענעך זארזשעווסקי.

מזל-טוב

אונזער טייערע און ליבע שוועסטער פרל.

עדזשא שאפראן

צו איהר האכצייט מיט ה׳

לעאן זארזשעווסקי

ווינשען מיר פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט. זאל אייער לעבען אייך און אונז ברענגען פיל נחת און פרייד.

ברודער שלמה שאפראן

שוועסטערן: נוטשא, שיינדל, העלא און טאבטשא שאפראן

מזל-טוב

אונזער ליבהארציגע און טייערע שוועסטער, שוועגערין און מומע פרל.

עדזשא שאפראן

צו איהר חתונה מיט ה׳

לעאן זארזשעווסקי

ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען. זאל אייער לעבען אייך און אונז פערשאפען פיל פרייד און נחת.

שוועסטער חנה

שוואגער שלמה שאפראן און קינדער

צו דער חתונה פון

ה׳ **לעאן זארזשעווסקי**

מיט פרל. **עדזשא שאפראן**

ווינשט פיל גליק

הערמאן גראסמאן

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבען פריינד

ה׳ **לעאן זארזשעווסקי**

צו זיין חתונה מיט

פרל. **עדזשא שאפראן**

זאל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין

יענקעל דוד קאץ און פאמיליע

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד ה׳

לעאן זארזשעווסקי

מיט פרל. **עדזשא שאפראן**

ווינשען מיר א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.

דוד זילבערבערג און פרוי.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד ה׳

לעאן זארזשעווסקי

מיט פרל

עדזשא שאפראן

גראטולירען און ווינשען א גליקליך און צופרידען צוזאמענלעבען.

פינקוס וויינטרויב און פרוי

אונזער ליבען פריינד

ה׳ **לעאן זארזשעווסקי**

צו זיין חתונה מיט

פרל. **עדזשא שאפראן**

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען עוויגעס גליק און צופ-דענהייט

סאלא און בנימין זילבערבערג

צו דער חתונה פון אונזערע ליבע פריינד

פרל. **עדזשא שאפראן**

מיט ה׳ **לעאן זארזשעווסקי**

ווינשען מיר פון טיפסטען הארצען פיל גליק און זאל אייער גייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין

איגנאץ פאמעראנץ און פרוי און זוהנדעלע סטוועק

מזל-טוב ווינשען מיר די א הארציגען

פאמיליע זיבער

צו די תנאים פון זייער ליבע טאכטער פרל.

חי׳ זיבער מיט ה׳ **אפרים יצחק סטריקאווסקי**

יצחק אהרן סאכאטשעווסקי און פאמיליע.

ברוך קלין און פאמיליע.

צו דער פערלאבונג פון מיין ברודער און שוואגער

אפרים יצחק סטריקאווסקי

מיט פרל. **חי׳ זיבער**

ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט זאל זייער לעבענס וועג מיט בלומען בעצירט זיין

חי׳ גאלדע, ברוך קלין און קינדער.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען פריינד

יוסף שילדוואר

מיט פרל. **רעניא קרעל**

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען א גליקליכע צוקונפט.

דוד גאלדבערג און פרוי,

יחיאל דוד באציאן און פרוי.

אכטונג!

די בעוואוסטע און לאנג-עקזיסטירענדע פירמע

J. FUTERMAN

Łódź, Piotrkowska 54, tel. 106-54

מאכט בעקאנט, דאס זי בעזיצט און עמפפעהלט דער געעהרטער קונדשאפט צו דעם פארשטעהענדען סעזאן א זעהר רייכען אויסוואהל פון אלערארט מאדערנסטע לעצטע נייהייטען פון:

דיוואנעס	מעבעל-איבערצוגג
טיש-בעט-דעקען	דעקאראציע-שטאפן
באדניקעס	צעראטען
נארזשוטען	לינאלעאום
גארדינען	
קאצען	
פארטיערן	
רייזע-פלעדען	

אלעס צו אויסערגעוויינליך ביליגע פרייזען און רעעלע בעהאנדלונג

בעמערקונג: פערטרעטונג פון די בעסטע ביעלסקער האנד-דיוואנעס.

54 הורט! דעטייל! 54

Doktór

Łagunowski

Piotrkowska 70

i róg Traugutta

Tel. 181-83

Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych

Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.

Przyjmuje od 8^{30} do 10^{3} rano, od 1-ej do 2^{30} pp od 6 do 8^{30} w., w niedzielę i święta od 10 pd -ej. Dla pań oddzielna poczekalnia

---

Dr. med

J. PIK

Zeromskiego 36,

tel. 175-50.

Choroby **nerwowe**

Spec. nerwice i cierpienia seksualne.

Przyjmuje od 5–7 w.

לעהרערס

מיט רעגירונגס-רעכט, 18 יאהר פראקטיק. יר-טיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, ביכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12

רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק וו. 30. שיק

בעקאנטמאכונג

נאר אין מיין פראצאוויגע בארג איך ארויס פער-שידענע עלעגאנטע באלאווע טואלעטען ווי אויך חופה קליידער, קאנקורענץ-פרייזען ב. מינץ, זגערזשער 28.

רעכטע אפיצינע 1-ער שט.

ס׳ווערט געזוכט

2 פאנגעס צו שלאפען אין א לעצט צימער מיט אלע בעקוועמליכקייט

ווסכאדניא 25

וואוינונג 24.

א מעדעל

צו אנ׳אזשור-מאשין שטענדיגע ארבייט, זי זאל אויך קענען שניידען זאנבעטס ווערט געזוכט ביי פרוי. כאהן, ווסכאדניא 8 אין דער שטיקעריי.

Dr. Z. Rakowski

ספעציאליסט פאר אוירען, נאז, האלז-און לונגען-קראנקהייטען

11-טען ליסטאפאד 9

קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 2—3

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען חבר

ליפמאן ברינגעל

מיט פרל׳ **סאלא בריגעל**

ווינשען מיר זיי א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט.

משה גלאווינסקי, יוסף ברין, אברהם זאקליקאווסקי און כלה זלמן וויטעלזאן און פרוי.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען חבר

אברהם זאקליקאווסקי

מיט פרל׳ **באלטשא רובין**

ווינשען מיר עוויגעס גליק און צופרידענהייט.

יוסף ברין, משה גלאווינסקי, ליפמאן בריגעל און כלה, ישעיה פישמאן, זלמן וויטעלזאן און פרוי.

Z intencji zaręczyn naszego kolegi

p. Lipmana Brygla

z p. Salą Bryglówną

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.

Edzia Konówna

Edzia Tugentmanówna

Regina Wrzońska

צו דער פערלאבונג פון אונזער ווערטען פריינד און חבר

יוסף שילדוואר

מיט פרל. **רעניא קרעל**

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

שמיאל בלאט און פרוי

משה שינאווער און כלה

משה פאמעראנץ

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע פריינדין

פרל. **זעלדא האלענדער**

מיט ה׳ **יעקב טראנאזש**

ווינשען מיר פיל גליק, זאל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין.

משה און שרה זאנגער

און שרה וואלפאוויטש

Dr. H. Weisshoff

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

זאוואדזקא 23, טעל. 162-95

נעהמט אן פון 4–6 נאכמיטאג.

צו דער פערלאבונג פון פרל׳

געניא אורבאך (לאדז)

מיט ה׳

נעצל באזשיקאווסקי (פאביאניץ)

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

דאס פע-סאנאל פון דער פירמע אורבאך.

צו דער פערלאבונג פון פרל׳

געניא אורבאך (לאדז)

מיט ה׳

נעצל באזשיקאווסקי (פאביאניץ)

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען זיי א גליקליכע צוקונפט און עוויגעס צופרידענהייט.

שמעון גלוכי און פרוי

און זוהנדעלע יוסף גלוכי.

הרינו מברכים את אחותני וגיסנו

מרת גנענדל דעסוי

עם ב״ג מר **יחיאל טייטעלבוים**

לחתונתם שתהיו ביום 20/11 בתל-אביב בחיי ארוכים ומזוני רויחי.

מנדל דעסוי ורעיתו.

תל אביב.

צו דער פערלאבונג פון מיין פריינד

רפאל בער עלינגער (לאדז)

מיט פרל. **חיה פייגע פאזנאנסקא** (זגערזש) ווינשט א הערצליכען מזל-טוב

פריינד

ישראל הערצקע ראוועט

צו דער פערלאבונג פון מיין קוזינע פרל. **חיה פייגע פאזנאנסקא** (זגערזש) מיט מיין פריינד

רפאל בער עלינגער לאדז

ווינשט א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

מיכאל לאסמאן.

Dr. med.

N. ROZEN

צאהן-כירורג צאהן, קיפער, דיאגנאזעס, גימען- און צונג-קראנקהייטען

רענטגענאדיאגנאסטיק.

Andrzeja 7, tel. 216-57

פון 3–7 נאכמ.

ק. שאליט
ירושנער=אַטעליער
פּיעטריקאָווער 16 (פּאָלודניאָווא 3

פעלץ=וואַרעז
עמפּפעהלט צום איצטיגן ווינטער=סעזאָן אַלערליי
צו קאָנקורענץ=פּרייזען
לאַפּעז=מאַנטלען צו 1000 זל., קאַראַקול=מאַנטלען צו 700 זל.
פאַקעז=מאַנטלען צו 300 זל.
קימט און איבערצייגט אייך! — אַלעס פון ערשטקלאַסיגע פעלץ-וואַרען מיט א גאַראַנטיע.
בעם.: מיר נעמען אָן זעמטליכע איבעראַרבייטונגען און רעפּעראַטורען פון פעלצען צו די ביליגסטע פּרייזען.

קינא-טעאַטער BAJKA
רוג בושעושינ ע ר. פראַנטשישקאַנער 31 צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.
פערגרעסערטער אָרקעסטער געגוי צוגעפּאַסט צום איינהאַלט פון בילד אונטער דער ליטונג פון ה'ליראָוער, אָנהויב 4.30 נמ. שבת און זונטאָג פון 12—3 נמ. מיט'ן אָנטייל פון אָרקעסטער זענען אַלע פּלעצער צו 40 און 50 גר.

היינט און פאָלגענדע טעג!
דאָס פּרעכטיגסטע פילם-מייסטערווערק וואָס מאַלט מיטן גאַנצן גרויל די טראַגעדיע פון יונגסטער טאָכטער פון ניקאָלאַי II אויפ'ן גרונד פון דער באָלשעוויסטישער רעוואָלוציע א. נ.

„אַנאַסטאַסיאַ"
אין די הויפּטראָלען: **Lee Parry i Hans Stüwe**

דאָס בילד ווערט אילוסטרירט מיט נעזאַנגען אויסגעפיר'ט פון א סינסטלעריש כאָר

אויסערן פּראָגראַם: „קאַשטשושקי'ס ערשטע ליבע" דראַמע פון הערצער געשאַפן אויפ'ן היסטאָרישן גרונד.

נייעס! ◆ כשר! ◆ נייעס!
באַר „בריסטאַל"
פּאָלודניאָווא 4, טעל. 74=151
איבערצייגען קען זיך יעדער!
צוליב דעם גרויסן קריזיס, וואָס עס הערשט אין לאָדז נעמט זיך אונטער דער באַר „בריסטאַל" אַרויסצוגעבען די אַלע שפּייזען נישט אויף רעקלאַמע נאָר צום טיש

פערשידענע קאַנאַפּקעס (שניטקעס)	20
פערשידענע סאַלאַטקעס	40
פערשידענע זופּען	
לאָקשען מיט יויך	40
יויך מיט קרעפּלעך	40
שוואַמען-זופּ	40
פּראַנצויסקע זופּ	40
קרופּניק מיט פלייש	40
פּאַסטעליאָווע מיט פלייש	40
פערשידענע פליישען	
זופּען-פלייש	90
לונג און לעבער מיט קליסקעלעך	90
גיליאַש	90
פּאַפּריקאַש	90
וואורשט מיט קרויט	90
קישקע מילץ	90
ווערעמעלעך מיט קישקע	90
גראַשליך	90
טשאָלענט מיט קישקע	90
געבראָטען געגזנעס	90
קאַלבס-קאָטלעט	90
קאַלבס-ברוסט	90
צונג נעפּעקעלט	90
דייטשער בעפשטיק	90
קאַרמאַנאַדע	90
קאָמפּאָטען פערשידענע	
אָמלעט מיט קאָנפיטורען	40
געמישטער קאָמפּאָט	40
שטרודעל	40
טעה	25
טעה מיט זאַפט	35
טעה מיט ווייַן	35
פערשידענע מאַרטען ביער	25

מיטאָג פון 3 שפּייזען 1.50 און 4 שפּייזען מיט געפּליגל 2.25

מיט אכטונג באַר „בריסטאַל" פּאָלודניאָווא 4
טעלעפאָן 74=151

SWIEŻY TRAN LECZNICZY
POLECA
Apteka
St. Hamburga i S-ki
Łódź, Główna 50, tcl. 218-61

Dr. med. J. POLAK
אינערליכע און אַלערגישע כראַנקהייטען
אַזמע, הויט-אויסשלאַג, רעומאַטיזם, אַרטריטיזם מיגרענע
6-טער שערפּיעז 22 טעל. 21=164
נעהמט אָן פון 5 ביז 7 נאָכמיטאָג.

Dr. J. Herszfinkel
ספּעציאַליסט פאַר קינדער=קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען
אויף זשעלאַזנא 8a, טעל. 111-87
נעהמט אָן פון 8—9 און פון 3—5 נאָכמ.

דר. מ. וואָלפסאָן
האָט זיך איבערגעצויגען
נאַרוטאָוויטשאַ (דזשעלנאַ) 2
טעלעפאָן 83=128
נעמט אָן פון 5 — 7 נאָכמיטאָג

Dr. med. URBACH
האָט זיך איבערגעצויגען
אויף פּיעטריקאָווער 8
טעלעפאָן 89=148
ספּעציאַליסט פאַר נערווען-קראַנקהייטען.
נעמט אָן פון 4 ביז 6 נאָכמיטאָג.

בוכהאַנדלונג נ. בערלינסקי, לאָדז
חודש פון'ם יודישן בוך, אָרגאַניזירט לויט דער איניציאַטיוו פון פּען-קלוב. איבער 1000 בעסטע ביכער פון דער יודישער ליטעראַטור, כמעט צו האַלבע פּרייזען. אין דער רשימה געהען אריין די וויכטיגסטע ווערק פון דער יודישער און וועלט-ליטעראַטור פון די בעדייטענדיגסטע פערלאַגען.

נאר איצט האָט איהר די געלעגענהייט זיך צו פערשאַפען די בעסטע ווערק צו האַלבע פּרייזען. קומט און זעהט אדורך די רשימה און איהר וועט זיך איבערצייגען, דאָס ביי מיר בעקומט איהר אַלערליי ביכער אויף די בעסטע בעדינגונגען. בעזוכט מיין בוכהאַנדלונג אויף אַלטשטאַט 12 אין הויף, 2. שט. קויפען איז נישט פערפליכטעט.

כעמיש-באַקטעריאָלאָגישע לאַבאָראַטאָריע
פון
מאַגיסטער נ. שאַץ
פּיעטריקאָווער 37, 2 שטאָק פראָנט
אַנאַליזען פון קאַל, אורין, לייכעך א. אנד.
מעסיגע פּרייזען. מעסיגע פּרייזען

שירטען
מיט פּאַריזער שרינדען
ווי אויך פערטיגע שיטלען
ווערען ערשטקלאַסיג און רעעל אויסגעאַרבייט
צו ביליגע פּרייזען
ביי קערש, סקווערזאָווא 15
לינקע אָפיצינע, 1-שטער שטאָק.

איראָפּא
האָט דאָס נאָך נישט געזעהען!

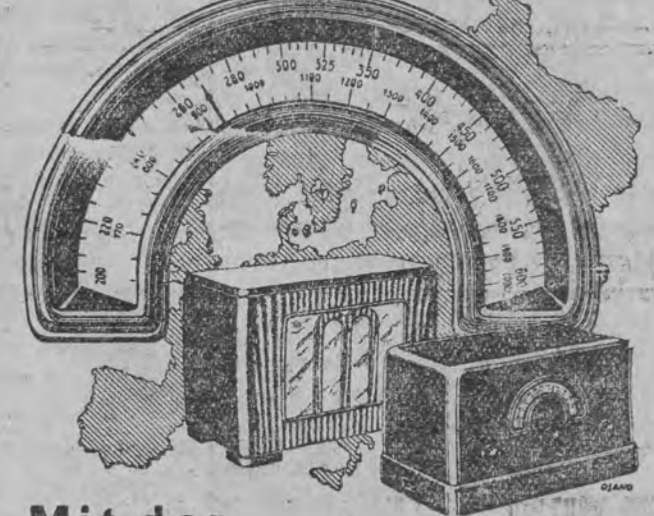

Mit der
geeichten „Wellen-Skala"
durch ganz Europa
MENDE 169
SYSTEM GÜNTHER

מיט זיין פּינקטליכע וועלען-סקאַלע געפינט איהר די ווייטסטע ראַדיא-סטאַציעס אהן זוכעניש מיט זייער פּעבנלהאַפטע קלאַנגשעהנהייט, ריינע און הויכע טאָנשאַרפקייט — האָבען די „מענדע"-אַפּאַראַטען אין עטליכע וואָכען צייט דערגרייכט א וועלט-ערפאָלג!

MENDE 169 אויף שיראַם, אין פערבינדונג מיט א מענדע גלאָשניק איז דער בעסטער ראַדיאָ-אַפּאַראַט!

פאַר יעדען! אין גרויסער אויסוואַהל צו בעקומען אין
Skład Elektro Radjotechniczny B-cia„LEIB
Łódź, Zgierska 9, telefon 164-95.

די ביליגסטע קוועלע
— איז נור —
דאָ
ביי דער פירמע
געברידער מילקער
פּלאַץ-וואָלנאַשטשי 5, טעל. 07-236
עקזיסטירט זייט 1880 יאָהר
עמפּפעהלט אין א גרויסן אויסוואַהל צו ביליגע פּרייזען:
נאַפט- און שאַמאַט-אייוועז
ווישימאַשקעס אַמעריקאַנער און אינגלענדישע
וואַננעס, קעסלען צו קאָכען וועש
קוכען- און אַלומיניום-געשירען
טיש- און גרויסע וואָגען
פּלאַטין, שערען און פּריזיר מכשירים
מאַשינקעס צו פלייש און צו מאָהלען קאַווע
פּרימוסען, טערמאָזען און שפּריט-מאַשינקעס
האַנדווערקער- און לאַנדווירטשאַפטליכע מכשירים
שלעסער און שלעסלעך
גליטשערס פון 5 זל. און
קינדער-שליטען און ספּאָרט-שליטען
לויב-זעגען און ווערקציינג פאַר קינדער
דאָס בעזיכטיגען די סחורות פערפליכטעט נישט צו קויפען

„FEMINA"
Dyplomowana paryska pracownia gorsetów
przeniesiona **z PARYŻA do ŁODZI przy ul. Piotrkowskiej 93,** III piętro, front, m. 9.

Poleca najnowocześniejsze gorsety, biustonosze, staniki, paski ortopedyczne lecznicze p-g ostatnich modeli paryskich.

Dla reklamy, ceny wyjątkowo niskie!

אייזענעניש שווייסונגען
מעטאַל-באַראַבייטונגען
שלאָסערייַ-אַרבייטען
מאַשינען-טיילען
פיהרט אויס ביליג

J. REDER, Łódź
קאָנסטאַנטינער 11/13
(רוג זאַכאָדניאַ)

Lekarz-dentysta
Z. BIELAKOWSKA
powróciła.
Kilińskiego 113, róg Nawrot.
winda — telefon 148-27
od g. 10 — 1 i od 4—7.

Samochody
i motocykle używane
Kupno, sprzedaż, komis.
zamiana.
Agencja-Aotu
Gdańska 82 tel. 189-28

מאַשין-לעכער
ווערן אָנגענומען אויסצינייען ביי
ג' נאַרדמאַנשרודמיעסקאַ 8,

קאפיטאן דרייפוס און דעפ. ליבערמאן

וועגעז אזא צוזאמענפאר האט מען נעכטען געהערט אויף די געריכטס - פערהאנדלונגען איז „בריסקער" פראצעס

אויסגעהערט עדות פון דער פערטיידיגונג און בעשולדיגונג

וו אר ש א, 26. (טעלעפאניש פון אונזער קאר־רעספאנדענט) די געריכטס־פערהאנדלונגען האבען זיך נעכטען אנגעהויבען 10 א זייגער פריה.

דער עדות

דעפ. סטאניסלאוו רימאר

פון באראדאווען קלוב, איז נעכטען ארויסגעטרעטען דער ערשטער.

א"וו. גאוואדוואָרסקי: נאך די מאי־געשעהעניש־שען, וואספאר אנשויאונג האט געהערשט איבער דעם פאליטישען, רעכטליכען צושטאנד?

עדות: וואס וויטער פון די מאי־געשעהעניש, אלץ דייטליכער האט זיך געלאָזען אנזעהען די דיקטאטור, אלץ ווייניגער האט מען געשוינט די קאנסטיטוציע און די רעכט פון סיים און דאס געזעץ.

— קאן מען בעטראכטען די וואהלען פון פרע־זידענט אלס לעגאליזאציע פון דער איבערקעהרעניש

— ניין, לעגאליזירען די איבערקעהרעניש קאן מען נאר דורך אנ'אמנעסטיע.

— איז דעפ. פראגער א געמעסיגטער סאציא־ליסט, צי א רעוואלוציאנער?

— דעפ. פראגער איז א געלעהרטער סאציא־ליסט. ער האט דאס אלץ גענומען טעארעטיש און קיין רעוואלוציע נישט געמאכט. אין סיים מאכט מען נישט קיין רעוואלוציעס.

— האט מען געבראכט קיין קראקא א סך פאליציי בעת'ן קאנגרעס?

— אין קראקא האט מען געמאכט הכנות, ווי מען וואלט זיך געגרייט עס זאל פארקומען א רע־וואלוציע, מען האט געזאגט, אז די שי־עק האט גרויסע אויגען. דאס זעלבע איז געווען ווען מען האט ענט־הילט דעם ווילסאן־דענקמאל אין פויזען. מען האט געזאגט אין די סא־ציע־קרייזע', אז געג. האלער און טראמפטשינסקי ווילען מאכען א רעוואלוציע.

— צי געדענקט איהר ווען די מיניסטאריען סוואיקאווסקי און מלאדזשאנאווסקי האבען בעקו־מען אין סיים א אונצוטרוי־וואטום? וואס איז מיט זיי געשעהען?

— זיי זענען געווארען צום צווייטען מאל מי־ניסטארען און דערמיט האט מען בעריהרט די קאנ־סטיטוציע דורך דער אינטערפרעטאציע פון ה' צאר דער פרעסע־דעקרעט האט אויך פערפליכטעט הגם פארמעל איז ער געווען אפגעשאפט.

— צי איז געווען א מורא פאר נאך אנדערע אטענטאטען און מצד וועמען?

— זענען אנאנזאג אויף ווייטערדיגע אטענטאט דער ב. ב. דעפוטאט סאבאלעווסקי האט גע־זאגט, אז די קאנסטיטוציע וועט ווער־ען אומגעווא־רפען, קאסידארסקי האט געזאגט, אז אויב דער סיים וועט נישט אפטרעטען וועט זיך גיסען בלוט.

— צי איז געווען אפעראדנונג פון אינערן־מיניסטער אין צוזאמענהאנג מיט'ן פונאנדערלאזען דעם סיים?

— מען האט אנגעפיעגט די וואיעוואדעס וואר־סערע רושם עס האט ארויסגערופען דאס פונאנדער־לאזען דעם סיים און דאס נישט פערעפענטליכען קיין נייע וואהלען. דאס אונטערגרובען דעם גלויבען פון דער געזעצליכקייט, איז דאס גרעסטע אומגליק, וואס עס דראהט דער מלוכה.

— צי האט מען מורא געהאט פאר א רעוואר־לוציע נאכ'ן קאנגרעס?

— נאכ'ן קאנגרעס זענען די „רעוואלוציאנע רען" געפאהרען אויף וואקאציע.

ווייטער דערצעהלט דער עדות, אז מיניסטער סקלאדקאווסקי האט מען צוגעשטעלט דאקומענטען וועגען אנפאלען פון דער סאנאציע באיובקע אויף די אפאזיציאנעלע טוער.

— דער עדות האט דערמאנט, אז די דעפוטאטען קאזלאווסקי און וואיטשעכאווסקי האר־בען איבערגעגעבען דעם פרעזידענט א פעטיציע ווע־גען איינפיהרען די קאנסטיטוציע אויפ'ן וועג פון א פעראָרדנונג, וואס איז דאס געווען?

— דאס איז געווען א בעשלוס אין דראהאביטש, אנגענומען אויף א מיטינג פון ב. ב. אז מען זאל זיך ווענדען צום פרעזידענט אין דעם גייסט.

אדוו. גאוואדוואָרסקי: איז דאס דער קאזלאוו־סקי פון דער פראפעסיע א ארכעאלאג, וועלכער איז איצט אגראר־מיניסטער?

עדות: יא.

— ווייסט איהר וועגען פאקטען פון אנפאלען אויף די לאקאלען פון די באראדאווע ארגאניזאציעס?

— מען האט חרוב געמאכט דעם לאקאל פון דער באראדאווער ריכטונג אויף אל. יערוזאלימסקי בירגערליכע רעסורסע א. ד. גל.

דער עדות גיט איבער דעם געריכט אנ'אויפרוף, געדרוקט דורך ד. א. ק. אין ווארשא, דארט ווערט גע־זאגט, אז דעפ. וויטאס האט אין יאהר 1926 גע־בראכען די קאנסטיטוציע.

— דער אדוואקאט בעט דעם דאקומענט בייד־צולעגען צו ד יאקטען.

פארזיצער: פון וואנען האט איהר דאס?

עדות: מען האט דאס פערטיילט אויף די גאסען אין יאהר 1926 און כ'האב דאס בעהאלטען.

פראק. גראבאווסקי: אויף וועלכען וועג האבען געוואלט ווערען אויסגעפיהרט די „אטענטאטען" וועגען וועלכע איהר האט געהערט.

עדות: די רעגירענדע פאקטארען, וועלכע זע־נען נישט צופרידען פון דער איצטיגער ארדנונג, צילען צו אטענטאט אויף דער ארדנונג, אין פוילען קאן מען נישט שטענדיג דערגעהען צו עפעס אויף א וועג פון א לאגישער פערשטענדיגונג. אט למשל 2 טעג פאר'ן אטענטאט, האט פילסודסקי גע־קאנט איבערנעמען די מאכט פון ה' מאציק, וועלכען מען האט איבערגעגעבען די מיטיע צו שאפען א בייעם קאבינעט און וועלכער האט רעפרעזענטירט די סיים־מעהרהייט.

אדוו. בערענסאן: געהט אין איצטיגען סיים די ארבייט איבער דער קאנסטיטוציע אין א גיכען טעמפא?

עדות: עס האט זיך נאך נישט אנגעהויבען.

— וואספארען איינדרוק האט מען, צי וויל מען איצט אנ'ענדערונג פון דער קאנסטיטוציע?

— איך האב דעם איינדרוק, אז ניין.

פראק. ראווע: געדענקט איהר נישט, אז מען האט בשעתו נישט געלאזען דעם מארשאלעק פיל־סודסקי רעדען אין סיים?

עדות: געשרייען פון 5 קאמוניסטען, דאס איז נישט אזא גרויסע זאך און אויף צו בעגריסען דעם אנפיהרער איז נישט דער סיים, דער סיים איז בע־שטימט אויף עפעס אנדערש.

בעשולדיגטער ליבערמאן: איז אייך בעוואוסט, אז אויף דער פראגע פון סיים־קאנצעלאריע־שעף, האבען די אפיצירען געענטפערט, אז זיי זענען געקומען אריינצוגעהען אין זאל?

עדות: מאנכע האבען געזאגט, אז זיי זענען געקומען קויפען מארקען או זאנדערע האבען גאר נישט געזאגט.

ליבערמאן שטעלט נאכדעם פעסט, אויפ'ן גרונד פון דער ערקלערונג פון עדות, אז מארשאל פיל־סודסקי איז ארויס פון סיים 6 א זייגער און די אפיצירען זענען דארט געבליבען ביז האלב 8, אז זיי האבען געזאגט, אז אין זאל זענען פעיהאן געגוג שפיי־קעסטלעך און אז פילסודסקי האט שפעטער געשריבען אז די אפיצירען האבען געהאט צו וואר־טען א ליף זיינע בעפעהלען.

טשאלקאש: צי קאנט איהר אנ'עהנליכען פאל אין דער געשיכטע וואס עס איז ארויסגעקומען פון דעם, ווען מיליטער איז אריין אין פארלאמענט?

פארז.: איך ווארף אפ די דאזיגע פראגע.

מאסטעק: צי געדענקט איהר ווי דער מיניסטער סקלאדקאווסקי איז אריין אין סיים אין דער בעגלייטונג פון פאליציי?

עדות: דאס איז געווען ווען מען האט געעפענט דעם סיים.

נאכדעם טרעט דאס געריכט צו אויסצוהערען

די רעשט עדות פון דער בעשולדיגונג

אספיראנט פיליפאוויטש, אנפיהרער פון קאמי־סאריאט אין סקאזשיסק, דערצעהלט, אז אויף א מיטינג פון פ. פ. ס. האט דעפ. בערליצקי גערעדט אז די ארבייטער האבען געשטיצט די איבערקעה־רעניש, נאר זיי האבען זיך ענטוישט, אז פילסודסקיס רעגירונג איז אנטיארבייטעריש. די ארבייטער דארפען ליקווידירען אזא רעגירונג. דאס איז געווען אין אוי־גוסט 1930.

בערליצקי האט אויך געזאגט, אז די רעגירונג האט א שלעכטען שם אין אויסלאנד און די פאר וועט שווער זיין צו בעניי[ע]ן א הלוואה.

דער מאקער פיקארסקי זאגט, אז ער איז אויך געווען אויף דעם מיטינג, נאר ער געדענקט נישט דעם אינהאלט פון די רעדעס.

דער פארזיצער לעזט דא פאר זיינע ערקלע־רונגען בײם אויספארשונגס־ריכטער אין פרעזט צי מען האט דעם עדות דארט פארגעלעזען זיינע ער־קלערונגען.

דער עדות ענטפערט, אז אויך ביי דער אויס־פארשונג האט ער נישט געדענקט. דער אויספאר־שונגס־ריכטער האט געלעזען פון איין פאפיר און אין א צווייטען האט ער פערשריבען.

דער עדות סאוויצקי, א טעכניקער ער איז גע־ווען אויפ'ן מיטינג אין סקאזשיסק עס האבען גערעדט גזשעטשנאראווסקי, בורמיסטש באבאווסקי, און דעפ. בערליצקי. זיי האבען גערעדט וועגען דעם, אז זיי האבען זיך ענטוישט אין מארשאל פילסוד־סקי, וועלכער שיצט נישט די ארבייטער־אינטע־רעסען.

דער עדות וואצלאוו גארגאן, פאליציי־פשאדאָוו־ניק פון סקאזשיסק איז געווען אויפ'ן מיטינג און האט געהערט ווי עס האט גערעדט דעפ. בערליצקי, וועלכער האט שארף אנגעגריפען דער רעגירונג.

עס זענען נאך אויסגעהערט געווארען די בע־שולדיגונגס־עדות אדאם סטעלינא, פאליציאנט פון סקאזשיסק, און עדוואַרד וויטקאווסקי געהיים־אגענט.

נאכדעם ווערט ערקלערט אנ'הפסקה.

דער עדות

דעפ. זארעמבא

פ. פ. ס. ערקלערט זיך אלס רעליגיאנסלאזער און דאס געריכט בעפרייט איהם פון דער שבועה.

דער עדות דערצעהלט וועגען קאנפיסקאציעס פון זיין וואכען־בלאט „פאדוודקא" און זאגט, אז זיין צייטונג האט געפיהרט א סיסטעמאט־שען קאמף געגען ווארשאווער רעגירונגס־קאמיסאר און געגען ווארשאווער פאליציי־קאמענדאנט, ווייל זיי האבען נישט געשטערט די אנפאלען אויף סאציאליסטישע פיהרער.

דער עדות ערקלערט, אז אלע ארטיקלען וואס זענען געווען געדרוקט אין זיין וואכענבלאט האט ער אליין געשריבען אפילו אונטער פסעוודא־נים „טשארסקי" אונטער דאזיגען פסעוודאנים האט טשאלקאש נישט געשריבען. טשאלקאש האט בכלל זיהר שוואך געארבייט אין דער צייטונג.

טשאלקאש רופט זיך אן: אין דער צוטונפט וועל איך זיך פערבעסערען.

ווייטער דערצעהלט דער עדות וועגען 8 מיליאן. וואס זענען אויסגעגעבען געווארען ביי די וואהלען פאר'ן סאנאציע־לאגער „פאדוודקא" האט די ערשטע פערעפענטליכט גענויע חשבונות וויפיל יעדער מיניסטער האט אויסגעגעבען און וויפיל געלד שוויטאלסקי האט אויסגעגעבען אויף די וואהלען, דער עדות רעכענט דערביי אויס נע־מען און גיט אן סומען.

די אדוואקאטען פרעגען דעם עדות וועגען די יעצטיגע וואהלען אין פשעמישל אין ער ענט־פערט, אז ער איז דארט געווען און קיין מיטינג האט ער נישט געקענט אפהאלטען. אין דער שטאדט סאנאק, זאגט דער עדות, האט דער פאלי־ציי־קאמיסאר איהם פריהער געזאגט, וואס מעג טאר נישט רעדען. דער עדות האט אנגעהויבען ריהמען די רעגירונג, דאס טאר מען אויך נישט, האט דער קאמיסאר געזאגט.

— האב איך אנגעהויבען רעדען

וועגען קאפיטאן דרייפוס

האט דער קאמיסאר אויך נישט געלאזט רעדען. אנווייזענדיג, אז קאפיטאן דרייפוס דערמאהנט דעם דעפ. ליבערמאן.

דער עדות זאגט, אז אין קיין סאלאן־טאן שפילען מיר זיך נישט.

איינמאל בלויז איז דעפ. דיביא געווען פערבונדען מיט „פאדוודקא". דער צענזאר קריגער האט אנגעקלונגען אין „ראבאטניק" און ערקלערט, אז דער נומער איז קאנפיסקירט. דארט איז גע־ווען געשריבען וועגען דעם געהיימניספולען מארד אין בעלוועדער־גארטען, וואו ס'איז דערשאסען גע־ווארען דער זשאנדארם קאריזמא דער מארד איז נישט אויפגעקלעהרט געווארען.

מיר האבען אונטערגענומען אנ'אייגענע אויס־פארשונג. מיר האבען בעוויזען, אז אינם גארטען האט אין יענער נאכט געהאט די וואך דער בע־קאנטער שעדקא. אויף דער פראגע פון בעשולדיג־טען טשאלקאש ענטפערט דער עדות דעפ. זארעמ־בא: מיר שטעהען אויפ'ן שטאנדפינקט פון א פריינד־ליכען צוזאמענארבייט מיט די סאציאליסטען פון דער נאציאנאלער מינדערהייט מיט די דייטשע סא־ציאליסטען, אוקראינישע סאציאליסטען און „בונד". מיט'ן „בונד" וואס איז לעצטענס אריינגעטרעטען אין צווייטען סאציאליסטישען אינטערנאציאנאל פיהרען מיר אונטערהאנדלונגען וועגען א צוזאמענ־ארבייט, אין דער צוקונפט וועט געשאפען ווערען אנ'אייגהייטליכע ארגאניזאציע פון ארבייטער־קלאס אין גאנץ פוילען.

ט ש א ל ק א ש: האט די פ.פ.ס. געשטרעבט אריינצוציהען די סאציאליסטישע מינדערהייטען אין „צענטראלוואו"?

עדות: ס'איז געווען מיינונגען, אז מ'זאל יא אריינציהען, נור ס'האט זיך נישט געלאזט פערווירקליכען.

עס קומט דאן צו א מיינונגס־אויסטויש צווי־שען די פערטיידיגער און דער פ־אקוראטור וועגען א פאטאגראפיע בנוגע די וואהל מיסברויכען, וואס עס ווייס בענקעל. די פערטיידיגונג פערלאנגט, אז מ'זאל די פאטאגראפיע צולעגען צו די אקטען. דאס געריכט האט ערקלערט אנ'הפסקה.

נאך דער הפסקה בעשליסט דאס געריכט נישט בייצולעגען די פאטאגראפיע.

עס ווערט ווייטער אויסגעהערט דער עדות דעפ. זארעמבא, וועלכער גיט איבער א רייהע פאקטען און דאטומס וועגען די וואהל־מיסברויכען.

ס'ווערט דאן אויסגעהערט אלס עדות דער געוועזענער

ערשטער פרעזעס פון העכסטען געריכט סיידא,

וועלכער גיט א רייהע ערקלערונגען.

ווייטער ווערט אויסגעהערט אלס עדות

די לאדזער פעפעסישע סענאטארקע רלושינסקא

וועלכע רעדט וועגען מאיטעס ראל אויפ'ן קרא קאווער קאנגרעס און כאראקטעריזירט ליבערמאנס ראל ביים פערטיידיגען די פוילישע גרעניצען. וואס שייך טשאלקאש בעריהמטע רעדע אין בער־לין זאגט זי, אז די רעדע איז געווען מיט'ן הכסכם מיט דער שטעלונג פון דער פארטיי.

דער עדות

דעפ. זשולאווסקי

ערקלערט, אז אין יאהר 1929 איז וואס אנ'אמת געווען פראקלאמירט א גענעראל שטרייק. נור אין מאל אויב די קאנסטיטוציע וועט מיט געוואלט אפ־געשאפט ווערען. אויב מען וועט מאכען אנ'־איבערקעהרעניש וועט מען ענטפערן מיט א גענע־ראל־שטרייק אין לאנד.

די פ.פ.ס בעמיהען זיך אויסצואיבען וואס א גרעסערען איינפלוס אויף דער פראפעסיאנעלער בעוועגונג, דעריבער ארבייט די פ.פ.ס. צוזאמען מיט די דייטשע סאציאליסטען, בונד און אוקראי־נישע סאציאליסטען. דערמיט האבען זיך פערענ־דיגט די נעכטיגע געריכטס־פערהאנדלונגען.

קינאג-קינא-טעאטער
APOLLO
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער דאפעלטער פראגראם
סענסאצ. סאלאן־דראמע אויפ'ן גרונד
פון דער ערצעהלונג פון J. Ohnet
קעניג פון פאריז
2) „צווענטוטעל אייך נאכט"
אין די הויפטראלען:
IWAN PETROWICZ
MARY GLORY
GABRIEL GABRIO
שאמפאנער קאמעדיע פול מיט הונ־ערטער פיקאנטע פאמיליע־סכסוכים. אין די הויפטר.
Jenny Jugo, Zygfryd Arno, Johannes Rieman אנהייב אין געוו. טעג 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג

היינט פרעכטיגע פרעמיערע! צירונג פון דער קלאנג־פראדוקציע „British International Pictures" רעזשי פון בע־אנטו Eichberg
„האי-טאנג" („HAI-TANG")
ANNA MAY WONG
גרעסטער סוקסעס פון דער - גענ·אלער כינעזרין -
אין די איב־ריגע ראלן: George Schaell, John Longdon
אויסער'ן פראגראם: קלאנג־צוגאבן FOX און לאנד־אקטועלים. אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4.20 נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12.30 בייטאג. דער זאל איז בעהייצט און ווענטילירט. פאפולערע פרייזן.

מלוכה=איבערקעהרעניש אין דייטשלאנד האבען צוגעגרייט די היטלעריסטען

די געהיימע פלענער זענען בעצייטענס ענטדעקט געווארען

בערלין, 26 (ספ. טעל.) לויט דער פער־אָרדנונג פון דייטשען הויפט־פּראָקוראָר זענען נאכטען אדורכגעפיהרט געוואָרען רעוויזיעס אין גאנץ העסען ביי די אָנפיהרער און ניי־געוועהלטע נאצ־יאָנאל־סאָציאַליסטישע דעפּוטאטען צום העסענער סיים אין וועלכע עס ווערען בעשולדיגט אין אנ־טיילנעמען ביים צוגרייטען צו א מלוכה־איבער־קעהרעניש.

בערלין, 26 (ספ. טעל.) די מאכט האָט בעקומען דעם „ערשטען בעפעהל" פון די היטלע־ריסטען וועגען די נישט־פאַרגעקומענע רעוואָלוציע פון דער היטלער־רעגירונג.

אין דער דאָזיגער פּראָקלאַמאציע ווערט די בעפעלקערונג געווארענט נאָר אויסצופיהרען אַלע בעפעהלען, וואָס וועלען אַרויסגעגעבען ווע־רען דורך די היטלערישע שטורם־אָפּטיילונגען, נאָך דער זיגרייכער מלוכה־איבערקעהרעניש.

פאַר נישט פאָלגען דראָהט טויט שטראָף.

די איינוואוינער ווערען אויפגעפאָדערט, אין משך פון 24 שעה, איבערצוגעבען דאָס גאנצע געווער, די שטורם־אָפּטיילונגען. פאַר האַלטען אונלעגאל געווער איז פאָראויסגעזעהען טויט שטראָף אָהן געריכט.

טויט־שטראָף זענען אויך אונטערגעוואָרפען די בעאמטע און ארבייטער פון מלוכה'שע אונ־טערנעהמונגען, וועלכע פאָלגען נישט די בעפעה־לען פון דער זיגרייכער „רעוואָלוציאָנערער" רע־גירונג.

אין די לעבענסמיטעל אַרטיקלען זענען קאָנ־פיסקירט. עס ווערט פערבאָטען דער פרייער פער־קויף פון לעבענס־מיטלען, פאַר עובר זיין דראָהט אויך טויט־שטראָף.

די אָפּאָרגאַניזאציע וועט אָרגאַניזירט ווערען אויף קאָלעקטיוויע יסודות. עס וועט איינגעפיהרט ווערען צוואַנגס ארבייט פאַר אלע בירגער א חוץ יודען וועלכע ווערען געשטעלט מחוץ'ן געזעץ.

אויפרוף פון יודישען קאַלאַ

וועגען אַנטי־יודישע עקסצעסען און וועגען באַיקאָט

וואַרשא, 26. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָ־רעספּאָנדענט) דאָס יודישע קאָלאָ האָט נעכטען אַרויס געגעבען אַן'אויפרוף צו דער יודישער בעפעלקערונג וועגען די אַנטי־יודישע עקסצעסען און וועגען באַיקאָט, אין דעם אויפרוף ווערט געזאָגט:

די רעגירונג האָט אָנגענומען אַ שטעלונג צו די אַנטי־יודישע עקסצעסען, וואָס ענטשפּרעכט איהר פליכט. די מלוכה־מאַכט האָט בעצייטענס אונטער־דריקט די כוליגאַנישע אַרויסטרעטונגען, הגם עס זענען געווען ערנסטע פערנאַכלעסונגען.

ווייטער ווערט אינ'ם אויפרוף געזאָגט, אַז איר־בערן לאַנד פערגיסט זיך אַ כוואַליע פון יודען־האַס, וואָס בעדראָהט אונזער עקזיסטענץ, וואָס עס האָט נישט בעוויזען צו פערניכטען דער שטייער־סיסטעם, וועט פערענדיגען דער באָיקאָט.

מיר ערקלערען פייערליך, אַז מיר זעבען מיט אייך און שטעהען אויף דער וואַך צו שיצען אייערע אינטערעסען און מען דאַרף אָבער האָבען געדולד אונא ויסדויער אין דער איצטיגער שווערער מיבוט.

11 קרבנות פון א גאז=פערגיפטונג

6 טויטע און 5 שווער־פערסמט

וואַרשא, 26. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָ־רעספּאָנדענט) אויף פּיעקאַרסקאַ 14 האָט געפּלאַצט אַ גאַז־רעהר. און עס זענען פערגיפטעט געוואָרען אויף טויט פון גאַז די דאָזיגע איינוואוינער: סטאַ־ניסלאַווא גרישקא, איהר 4־יאָהריג מיידעלע אירענא לודוויק כמיעלעווסקי, זיין ווייב מאַריאַנאַ, אנא כאָינאַצקאַ און איהר זוהן ריטשאַרד.

אַ חוץ דעם זענען 5 איינוואוינער שווער פער־גיפטעט געוואָרען און מען האָט זיי אין אַ שווערען צושטאַנד אָפּגעפיהרט אין שפּיטאַל.

פּאָליציי פיהרט אַן'אויספאָרשונג וועגען דעם טראַגישען געשעהעניש. עס איז פערהאַן אַ חשד, אַז אַ פערברעכערישע האַנד האָט ספּעציעל איבער־געשניטען די גאַז־רעהר.

א זעלבסטמארד האט דערפיהרט

צום שרעקליכען אויפרייס אין ווארשא

וואַרשא, 26 (טעלעפאָניש) ווי מיר האָבען שוין נעכטען מיטגעטיילט איז אין וואַרשא אויף וואָלסקא גאס 129 פאָרגעקומען אַ שוידער־ליכער אויפרייס מיט מענשליכע קרבנות.

ווי די פּאָליציייאישע אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, איז דער אויפרייס פאָרגעקומען צוליב אַ זעלבסטמאָרד.

דער דאָרטיגער איינוואוינער איגנאַצי אסט־ראָווסקי אין ווענס וואוינונג דער אויפרייס איז פאָרגעקומען, איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד דורך אונטערצינדען די בענזין־באַנקע. די סבה פון טראַגישען זעלבסטמאָרד זאָל זיין אַ פרוי מיט וועלכער דער זעלבסטמערדער איז געווען פער־ליבט.

דער זעלבסטמערדער האָט איבערגעלאָזען אַ בריף פון וועלכען מען האָט זיך דאָס אַלץ דערוויסט.

אורטייל אין אוקראינישען פאליטישען פראצעס

לעמבערג, 26 (טעלעפאָניש) היינט איז פערעפענטליכט געוואָרען דער אורטייל אין גרויסען פּאָליטישען פּראָצעס פון 14 מיטגלידער פון דער אוקראינישער מיליטערישער אָרגאַניזאציע.

דער סטודענט יעזשי פאנטשישין איז פערמשפּט געוואָרען צום טויט דורך הענגען. צוויי זענען בעפרייט געוואָרען די איבעריגע זיבען פערמשפּט געוואָרען צו עטליכע יאָהר שווערע תפיסה.

געשטארבען א יודישער סטו־דענט אין קראקא

א קרבן פון די אנטייודישע עקסצעסען

קראָקא, 26 (טעלעפאָניש) דאָ איז נעכ־טען געשטאָרבען דער יודישער סטודענט הענריק נאָלדמאַן, וועלכער איז פערוואונדעט געוואָרען בעת די בלוטיגע אנטי־יודישע עקסצעסען אין קראָקא.

אינערן מיניסטערס ענטפער

וועגען יודיש אין דער פאלקס=צעהלונג

וואַרשאָ, (טעלעפאָניש) דער אינערן מי־ניסטער פּיעראַצקי האָט צוגעשיקט דעם יודישען קאָלאָ אַן'ענטפער אויף דער אינטערפּעלאציע וועגען דער פאָלקס־צעהלונג.

דער מיניסטער, ענטפערט, אז דער רובריק וועגען נאציאָנאליטעט קלערט נאָרנישט אויף, צוליב דעם איז אריינגעשטעלט געוואָרען דער רובריק וועגען דער שפּראַך. און יעדער בירגער האָט דאָס רעכט אָנצוגעבען, וועלכע שפּראַך ער וויל.

קיין יודישע פאָרמולאַרען זענען נישט פו־נאַנדערגעשיקט געוואָרען צוליב דעם, וואָס ס'איז טעכניש אוממעגליך. מען איז נישט אויסגען געווען צו פערגוואלדיגען די נישט קוועסטיאָנירטע יודישע שפּראַך.

רעוומאטיזם אדער עפּעס אנדערש —

די הויפּטזאַך איז, איך פיהל מיך ווידער פולקו־מען געזונד און קען ווי פריהער אַרבייטען, שרייבט אונז צ. א. פ"ו ו. סוסקאַ, וואַרשא, סטאַרע־מיאַסטאַ 4[6. אַ סך יאָהרען האָב איך זיך אַרומגעדאַקטערט בכדי פטור צו ווערען פון מיינע שמערצען, וועלכע איך האָב געפיהלט באַלד אין די פּלייצעס, באַלד אין די הענט און פיס. דאָס איז אוודאי פונ'ם ווע־טער, אַ פערקיהלונג — האָבען מיר געזאָגט, דאַ העלפט נאָר די וואַרעמקייט. אָבער איך האָב אין בעט נישט געקענט אויסהאַלטען; דאָס איז רעוומאַטיזם אָדער גיכט — דאָ מוז מען דיעט לעבען, האָבען אַנדערע געזאָגט. איך האָב טאַקע עכמעט קיין פלייש נישט געגעסען און פערשידענס פון דער אַפּטייק אויס־פּרובט. עס איז מיר אָבער וואָס אַמאָל ערגער גע־וואָרען. וואָס דאָס איז באמת געווען, קאָן איך עד היום נישט זאָגען. דער עיקר איז, זייט איך האָב אָנגעהויבען נעמען טאָגאַל פיהל איך יעצט גאָרנישט פון מיינע פריהערדיגע שמערצען, און קאָן טאַקע באַמאָל אַרבייטען. טויזענדער געפּלאַגטע זענען דאָך טאָגאַל צוריק געזונד געוואָרען! ביי רעוומאַ־טיזם, פּאָדאַגרע, רייסען אין די גלידער, ברענען אין קנאָכען, נערווען־ און קאָפּשמערצען, גריפּע, פערקיהלונגען און עהנליכע קראַנקהייטען ווירקען טאָגאַל־טאַבלעטען שנעל און זיכער. טאָגאַל שטילט נישט נאָר די שמערצען, נאָר איז אויך עוקר מן השורש די קראַנקהייט. אַפילו ביי לאַנגיעהריגע לייי־דען האָט מען איבעראַשענדע ערפאָלגען דערגרייכט. איבער 6000 דאָקטוירים־אַטעסטאַטען. פּרובט נאָך היינט אַליין אויס, אָבער פערלאַנגט אין אייער אייגען אינטערעס נאָר טאָגאַל; ס'איז נישטא קיין בעסער מיטעל. אין אַלע אַפּטייקען.

DR. MED.
E. GUTMAN
קינדער=קראַנקהייטען
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
גראַנסקא, 26 טעל. 173-00
נעמט אן 11-12 און 4-6

DR. MED. J. LUBICZ
כירורג=ארטאפעד
פאלודניאווא 9, טעל. 183-17
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער
איינגענע פּראָטעזן־וועק. און זאַמלונגע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען ווי: ווקלאַדקעס אויף פּלאַטפוסען, קונסטליכע הענד און פיס, גאָרסעטען א. ז. וו.
נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

Dr. med.
R. ZALCWASSER
כירורג
ציגעל=גאס 19, טעל. 125-17
צוריקגעקעהרט.
מעפּפאַנגט פון 4-7 נאָכמיטאָג.
7398

צאָהן=ארצט
J. ROZIN-REICHOWA
נעמט אָן אין דער לעטשניצע „POMOC"
1 אלעקסאנדראווסקא 1
מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג פון 3-6 אָוונט.

LUNA
היינט און פאלג. טעג!
פילם פון נישט דורכשניטליכער טעמע,
וואָס ענטהאַלט אין זיך געפיהל, שטימונג,
מיאַכט, דראַמאַטיק און סענסאַציע
MARADU
קאָנפליקט פון געפיהלען,
סטיכיע, חיות און מענשען.
אמת'ע אויסברוכען פון ווולקאַן,
זאָווי מוראַ'דיגע אונטערערדישע אויפ־רייסע. קאַמף מיט דיבלוס־פּיעסערישע קראָקאָדילען. — אין די הויפּט־ראָלען:
CHARLES BICKFORD
ROSE HOBART
אויסער'ן פּראָגראַם: אקטואַליטעטען
אָנהייב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 ביי טאָג. — פּאַספּאַרטוס און פרייקאַרטען אונגילטיג ביז'ן אָברופען.

יודיש טעאטער
אין „פילהארמאניע"
דיר.: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאן.

א רעוואלוציע אין פילהארמאניע! אַן'איבערקעהרעניש אין טעאַטער־וועלט!

אינזער דערוויך:
דאָס שענסטע פון שענסטען!
דאָס בעסטע פון בעסטען!
ביליגער, ווי בילינ!

יעדע פּיעסע איז אינהאַלטסרייך
די האַרציגסטע לידער, קופּלעטען, דו־עטען, טערצעטען
אַ שפע מיט הומאָר, אַ ים מיט וויצען!
די בעסטע קינסטלער־טרופּע אין פּוילען!
אזוי האָט מען נאָך אין לאָדז נישט געשפּילט, זאָגן אַלע
ביליגער ווי אין קינאָ!

100% סטאר רעגינא צוקער

היינט, פרייטאג, 9 אזייגער אין אָוונט
„איציק'ל שייגעץ"
מיט רעגינא צוקער אין דער הויפּט־ראָל

מאָרגען, שבת, 9 אָוונט
צימבאַליסט'ס נייע אויפפיהרונג
חאצקעלע כל=בו'ניק
מיט רעגינא צוקער

מאָרגען, שבת, 4 נאָכמ.
פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 50 גר. ביז 2 זל.
יעדער קאָן מיטנעהמען אַ קינד בחנם
דאָס הונ'ד'ל
מיט רעגינא צוקער.
רעזשי: קאַרל צימבאַליסט.
דיריגענט: ש. בלומשטיין.
טעכנ. ליטער: גוטמאַן.
סופלער: אייזענבערג.

אכטונג! א בענעפיס פאַר לאָדזער ווייבלעך, מיידלעך דאַמען פרייז! שבת 12 פריה א פריהמאָרגען=פאָרשטעלונג
„א הארץ, וואָס בענקט" מיט בערטא זאַסלאַווסקא און לעאָן געטליכערמאַן
און דאָס 8־יאָהריגע וואונדער־קינד לאָלאַ אַמזעל.
אַלע פּלעצער אין פּאַרטער צו 1 זל., באַלקאָן און גאַלעריע 50 גראָשען.
יעדער, וואָס קויפט אַ בילעט, בעקומט אין קאַסע דעם 2. פּלאַץ אומזיסט. יעדער קאָן מיטנעמען אַ פרוי בחנם! לעזט און שטוינט!

קריזיס
און פעראָרימונג

איינע פון די שווערסטע בעגלייט־ערשיינונגען פון קריזיס איז אין דער גאַנצער וועלט די אַרבייטסלאָזיגקייט. דאָס איז פערשטענדליך, אויב מען בעהמט אין בעטראַכט אַז בלויז אין די פעראייניגטע שטאַטען זענען פערהאַן 7 מיליאָן אַרבייטסלאָזע, אין ענגלאַנד פינף מיליאָן און אין דייטשלאַנד כמעט פיער מיליאָן א.אַ.וו. אין פערגלייך מיט יענע מלוכות געפינט זיך פוילען אין א בעדייטענד בעסערע לאַגע, ווייל אין פוילען איז אויף אַ בעפעלקערונג פון דרייסיג מיליאָן נפשות פערהאַן סך הכל עטליכע הונדערט טויזענד פערעגיסטרירטע אַרבייטסלאָזע. פון דאָזיגע שטאַנדפונקט וואָלט דאָס ווירטשאַפטליכע פּראָבלעם אין פוילען געווען פיל לייכטער צו לעזען, איידער אין אַנדערע לענדער פון אייראָפּע און פון אַמעריקע און מיר וואָלטען געווען געקאָנט גאַנץ רוהיג שלאָפען, ווען פון לעזען די פראַגע פון דער פערעגיסטרירטער צאָהל אַרבייטסלאָזע וואָלט געווען אָפּהענגיג די לעזונג פון די ווירטשאַפטליכע נויטען אין לאַנד.

מיר ווייסען אָבער אַלע אַז עס איז נישט אַזוי און אַז לעזען דעם ווירטשאַפטליכען קריזיס אין פוילען איז נישט לייכטער ווי אין אַלע אַנדערע לענדער, מיר ווייסען, אַז נישט געקוקט אויף דער קלענערער צאָהל פערעגיסטרירטע אַרבייטסלאָזע איז די נויט אין פוילען נישט קלענער ווי אין די לענדער פון מערב־אייראָפּא און אַמעריקא, און דער דורכשניטליכער לעבענס־ניוואָ פון דער בעפעלקערונג איז פיל קלענער ווי יענע לענדער און מיר פערשטעהען, אַז דאָס לעזען פון אַרבייטסלאָזען פּראָבלעם וואָלט אין פוילען לגמרי נישט בעדייט דאָס זעלבע ווי דאָס לעזען דעם קריזיס בכלל, ווען עס וואָלט אונז אַפילו געלונגען צו געפינען בעשעפטיגונג פאַר די פאַר הונדערט טויזענד מענשען, וואָלט די אַלגעמיינע ווירטשאַפטליכע לאַגע אין לאַנד זיך בעדייטענד נישט פערבעסערט, דאָס וואָלט נאַטירליך געווען זעהר אַ דערפרעהענדע זאַך אָבער לחלוטין נישט קיין דעצידירענדע, ווייל אונזער ווירטשאַפטליך פּראָבלעם איז גרונדזעצליך אַנדערש ווי דאָס פּראָבלעם אין די מערב־לענדער.

אין פוילען איז מאַסגעבענד נישט די צאָהל פון די רעגיסטרירטע אַרבייטסלאָזע, נאָר דאָס פּראָבלעם פון דער אַלגעמיינער פאַופעריזאַציע (פעראָרימונג).

מיר זענען נישט נאָר אָרימער פאַר די געזעלשאַפטען אין מערב־אייראָפּא, נאָר ביי אונז קומט שנעלער פאָר דער פּראָצעס פון פאַופעריזאַציע, און דערפאַר זענען מיר נעהנטער צום קאַטאַסטראָפאַלען ברעג פון קריזיס איידער די געזעלשאַפטען פון מערב.

אָבער נישט קוקענדיג אויף דער דאָזיגער אייגענאַרטיגער סטרוקטור, מאַכט מען ביי אונז נאָך גאַנץ מעכאַניש די מעטאָדען פון מערב, פערגעסענדיג אַז אונזערע ספּעציפישע בעדינגונגען פאָדערען, עס זאָלען אַנגעווענדעט ווערען אויך בעזונדערע מיטלען. אויב די מלוכה בעגנוגענט זיך אין קאַמף געגען קריזיס בלויז מיט זאָרגען פאַר די רעגיסטרירטע אַרבייטסלאָזע און האָט נישט קיין פערשטענדניש פאַר דעם פאַקט אַז מיליאָנען מענשען זענען שוין אַריבער די גרעניץ פון גרעסטער נויט און זי זוכט נישט קיין מיטלען דעם פּראָצעס צו לינדערען, דאַן איז פאָלשטענדיג קלאָר, אַז מיר געפינען זיך אויף אַ פאַלשען וועג.

עס איז נאַטירליך נישט לייכט אָנצוווייזען די וועגען און אופנים דורך וועלכע מען דאַרף בעקעמפען די פאַופעריזאַציע, עס איז אָבער אַ קלאָרע זאַך אַז דאָס שלעכטס וועט נאָך מעהר פערטיפט ווערען, אויב מען וועט וועגען דעם נישט טראַכטען און מען וועט זיך נישט פערנעהמען מיט דער פראַגע וועגען לינדערען אַט די נויט. די אויפגאַבע, וואָס שטעלט זיך דאָ, געהט אַריבער די מעגליכקייטען פון איינצעלנע גרופּען, און וועט נישט קאָנען געלעזט ווערען בלויז אויף'ן וועג פון זעלבסטהילף אָהן דער אינגערענץ פון דער מלוכה, עס האָט אַ טעות דער הויפּט־קאָמיטעט צו בעקעמפען די אַרבייטסלאָזיגקייט, אויב ער מיינט, אַז די זאָרג פאַר דער יודישער בעפעלקערונג וואָס איז געטראָפען פון קריזיס, דאַרף פאַלען אויסשליסליך אויף דער יודישער בעפעלקערונג. און דער טעות איז אַ דאָפּעלטער, ווייל עס געהט נישט בלויז וועגען דעם. וואָס אָהן דער הילף פון דער מלוכה וועלען די פאַרשטעהער פון דער יודישער בעפעלקערונג דאָס נישט בעוויזען צו טון, נאָר אויך ווייל עס האַנדעלט זיך וועגען אַן אויפגאַבע וואָס בעציהט זיך נישט בלויז אויף איין שיכט פון דער בעפעלקערונג, ווי מען זאָל זיך דעם שיכט נישט בעמיהען צו איזאָלירען, די יודישע בעפעלקערונג ליידט פון פּראָצעס פון פאַופעריזאַציע מעהר ווי די נישט יודישע, אָבער דאָך וועט מען נישט קענען דורכפיהרען אַ גענויע גרעניץ צווישען די ביידע טיילען פון דער בעפעלקערונג און אַלע פּרובען צו מאַכען וועלכע עס איז נישט ווירטשאַפטליכע מחיצות לויט דער נאַציאָנאַליטעט וועלען זיך נישט איינגעבען, צום אומגליק אָדער צום גליק רעכענט זיך נישט דאָס ווירטשאַפטליכע לעבען מיט אַזעלכע גרעניצען און עס שטעלט צו אַלעמאָל נייע בעווייזען, אַז קיין שום שאָוויניסטישע לאָזונגען וועלען נישט בעוויזען איינצורייסען די טויזענד פעדים, מיט וועלכע עס זענען געבונדען אַלע אָהן אונטערשיד פון נאַציע שיכטען פון דער בעפעלקערונג. ביים אָנווענדען אין דעם פאַל שאָוויניסטישע מעטאָדען, קאָן מען העכסטענס דערגרייכען דעם רעזולטאַט, וואָס מען וועט זיך אויסשטעכען איין אויג אַבי יענעם ביידע אויגען זאָל אַזאַ יונגענמאַנטשיק, וועלכער טרעט אַרויס מיט צושטעכען. אויב אָבער מען וויל אַליין בלייבען ביי געזונדע אויגען, מוז מען זאָרגען דערפאַר, אַז אויך דער שכן זאָל האָבען אַ געזונדע ראיה, דערפאַר איז שוין די העכסטע צייט אַז מען זאָל אויך ביי אונז זיך ערנסט פערטראַכטען איבער דער געמיינזאַמער לעזונג פון אונזער עקאָנאָמישען פּראָבלעם און זיך נישט בעגרעניצען מיט די מעטאָדען, וואָס ווערען אָנגעווענדעט אין די לענדער פון מערב, מיר מוזען אויפהערען צו זיין אָריגינעל בלויז אין דער הינזיכט, וואָס עס ווערען ביי אונז געמאַכט אונטערשידען צווישען די בעזונדערע שיכטען פון דער בעפעלקערונג.

י. וו.

דער פּאָליטישער מאָמענט
די היסטאָרישע דאַטע אין ענגלאַנד.—די איינפיהרונג פון פּראָטעקציאָנס־צאָלען

דער 25־טער נאָוועמבער וועט אַריין אין דער געשיכטע פון ענגלאַנד, דער טאָג וועט אויך אַריין אַלס דאַטע אין דער ווירטשאַפטליכער געשיכטע פון דער גאַנצער וועלט, אין דאָזיגען טאָג טרעט אַריין אין קראַפט די פעראָרדנונג וועלכע פיהרט איין פּראָטעקציאָנס־צאָלען אויף סחורות, וועלכע ווערען אַריינגעפיהרט פון אַנדערע לענדער קיין ענגלאַנד, דער ערשטער און איינציגער אין דער וועלט־געשיכטע פּרוב פון פרייען האַנדעל, וואָס האָט געדויערט זיבעציג יאָהר, האָט זיך דערווייל געענדיגט מיט אַ מיסערפאָלג, ווי עס האָבען פּאָראויסגעזאָגט די פריי־טעדערס (אַנהענגער פון פרייען האַנדעל), האָט די גאַנצע וועלט געדאַרפט פאָלגען דעם בייספּיל פון ענגלאַנד, די פרייטעדערס האָבען ערוואַרט, אַז אויף'ן יסוד פון פרייען שפּיל פון די ווירטשאַפטליכע כּוחות וועט זיך איינשטעלען אַ ווירטשאַפטליכע האַרמאָניע און שלום אויף דער וועלט. און אין פערלויף פון זיבעציג יאָהר האָבען זיי געוואַרט אויף דער דאָזיגער האַרמאָניע.

אָבער קיינער האָט דעם בייספּיל פון ענגלאַנד נישט נאָכגעטון, אויף'ן אייראָפּעאישען קאָנטינענט און אין אַמעריקא פלעגען פון צייט צו צייט זיך בעווייזען סמנים פון פריטרעדערישע טענדענצען; זיי פלעגען אָבער באַלד ווידער פערביטען ווער'ן אויף קאָנסעקווענטע שוץ־צאָלען, זייענדיג וואָס ווייטער אַלץ מעהר אַרומגערינגעלט פון די שוץ־מויערען, הינטער וועלכע עס האָבען זיך בעהאַלטען די אַנדערע לענדער און האָבען ענטוויקעלט זייערע אינדוסטריעס, האָט ענגלאַנד בעשלאָסען פערלוירען איהר פּאָזיציע אַלס די הערשערין אין דער וועלט־אינדוסטריע. איצט זעהט ענגלאַנד אין דעם איבערגאַנג צו פּראָטעקציאָנס־צאָלען דאָס איינציגע מיטעל אַרויסצוקריכען פון דער פערצווייפעלטער פינאַנציעלער און עקאָנאָמישער לאַגע.

אין משך פון זעהר אַ לאַנגער צייט האָבען זיך די קאָנסערוואַטאָרען אין זייער שטרעבונג איינצופיהרען שוץ־צאָלען אין ענגלאַנד אָנגעשטויסען אויף דעם ענטשידענעם ווידערשטאַנד פון גאַנצען פּראָגרעסיווען און דעמאָקראַטישען לאַגער אין ענגלאַנד און אויף'ן ווידערשטאַנד פון גרעסטען טייל וועהלער. איצט זענען איינגענטליך נישט געבליבען קיין פערטיידיגער פון פרייען האַנדעל. אַפילו די אַרבייטער־פּאַרטיי איז אין דער פראַגע אַוועק פון דער ענטשידען געגנערישע פּאָזיציע; אַזוי האָט הענדערסאָן דערקלערט, אַז ער איז גרייט איינצוגעהען אויף די שוץ־טאַריפען, אויב פאַר דעם פרייז וועלען נישט רעדוצירט ווערען די סובסידיעס פון די אַרבייטסלאָזע.

אין דעם רעגירונגס־לאַגער פאָדערען די קאָנסערוואַטאָרען אַז עס זאָלען וואָס גיכער און אין דער פולער מאָס איינגעפיהרט ווערען די שוץ־צאָלען, און געגען דעם טרעט נישט אַרויס די ליבעראַלע גרופּע און די גרופּע פון סיימאָנען, דאַגעגען די געטרייע גרופּע פון די ליבעראַלען, די גרופּע פון הער בערט סעמיועלען און פון סנאָודענען, טרעטען נישט אַרויס געגען די פּראָטעקציאָנס־צאָלען אַלס אויסערגעוועהנליך מיטעל צו פערבעסערען דעם האַנדעלס־בילאַנס. ווייזט אויס, אַז די קאָנסערוואַטאָרען איז נישט אויסגעקומען דערווייל אויסצואיבען אַ בעזונדערען דרוק אויף דער רעגירונג, און אויף'ן פּרעמיער מאַקדאָנאַלד אין דער פראַגע פון די שוץ־צאָלען. די, וועלכע זענען געווען געגען באַלדיגען איינפיהרען פון די שוץ־צאָלען האָבען נאָך געהאָפט, אַז דאָס פאַלען פון פונט וועט ערלויבען אויסצומיידען די רעפאָרם, די האָפנונגען זענען אָבער נישט ערפילט געוואָרען, דאָס פאַלען פון פונט האָט געבראַכט בלויז צו אַ קליינער אויפלעבונג אויפ'ן אינערליכען מאַרק, און אין צוזאַמענהאַנג דערמיט צו אַ קליינעם פאַלען פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט, אָבער דער ענגלישער עקספּאָרט האָט זיך קנאַפּ וואָס געהעבערט און די פּאַסיווקייט פון בילאַנס איז געוואָרען נאָך גרעסער, מסתּם אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם פערשטאַרקטען אימפּאָרט אין דערוואַרטונג פון איינפיהרען די נייע צאָלען.

דערווייל האָט דער ענגלישער פּאַרלאַמענט אָנגענומען נישט דעם צאָל־טאַריף נאָר אַ „געזעץ געגען דעמפּינג", וואָס ערלויבט דער רעגירונג איינצופיהרען שוץ־צאָלען אויף אַלע סחורות לויט איהר איינזעהען. אויף דעם אופן זאָל געגעבען ווערען אַ קלאַפּ די אימפּאָרטערען, וועלכע וועלען נישט ווייסען וואָסערע סחורות מען דאַרף בעצייטענס אַריינפיהרען, ווייל אויף זיי וועלען געהעכערט ווערען די טאַריפען. די אַנהענגער פון פרייען האַנדעל, ווי סנאָודען און זיינע פריינד קאָנען זיך נאָך אַלץ טרייסטען, אַז קיין פּראָטעקציאָנס־צאָלען זענען נאָך נישט איינגעפיהרט, די ערשטע פעראָרדנונג אויף'ן סמך פון „אַנטידעמפּינג־געזעץ" איז אונטערגעשריבען געוואָרען דורך איינעם פון די האַרסטע פריטרעדערס, דורך דעם איצטיגען האַנדעלס־מיניסטער רענסימאַן, די פעראָרדנונג העכערט די צאָלען אויף אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען, וואָס ווערען אַריינגעפיהרט פון פראַנקרייך, אויף פופציג פּראָצענט, אַ רייה סחורות וועלען נישט קענען אַריינגעפיהרט ווערען צוליב דעם הויכען צאָל פון דייטשלאַנד, אינגיכען וועלען מסתּם קומען ווייטערדיגע פעראָרדנונגען.

דאָס געזעץ געגען דעמפּינג בעציהט זיך נישט אויף לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטען, די דאָזיגע פראַגע, וואָס בעריהרט אַ גאַנצע רייה לענדער, רופט נאָך אַרויס אין ענגלאַנד גרויסע שטרייטען, וועגען דעם ענין וועט נאָך דער פּאַרלאַמענט מוזען אָננעהמען אַ ספּעציפישע שטעלונג, ביז דעמאָלט איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז עס וועלען געפיהרט ווערען אונטערהאַנדלונגען מיט אַנדערע רעגירונגען כדי צו לינדערען די פאָלגען פון די איינגעפיהרטע צאָלען, וואָס מעהר עס שטאַרקט זיך דער קריזיס, און עס וואַקסט די אַרבייטסלאָזיגקייט אַלץ מעהר שטייגט די כוואַליע פון פּראָטעקציאָניזם, און דאָך איז זיך שווער פאָרצושטעלען אַז דער קריזיס זאָל געלעזט ווערען אָהן עקאָנאָמישע פערשטענדיגונגען פון די בעזונדערע לענדער.

פ. ג.

באַיקאָט־אַגעפאַהר פאַר דער געזעלשאַפט און פאַר דער מלוכה

פון דר. וו. בערקעלהאַמער.

די ענדעקישע יוגענד האָט אָנגעהויבען פון טעראָריזירען איהרע קאָלעגען וועלכע געהערען צום לאַגער פון דער סאַנאַציע, אָדער געהערען בכלל צו דער דעמאָקראַטיע, דאַן האָט זי טעראָריזירט די פּראָפעסאָרען או צום סוף האָט זי אונטערגענומען אַן אַקציע פון טעראָריזירען די גאַנצע קריסטליכע קויפמאַנשאַפט. עס אונטערליגט נישט קיין שום ספק, אַז בלויז אַ קליינער טייל פון די קאַטוילישע סוחרים שטעלען אַריין גוטוויליג אין זייערע שויפענסטער, צעטלען מיט דער אויפשריפט „קריסטליכע פירמע", דער גרעסטער טייל טוט דאָס, ווייל זיי האָבען נישט דעם ציווילען מוט צו זאָגען די ענדעקישע עמיסאַרען אַז אַזאַ אַקציע איז אונענדליך דום פון ווירטשאַפטליכען שטאַנדפונקט און איז אַ פערברעכען פון מלוכה'שען שטאַנדפונקט. מען קאָן אַפילו זיך נישט וואונדערען וואָס ביים גרעסטען טייל פון די סוחרים פעהלט דער ציווילער מוט, אויב די פּראָפעסאָרען בויגען זיך אונטער דעם טעראָר פון זייערע שילער, דאַן איז שווער צו פערלאַנגען פון אַ סוחר אַז ער זאָל אַזאַ יונגענמאַנטשיק, וועלכער טרעט אַרויס מיט חוצפה אין נאָמען פון קריסטליכען ווירטשאַפטליכען פראָנט, פערטרייבען אויף אַלע ווינטען און אָפּשיקען איהם אַהין, וואו אַזאַ בחור דאַרף זיך געפינען: אין שולע אַריין.

מיר לאָזען זיך דאָ נישט אַריין אין דער פראַגע וואָס האָט אייגענטליך געמיינזאַמעס דער ווירטשאַפטליכער באַיקאָט מיט דעם אמת'ן גרונד פון די לעצטע עקסצעסען אויף די פּוילישע הויכשולען, ד.ה. מיט דער פראַגע וועגען די יודישע מתים און נומערוס קלויזוס.

מען זאָגט דאָך, אַז דער אַקאַדעמישער יוגענד געהט בלויז אייגענטליך אין רעאַליזירען די דאָזיגע צוויי פּאָסטולאַטען. מיר פרעגען אַלזאָ: פאַרוואָס האָט מען פלוצים פערגעסען אָן די אייגענטליכע אויפגאַבען און מען האָט זיך גענומען צו דער באַיקאָט־אַקציע? פאַר מענשען וועלכע קאָנען אַריינקוקען אין די סודות פון אונזער אינערליכער פּאָליטיק, איז קלאָר, אַז די ענדעציע הויבט אָן אויף אַזאַ אופן דאָס גרויסע שפּיל געגען דער רעגירונג. שוין זייט חדשים האָט מען געקענט בעמערקען, אַז די ענדעציע גרייט זיך אויף דער יודישער הויט אויסצושפּילען פּאָליטיק, ווידער אַרויסשווימען אויף דער אויבערפלאַך און ווידער אויסשטרעקען די האַנט נאָך דער מאַכט.

מיר יודען זענען אין דעם גאַנצען טייוולאָנישען שפּיל נישט מעהר ווי אַ מיטעל צום ציל, מיט דעם דאָזיגען צוועק האָט מען זייט אַ לאַנגער צייט איינגעערט די געזעלשאַפטליכע מיינונג אַז מיר יודען — מיר, געגען וועלכע די סאַנאַציע פיהרט די־זעלבע פּאָליטיק פון עקסטערמינאַציע און עטאַטיזם — אַז מיר זענען דער הויפּט־דייל פון דער סאַנאַציע און אַז מיר זענען עס פעראַנטוואָרטליך פאַר דער סאַנאַציע־רעגירונג, אַט אַזוי האָבען בולט געשריבען נאָוואַטשינסקי און ריבאַרסקי.

ווייל אַנדערש וואָלט דאָך געווען נישט צו פערשטעהען די איצטיגע באַיקאָט־אַקציע. וואָס האָט דען פּאַסירט? וואו און ווען איז דען פאָרגעקומען אַ קאָנפליקט צווישען יודען און פּאַליאַקען. וואָס זאָל כאָטש אין דער מינדסטער מאָס בערעכטיגען די איצטיגע העצע? וואו איז פאָרגעקומען אַזאַ קאָנפליקט אויף'ן ווירטשאַפטליכען באָדען? צי זענען צווישען קאַטוילישען און יודישען סוחרים פאָרגעקומען וועלכע עס איז נישט סכסוכים אָדער מיספערשטענדענישען? פונקט פערקעהרט, אין דער לעצטער צייט האָבען דאָך די יודישע און קריסטליכע סוחרים געבילדעט איין ווירטשאַפטליכען פראָנט. מען האָט זיך געמיינזאַם בעראַטען, געמיינזאַם זיך בעמיהט צו פערלייכטערען דעם שווערען מצב פון מיטעלשטאַנד, מען האָט אונטערגענומען געמיינזאַמע שריט ביי דער מאַכט, אין דער צייט פון דער שרעקליכער פאַופעריזאַציע פון די נידעריגע שיכטען פון די סוחרים און האַנדווערקער איז קיינעם אַפילו נישט איינגעפאַלען צו פערדרעהען עמיצען דעם קאָפּ וועגען עפּעס אַ יודיש־ווירטשאַפטליכער סכנה, מ'האָט זיך בעמיהט מיט געמיינזאַמע כוחות גובר זיין דעם קריזיס, וועלכער לאָזט זיך פיהלען, אַלע, אָהן אונטערשיד פון רעליגיע און נאַציאָנאַליטעט.

און דאָ קומט פלוצים די ענדעציע און אויף אַ פערברעכערישען אופן וואַרפט זי דעם פאַקעל פון האַס צווישען דעם יודישען און קאַטוילישען סוחר־טום אָהן סקרופּולען, נישט אָפּגעבענדיג זיך קיין דין וחשבון וועגען דער גרויסער זינד, וועלכע זי בעגעהט לגבי דער מלוכה אין אַ שווערען פּאָליטישען און ווירטשאַפטליכען מאָמענט, וואַרפט מען אונקריטישע יונגלעך און אויף וויפיל דאָס איז מעגליך, אויך אונקריטישע מיידלעך אין דער גאַס אַריין. מען הייסט זיי בלאָקירען יודישע געשעפטען, און שפּעטער ווען דאָס בלאָקירען הויבט אָן צו שמעקען מיט קרימינאַל, רוקט מען אַריין דער יוגענד אין האַנד אַריין די פרומע אויפשריפטען „קריסטליכע פירמע" און מען שיקט זי אין די קריסטליכע געשעפטען, כדי דאָרט צו טעראָריזירען די סוחרים.

איהר פיהרט אַ שלעכט שפּיל, מיינע הערען! פאַר צילען פון רעליגיעזען און ראַסען־האַס נוצט איהר אויס דאָס וואָרט וועגען קריסטליכקייט, וואָס דאַרף פאַר אייך זיין אַ הייליגקייט. מען שאַפט אַ פראָנט פון וואַהנזיניגען האַס און איהר האָט די העזה דאָס אָנצורופען קריסטליכער פראָנט. דאָס, וואָס איהר טוט מיט אייערע אויפשריפטען „קריסטליכע פירמע", דערמאָנט די טאַקטיק פון די פּאָגראָמשטשיקעס אין אַלטען רוסלאַנד, וועלכע האָבען מיט הייליגע בילדער בעצייכענט קריסטליכע וואוינונגען, כדי זיי זאָלען בעת'ן פּאָגראָם האָבען אַ לייכטערע אַרבייט. אייער אַקציע פיהרט אַריין אַ געפעהרליכען פערמענט אין די בעציהונגען צווישען דער פּוילישער און יודישער געזעלשאַפט, וועלכע בילדעט דאָך צעהן פּראָצענט פון דער מלוכה און אויף וועלכער מען קאָן העצען, וועלכע מען קאָן אָבער נישט בעזייטיגען פון דער דאָזיגער ערד, וואו זי לעבט זייט הונדערטער יאָהרען. איהר טראָגט אַריין אַ געפעהרליכען פערמענט אין אַ צייט, ווען די גאַנצע בעפעלקערונג דאַרף בילדען איין פראָנט געגען די פיינד פון דער מלוכה, און געגען די שוועריגקייטען אויף'ן אינטערנאַציאָנאַלען באָדען, אייער אַרבייט איז שלעכט און געפעהרליך פאַר דער גאַנצער געזעלשאַפט און פאַר דער מלוכה.

=:0:=

געבורטסטאַג פון רייכסקאַנצלער ברינינג

דאָס הויז וואו ברינינג איז געבוירען געוואָרען אין מינכען

נייער פאלקסבלאט
לאדז 27 נאוועמבער 1931

דער פעלקערבונד און... פאגראמען

פון לעא קעניג

שטענדיג ווען איך הער, צי איך לייען וועגען עפעס א פאגראם ערגעץ — און נישט דווקא אויף יודען — יאווועט זיך ביי מיר ווי נישט געבעטען א נאאיווע פראגע:

— פאר וואס טוט דער פעלקער־בונד גאר נישט דערצו? פאר וואס פראטעסטירט ער נישט? א. אז. וו.

און די פראגע „פאר וואס דער פעלקער־בונד פראטעסטירט נישט געגען וועלכע עס איז פאגראמען" ווערט טאקע נישט געשטעלט, כאטש זי שווימט ארויף גלייך, כמעט ווי אינסטינקטיוו און אונזער „אונטערבעוואוסטזיין".

ווארום טאקע נאך וואס שטעלען אזא „נאאיווע" און נישט פאליטישע פראגע, ווייסט דען נישט יעדער איינער אז די ליגע פרובט נאר ווי ווייט זי קען לויט איהרע שוואכע כוחות אויסצומיידען מלחמות צווישען פעלקער און לענדער, אבער אין די אינערליכע ענינים און סכסוכים פון איהרע אייגענע מיטגלידער מישט זי זיך נישט, טאר זי זיך נישט מישען.

און „פאגראמען" זענען, ווי ס'איז בעוואוסט אינערליכע פראגען" וואס יעדע מלוכה יעדע רעגירונג בעזונדער דארף זי לויט זייער אייגענעם יושר, לויט זייערע אייגענע געזעצען משפט'ן, פאגראמען — היטלעריסטישע, צי פאשיסטישע — האבען אפילו גאר נישט צו טון מיט די „מינדערהייטען" מיט וועלכע דער פעלקער־בונד איז יא פעראינטערעסירט.

ווען א מלוכה אונטערדריקט א געוויסע נאציאנאלע מינדערהייט, אדער ווען א נאציאנאלע מינדערהייט שטעלט ארויס צו גרויסע פאדערונגען צום „פאטערלאנד" דאן האט די ליגע א רעכט און א חוב זיך אריינצומישען.

אבער פאגראמען צי סתם ברוטאלע און בלוטיגע געשלעגען צווישען בירגער פון איין לאנד — דאס זענען ענינים מיט וועלכע דער פעלקער־בונד קען נישט און טאר זיך נישט אריינמישען און זאגען א שטייגער צו די זיד־אמעריקאנער: איהר טארט נישט לינטשען קיין נעגערס, ס'איז נישט שעהן...

צו די היטלעריסטען אין דייטשלאנד: איהר טארט נישט מאכען קיין פאגראמען; צו די פוילישע סטודענטלעך: ווילדעוועט נישט אזוי נאריש און באַרבאַריש... א.א.וו.

דאס איז דאך אלץ אינערליכע פאליטיק, און אין אינערליכער פאליטיק טאר זיך דער פעלקער־בונד נישט אריינמישען סיידען ער וויל נישט זיכער זיין מיט זיין סיי ווי נישט זיכערען לעבען.

און דערפאר טאקע איז נישט נאר נישט פאליטיק נאר אפילו בטלנותדיג נאאיוו צו שטעלען אזא פראגע ווי „פאר וואס דער פעלקער־בונד פראטעסטירט נישט געגען פאגראמען?" און די פראגע ווערט טאקע נישט געשטעלט עפענטליך בקול רם אבער ווי געזאגט, אינסטינקטיוו אין אונזער אונטערבעוואוסטזיין יאווועט זיך די פראגע שטענדיג.

אבער איז אין דער אמת'ען די פראגע אזוי ווילד־נאאיוו? האט זי נישט אין דער אמת'ען א אינערליכערע און טיפערע לאגיק כאטש נאך דערווילע אזוי פערהוילען?

און נישט בלויז א סענטימענטאלע לאגיק, א לאגיק דיקטירט פון אבסטראקטען אדער אוטאפישען יושר און מענשליכקייט.

לאמיר נאר פרובירען קוקען הארט און ניכטער אויף דער ווירקליכקייט ארום אונז.

די פראבלעמען פון קריג און שלום איז ווידער אויפ'ן סדר היום: עס קען קיין ספק נישט זיין אז אלע פעלקער, גרויסע און קליינע, ציטערען אצינד פאר א נייער וועלט־קריג, נישט מחמת אידעאליזם — נישט מחמת פאציפיזם, נאר ווייל די קומענדיגע וויסענשאפטליכע מלחמות, זעהען שוין אלע איין, וועלען זיין צו געפעהרליך, זיי וועלען פראסט פשוט אפמעקען די גאנצע ציוויליזאציע.

אבער דאס אליין, וואלט אפשר אויך נישט אפגעשראקען די היינטיגע פיהרער פון פעלקער, ווען די מלחמות צאהלען זיך, אבער נישט נאר וועלען די קומענדיגע מלחמות זיין קאטאסטראפאל, נאר זיי וועלען זיך צו אלדי רוחות נישט צאהלען, דאס האט מען שוין געלערענט פון דער לעצטער וועלט־קריג: די זיגער און בעזיגטע שטעהען אצינד ווי גלייכע מחותנים ערב א באנקראט. די בעזיגטע שלעפען די זיגער ביידי פיס אין תהום אריין, און די זיגער פרובען מיט אלע כוחות ביי די אויערען די בעזיגטע אויפשטעלען. נאך וואס זשע האט מען עס געדארפט? פרעגען זיך אצינד אלע.

אט צוליב די טעמים פון זעלבסטשוץ, הויפטזעכליך האבען אצינד אלע רעגירונגען, אלע מלוכות מורא, פאר א נייער וועלט־קריג.

און ווי נישט צוטרויליך מען זאל זיך בעציהען צו דעם רוב היינטיגע פאליטיקער און דיפלאמאטען, מוז מען אבער מודה זיין אויף א געוויסער אויפריכטיגקייט אין זייערע רעדעס פאר שלום.

אז די וועלט האט דאך מורא פאר די נייע מלחמות, וועלכע מוזען פיהרען צו א טאטאלער פערניכטונג פון אלע קולטורעלע און מאטעריעלע מענשליכע גיטער.

אבער ווי אזוי מיידט מען זיי אויס? אט די איז די שרעקליך טראגישע פראגע וואס איז גאר נישט אזוי לייכט צו פערענטפערען, און ווער ווייסט צי זי וועט פערענטפערט ווערען איידער עס וועט נישט זיין צו שפעט? ווער ווייסט צי זי וועט נישט פערענטפערט ווערען צו נעילה פון דער מענשליכער ציוויליזאציע?

עס זענען דא פערשידענע ענטפערען:

ערשטענס, אראפוואַרפען די איצטיגע סיסטעם, אבער ווי עס ווייזט זיך אזוי טראגיש ארויס, קען אזא בייטונג נישט פארקומען אהן א ריזיגער אויך קאטאסטראפאלער — סאציאלער קריג.

(זעהען מיר נישט ווי עס באנקראטירט פאר אונזערע אויגען ממש אלע סאציאל־רעפארמיסטישע בעוועגונגען: די סאציאל־דעמאקראטיע אין דייטשלאנד: די לייבאר־פארטיי אין ענגלאנד). איז עס נישט א בעוויז, אז שכל הישר און גוטער ווילען שפילען א קנאפע ראלע אין דער מענשליכער געשיכטע? לעגט מען אצינד האפנונגען אויף די פערשידענע ענטוואפנונג קאנפערענצען און אויף דער קומענדיגער גרויסער ענטוואפנונג־קאנפערענץ?

אבער וויפיל זענען שוין אזעלכע קאנפערענצען געווען? און וועט די קומענדיגע קאנפערענץ נישט האבען די זעלבע רעזולטאטען מיט די זעלבע דיסקוסיעס.

העכסטענס וואס מען קען האבען פון דער קומענדיגער ענטוואפנונגס־קאנפערענץ איז אז זי וועט צוליב עקאנאמיע עטוואס פערקלענערען די אינטענסיוויטעט מיט וועלכע אלע פעלקער בעוואפענען זיך.

וועט עס א סך העלפען? קיינער גלויבט נישט אין דעם און דאך פרובט יעדער האפען אויף דעם מין קאנפערענצען: אפשר, אפשר — זאל זיין צוליב ריין עקאנאמישע מאטיוון — וועט אט די פערידישע קאנפערענצען געלינגען אלץ קלענער צו מאכען די פולווער און גאז מאגאזינען מיט וועלכע די גאנצע וועלט איז אצינד בעלאגערט.

מיט רעכט זאגט מען אונז פון אלע זייטען, אז די גרעסטע געפאהר פאר'ן וועלט־שלום איז דער פאקט אז אלע פעלקער זענען בעוואפענט „אז די האנד איז אויפ'ן ביקס מוז זי אמאל אויסשיסען".

אבער איז נישט א פיל גרעסערע געפאהר — פון א פסיכאלאגישען שטאנדפונקט — פאר'ן וועלט־שלום, אט דאס וואס בירגער פון איין לאנד זענען צוליב פערשידענע סיבות גרייט ארויפצופאלען איינע אויף די צווייטע און זיך צו בלוטיגען און צערייסען...

אט אין די אינערליכע בלוטיגע צוזאמענשטויסען בעשטעהט די גרעסטע געפאהר פאר'ן וועלט־שלום, די פערשידענע פאגראמען זענען עס די געפעהרליכע מיקראבען וועלכע שאפען דעם שרעקליכען מלחמה־פסיכאז, אז איין גאס מעג זיך שלאגען מיט א צווייטער גאס פאר וואס זאל איין פאלק זיך נישט שלאגען מיט א צווייטען וועלכע זענען סוף כל סוף ווייטע און פרעמדע.

און כל זמן אט די גרויסע צו שלום־שטרעבענדע אינסטיטוציעס און ציימונגען וועלען נישט רעאגירען עפענטליך געגען די אלע „קליינע הין נישט וויכטיגע" עקסצעסען וועט די קריג־פסיכאלאגיע פון פעלקער נישט פערשוואונדען ווערען.

כל זמן מענשען וועלען נישט פערשטעהען אז מענליכע מוסקולען זענען נאר פאר ארבייט און ספארט, וועלען מלחמות נישט פערשוואונדען ווערען.

אין אלטע סאלאניקי \ בילדער און בעגעגענישן

פון מ. דאנצעס

פערהאן צווישען די גיהנומדיגע יודישע קווארטאלען פון סאלאניקי איין קווארטאל, וואס איז בעקאנט מיט דעם נאמען „נומער זעקס", האט מען מיך געפיהרט אהין צו זעהען דארטען עטליכע יודישע פאגראם־משפחות און די דארטיגע ארימע יודען בכלל.

מיר זענען אריינגעגאנגען אין איינעם פון די שטיבלעך, וואס געפינען זיך אין א הויף, דאס שטיבעל, ווי די אנדערע, איז פון ברעטלעך צונויפגעקלאפט, דער דאך ליגט נידעריג ווי אין דער ערד איינגעוואקסען, און אפילו אזא עוג מלך הבשן ווי איך, האב געמוזט טיף אנבויגען דעם קאפ ביים אריינגאנג, כדי נישט אנשלאגען זיך מיט'ן שטערען אין באלקען.

אינעווייניג איז דאס שטיבעל צעטיילט אויף חדרימלעך, קליינע ענגע חדרימלעך, אין וועלכע מען קען זיך קוים אויסדרעהען, און יעדער חדר'ל האט נישט מעהר ווי איין פענסטער'ל וואס קוקט מיט בלינדע פערצויגענע שייבלעך אויפ'ן הויף, וואוינט אין יעדען חדר'ל א גאנצע משפחה, משפחות פון זעקס און אכט. אין אנדערע האב אויך געטראפען משפחות פון צעהן.

אין דעם שטיבעל, וואו איך בין אריינגעגאנגען האב איך זיך אנגעשטויסען אויף אזא בילד: באלד ביים אריינגאנג פערדוקט אין א ווינקעל איז געשטאנען א לאנגער טיש, דער טיש איז געווען מיט שמאטעס בעדעקט. דארטען איז געלעגען אנ'אלטיטשקע מיט איינגעפאלענע באקען און אויסגעלאשענע אויגען און געקרעכצט. א שווערער ריח פון נישט געוואשען און פוילענדיג לייב האט זיך פון איהר געטראגען; פליגען האבען זי געגעסען לעבעדיגערהייט, אנגעקליבען זיך אויף איהר ווי אויף פאדלע אין א פעלד אין א הייסען זומער־טאג. זי האט זיך געגען זיי נישט געוועהרט, קיין כוח נישט געהאט. זי האט א פאר מאל געפרובט אויפהויבען די ביינערדיגע האנד, צו וועלכער די פארמעטהויט איז געווען צוגעוואקסען, איז די האנד מאכטלאז צוריקגעפאלען, און געבליבען ליגען ווי א בייר־טריקענטער ביין. בלויז א קליין מיידעלע איז צוגעגאנגען פון צייט צו צייט צו דער באנק א קוק טון אויף דער אלטיטשקער און געוומען אפטרייבען די פליגען פון איהר מיט א רויט, ברודיג טיכעל, זי איז אבער באלד מיד געווארען און אוועקגעגאנגען, האבען זיך די פליגען ווידער בעוויזען און גענומען עסען דעם האלב־גוסדיגען קערפער.

איך האב לאנג נישט געקאנט שטעהן און בין ארויס אויפ'ן הויף, איך האב געפיהלט אז אויב איך וועל לענגער בלייבען, וועלען זיך די פיס אונטער מיר אונטערגעבען.

און — איך האב עס געזעהען, געזעהען כמעט אין יעדען הויז פון דעם דאזיגען שרעקליכען ווינקעל און אין די אנדערע פערשאלטענע קווארטאלען, וואו טויזענדער סאלאניקער יודען לעבען אין לעגער ווי די ראטען, שטארבען ווי פליגען מיט זייערע פרויען און קינדער, וואו צעהן און פופצעהן יעהריגע זקנים געהען אום. איז וואו מען דערלעבט קיינמאל נישט אלט צו ווערען. איך האב עס געזעהען, געזעהען, און דער קאשמאר פון דעם וואס איך האב געזעהען, וועט מיך מיין גאנץ לעבען פערפאלגען.

ווי לעבען די דאזיגע מענשען? ווי טראגען זיי עס איבער? איך האב עס פשוט נישט געקאנט משיג זיין. זיי לעבען אבער און פערגעסען אויך נישט, אז זיי זענען יודען, און אז יודען דארפען האבען א מקום קדוש. וואו צו דאווענען און דינען דעם בורא יתברך, ווארים אט די שפאניאלישע יודען, די אומגליקליכסטע, וואס מיר איז אויסגעקומען צו זעהן אויף מיינע לאנגע וואנדערונגען איבער פערשידענע מדינות, זיי זענען תמימותדיגע פרום, גאטספארכטיג. זיי געהען נאך אויף די אלטע אויסגעטראטענע וועגען פון זייערע זיידעס און עלטער־זיידעס, די כפירה האט זיך ביי זיי נישט אריינגעריסען; מען קלאמערט זיך מיט אלע רמ"ח אברים און שס"ה גידים אין די אלטע מנהגים און טראדיציעס: מען דאווענט דריי מאל אין טאג; מען היט אב שבת; מען ציטערט איבער כשרות; מען וואכט מיט זיבען אויגען איבער דער יודישער זיטענריינקייט; מען דינט דעם אלטען גאט פון ישראל, וואס שטראפט זיי אזוי אומדערבארעמדיג, וואס פייניגט זיי מיט אכזריות עניים און וואס נאר ער אליין ווייסט פאר וועלכע זינד.

איז פערהאן אין „קווארטאל נומער זעקס" א שוהלכעל און מען האט עס פאר מיר געעפענט. אנ'ארעם שוהלכעל מיט א קליינער בימה אין מיטען, פראסטע הילצערנע בענק ביי די זייטען און אנ'ארון קודש מיט א בידנע פרוכת'ל. א נר תמיד ברענט פאר'ן ארון קודש., ביים נר תמיד שטעהט א גרויסער קרוג מיט בוימעל א געפיהלט און ארום דעם קריג בלעכענע קריגעלעך, ווען מען קומט דאווענען קויפט יעדער ביים שמש א קריגעלע בוימעל, דערלאנגט איהם א מטבעה, וואס געהט פאר צדקה און גיסט דערנאך אריין דאס קריגעלע אין דעם בעקען, וואו דער נר־תמיד ברענט. פעהלט קיינמאל נישט קיין בוימעל אין בעקען און דער נר־תמיד הערט נישט אויף פלעמלען טאג ווי נאכט, מיט זיין געל־מיסטישען שיין און אפווארפען פון זיך לאנגע, ציטערנדיגע שאטענס.

ווי מען האט מיר דערציילט אין דער קהלה לידען זעכציג פראצענט פון דער יודישער בעפעלקערונג אין סאלאניקי פון דער ווייסער פעסט, קינדער ווערען געבוירען טובערקולאז. די געזונטע שטעקען זיך אן פון די קראנקע, מיט וועלכע זיי וואוינען צוזאמען. קיין ספעציעלער שפיטאל פאר שווינדזיכטיגע איז נישטא. פון א סאנאטאריום וואו מען זאל אוועקשיקען די קראנקע קאן מען אפילו נישט חלומען. די קהלה האט קיין געלד נישט, לאזט מען שטארבען, די קינדער און די דערוואקסענע. האט די חברה קדישא אין סאלאניקי מעהר ארבייט ווי אין יעדער אנדער יודישער קהלה אין דער וועלט א „גליק" נאך וואס דער סאלאניקער בית־עולם איז גרויס, פערהאן נאך גענוג לידיג פעלד, די קהלה האט זיך פערזארגט מיט א סך קרקע נאך אין די גוטע אלטע צייטען, ווען די סאלאניקער קהלה־פיהרער פלעגען אפקויפען גאנצע שטיקעס לאנד.

און אויך א תלמוד־תורה איז פערהאן אין „קווארטאל נומער זעקס" ווי אין אלע אנדערע יודישע קווארטאלען ווארום די פרומע גאטספארכטיגע תמימותדיגע שפאניאלישע יודען זארגען פאר דער דערציהונג פון זייערע קינדער, אזוי לאנג ווי דאס יונגעל לעבט דארף ער ווייסען, אז ער איז א יוד, און מוז קענען דאווענען, א פרשה חומש מיט רש"י, א בלאט גמרא, און דער עיקר זיין פרום און טראגען דעם יאך פון יודישקייט, האב איך אויך געזעהען די ת"ת. בעטראכט די פיער חדרימלעך מיט די אומגעהובעלטע בענק און טישען פאר'ן לעהרער, עס איז זומער, איז די תלמוד־תורה צוגעמאכט. עס האט זיך אבער געפונען איינע פון די לעהרערינס, אנ'ארעם געקליידעט מיידעל, מיט אנ'אליוועך־הויטיג פנים און שווארצע. בושיגע האר, זי רעדט א רייגעם העברעאיש, מיט דעם גאנצען וואוילקלאנג, וואס זינגט ארויס פון ספרדישען העברעאיש וועו עס קומט פון מויל פון א ספרדישען יודען.

די אויסוואנדערונג קיין ארץ־ישראל האט זיך פערשטארקט נאכ'ן פאגראם. אין פיר־פינף וואכען צייט האבען צוויי הונדערט סאלאניקער יודען אויסגעקויפט אלצדינג וואס זיי האבען פערמאגט, אפגעטרייסעלט פון די פיס דעם שטויב פון דער שטאט, וואו זייערע עלטערען האבען זיך נאך מיט פינף הונדערט יאהר צוריק בעזעצט, און אוועקגעלאזען זיך קיין ארץ־ישראל.

זאבאבאנעס און פאלקס-סימנים

געזאמעלט דורך גבריאל ווייסמאן

א מיידע טאר נישט טרינקען פון דער הבדלה — ס'וועט איהר וואקסען א בארד.

— א מיידעל טאר זיך נישט אפרוהען ביים אויסקעהרען די שטוב, ווייל די שדכנים וועלען זיך אויך אפרוהען.

— מ'טאר נישט נייען אויף זיך (מ'פערנייט זיך דעם שכל) ווען יא — דארף מען קייען א קניפ פון פאדים.

— מ'טאר נישט שלאגען מיט א בעזים — מ'וועט אפדארען.

— קיין מייז טאר מען נישט שעלטען, ווייל ביינאכט וועלען זיי צעהאקען די מלבושים.

— אין א שטוב טאר זיך נישט געפונען א כלי מיט א לאך, וואס א מויז זאל קענען אדורך — ס'וועט פעהלען א קאפ (מענש) פון דער שטוב.

— צו דער פולער וואך (שבת צו נאכטס) טאר מען נישט בארגען.

— א קינד טאר זיך נישט שפילען מיט פייער — ס'וועט זיך בעפישען.

— דאס רעפטעל פון ברויט טאר מען נישט עסען — עס שאדט צום זכרון.

— אז מ'גייט מאהנען א חוב, דארף מען ארויסגיין פונ'ם שטוב מיט'ן רעכטען פוס.

— אז מ'עסט קיגעל האט מען א גאנצע וואך כוח.

— אז מ'זאגט אין חלום צו א טויטען „דו ביסט טויט", בעווייזט ער זיך שוין נישט מעהר.

— אז מ'דערצעהלט א חלום פאר א צווייטען חודש ער זיך שוין נישט איבער.

— אז מ'קוקט אויפשטייענדיג אינדערפריה נאך א חלום גלייך אין פענסטער אריין, פערגעסט זיך דער חלום.

— אז מ'בעגעגענט א גלח, דארף מען זיך אנכאפען פאר די קנעפ, וועט מען האבען גליק צום צווייטען געשלעכט.

— אז מ'בייט איין געלד אין בעטגעוואנט פונ'ם „אויסשטייער" פיהרט עס אין גוטען וועג. (אין די רוסישע צייטען, פלעגט מען איינבייטען פירער 2 קאפ).

— אז מ'גיט א קינד נאכ'ן ענטוויינען נאך אמאל צו זויגען, בעקומט דאס קינד „שלעכטע" אויגען. (ס'קען געבען אנ'עין־הרע).

— אז מ'ענטוויינט א קינד ווען די ביימער בליהען, וועט עס פריה גרא ווערען.

— אז מ'ענטוויינט א קינד ווען די בלעטער פאלען, וועט עס זיין א גרויסער „רייסער" (ס'וועט רייסען א סך מלבושים).

פרידריך ווילהעלם העגעל

צום הונדערטסטען יאהרצייט פונ׳ם גרויסען דענקער

פון ס. באבאר

די ערשטע העלפט פון 19־טען יאָהרהונדערט קענען מיר אָהן גוזמא בעצייכענען אַלס די תקופה פון העגעל. קיין שום דענקער האָט נישט משפיע געווען אַזוי טיף און פילזייטיג די גייסטיגע פיזיאָנאָמיע פון יענער עפּאָכע, קיינער האָט נישט געווירקט אַזוי שטאַרק און בעפרוכפּערענד אויף דער ענטוויקלונג פון דער פילאָזאָפיע, וויסענשאַפט, און דעם גאַנג פון געזעלשאַפטליכען לעבען. געשיכטס־ וויסענשאַפט, פילאָזאָפיע, עסטעטיק, געשיכטע פון פילאָזאָפיע, רעליגיאָנס־וויסענשאַפט, סאָציאָלאָגיע און א.וו. האָבען אין אַ גלייכער מאָס געשעפּט פון דעם גייסטיגען קוואַל פונ׳ם גרויסען אידעאַליסט. העגעל׳ן ציהען זייער גייסטיגע יניקה דירעקט און אינדירעקט אַזעלכע מענער ווי שטראַוס, די ברידער באַוער, פייערבאַך, ערדמאַן, פישער, צעלער, מאַ־קס, ענגעלס און לאַסאַל. העגעלס דיאַלעקטישע מעטאָדע פערוואַנדעלט זיך אין אַ מעכטיגען וויסענשאַפטליכען קאַמפּס כלי־זין אין די הענד פון די מאַרקסיסטען.

די השפעה פון דעם דייטשען פילאָזאָף דויערט אין דער אָדער יענער פאָרם ביז׳ן היינטיגען טאָג. די גרונדזעצליכע געדאַנקען פון העגעל׳ן זענען היינט־צו־טאָג אַ נויטווענדיגער, אומבעדינגטער פאַקטאָר פון אונזער גייסטיגען וועזען. אומבעוואוסטזיניג בענוצען מיר אָפט אין טאָג־טעגליכען דענקען געדאַנקען און אידעען, וואָס שטאַמען פון העגעל׳ן, ווי דער העלד פון מאָליער האָט נישט געוואוסט אַז ער רעדט אין פּראָזע, אַזוי געבען מיר זיך נישט אָפּ קיין דין וחשבון פון דעם, אַז מיר אָפּעריר׳ען אָפט מיט בעגריפען וועלכע שטאַמען פון דעם גייסטיגען אוצר פונ׳ם גרויסען פילאָזאָף.

די אידעען פון עוואָלוציע פון דער דיאַלעקטישער ענטוויקלונג דורך סתירות און ווידערשפּרוכען, דער פּרינציפּ פון אונאונטערבראָכענקייט, און נויטווענדיגקייט פון דער געזעלשאַפטליכער און היסטאָרישער ענטוויקלונג, און אַ סך אַנדערע פּרינציפּען און בעגריפען, וואָס זענען היינט צו טאָג אַזוי איינגעבירגערט און אַזוי זעלבסטפערשטענדליך, — דאָס זענען שאַפונגען פון העגעלס גרויסען גייסט.

דאָס לעבען פון דעם מענשען, וואָס האָט אַזוי שטאַרק משפיע געווען אויף דער גייסטיגער און געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג פון אונזער צייט, ענטהאַלט נישט קיין בעזונדער׳ס אינטערעסאַנטע מאָמענטען. געבוירען אין יאָהר 1770 אין אַ בעאַמטען־פאַמיליע בעקומט דער צוקונפטיגער פילאָזאָף זיין בילדונג אין שטאַטישען גימנאַזיום, און שפּעטער אין אַן עוואַנגעלישער טעאָלאָגישער אַנשטאַלט.

בעזעצענדיג זיך אין דער שטאָט יענאַ, פערנעהמט העגעל אַ קאַטעדרע אויף דעם יענאַ־אוניווערזיטעט. אין דער דאָזיגע תקופה ענטשטעהט „די פענאָמענאָלאָגיע פון גייסט“ דאָס ערשטע יסודותדיגע ווערק פון גרויסען דענקער.

אין די שפּעטערדיגע יאָהרען אַרבייט ער אַלס רעדאַקטאָר פון אַ צייטונג און גימנאַזיום־דירעקטאָר. גלייכצייטיג ערשיינט זיין „לאָגיק“.

פון יאָהר 1817 בעגייט ער זיינע פאָרלעזונגען צוערשט אויפ׳ן אוניווערזיטעט אין היידעלסבערג און שפּעטער אין בערלין, אין אַ סביבה פון אַלגעמיינער אַכטונג און אָנערקענונג, אַרומגערינגעלט פון צאָהלרייכע תלמידים און פערעהרער אויף דער העכסטער מדרגה פון זיין השפעה און שעפערישער טעטיגקייט שטאַרבט העגעל אין יאָהר 1831, זייענדיג אַנגעשטעקט פון דער כאָלערע־עפּידעמיע.

פלעגמאַטיש, נישט לעבענסלוסטיג, פערעלטערט „אין גייסטיגען זין“ פערדאַנקט העגעל זיכער נישט זיין געוואַלטיגע השפּעה דעם צויבער פון זיין פערזענליכקייט. אויך אַלס שריפטשטעלער און רעדנער האָט ער נישט געקענט מיטרייסען און בעהערשען זיינע צייטגענאָסען.

3

אויב טראָץ דעם האָט דאָס העגעל׳שע סיסטעם אַזוי געוואַלטיג משפיע געווען די גייסטער פון יענער תקופה, אויב העגעל איז אַ לענגערע צייט געשטאַנען אין צענטער פון די אינטעלעקטועלע אינטערעסען, — איז עס זיכער געשעהען אַ דאַנק דער אונגעוועהנליכער געדאַנקען־עשירות, די קאָנסטרוקטיווע מעלות און דעם געוואַלדיגען פערנעהם פון זיין איינציגאַרטיגען סיסטעם.

העגעלס סיסטעם איז דער קולמינאַציאָנס־פונקט אין דער ענטוויקלונג פון דער דייטשער אידעאַליסטישער פילאָזאָפיע, העגעל האָט איבערגענומען, פערבריטערט און אונגעוועהנליך בערייכערט די פילאָזאָפישע סורות פון זיינע גרויסע פאָרגענגער פיכטע און שעלי.

אַן אויסער־געוועהנליכע קאָנסטרוקטיווע פעהיגקייט, אַ בעוואונדערונגסווערטער סיסטעמאַטיזירונגס־טאַלאַנט, אָבער גלייכצייטיג אַן עקסטרעמע אַבסטראַקציע, אָפּגעריסענקייט פון לעבען, דאָס נישט רעכענען זיך מיט עמפּירישע וויסענשאַפטליכע פאַקטען, דאָס ווירקליכע פערבויגען פון פאַקטען צוליב אייגענע, הגם אָפט העכליכע פילאָזאָפישע קאָנסטרוקציעס — דאָס זענען די כאַראַקטעריסטישע שטריכען פון העגעל׳ן, דעם דענקער.

היינט צו טאָג דערשייגט אונז דער דאָזיגער אַבסטראַקטער כאַראַקטער פון דער העגעל׳שער פילאָזאָפיע אַביסעל פרעמד; מיר זענען פאָרזיכטיגער, אונוווילענדיג לאָזען מיר זיך אַריין אין די אָפּגרונדען פון שפּעקולאַציע. פאָרזיכטיגער ציהען מיר די מסקנות אַרויס, נישט אַזוי האַפערדיג בויען מיר די יסודות פון דער וועלטאַנשויאונג, אָבער אויך מיר מוזען בעוואונדערן דעם שוואונג פון העגעלס געדאַנקען, דעם פערנעהם פון די פּראָבלעמען און פראַגען, וועלכע עס האָט געשטעלט און פערענטפערט דער גרויסער דענקער.

העגעל האָט צעשטערט די מחיצה צווישען געדאַנק און ווירקליכקייט, די זאַכען ענזען נישט מעהר ווי שאַפונגען פון געדאַנקען. אין יסוד פון דעם מהות ליגט דער בעגריף, דער מהות בעזיצט אָבער לויט העגעל׳ן נישט נאָר אַ לאָגישען, נאָר אויך אַן עוואָלוציאָנערען כאַראַקטער, די וועלט געפינט זיך אין פּראָצעס פון שטענדיגער ענטוויקלונג. דאָס איז אַ לאַנגע עוואָלוציע, יעדער עטאַפּ פון דער ענטוויקלונג דרינגט אַרויס מיט לאָגישער נויטווענדיגקייט פון דעם פריהערדיגען עטאַפּ. אַלץ ענטוויקעלט זיך אויף דעם וועג פון לאָגישער נויטווענדיגקייט, דאָס בעדייט אַז יעדע פאַזע פון דער ענטוויקלונג איז אַ נויטווענדיגע און גלייכצייטיג אַ פערנינפטיגע. (העגעלס בעריהמטע פאָרמול: „אַלץ, וואָס עקזיסטירט איז פערנינפטיג“). ענטוויקלונג פון געדאַנק און צוגלייך פון דעם מהות קומט פאָר אויף אַ דיאַלעקטישען אופן, יעדע טעזע רופט אַרויס אַן אַנטיטעזע, נאָך וועלכער עס פאָלגט נאָך די סינטעזע.

די דאָזיגע בעריהמטע דיאַלעקטישע טריאַדע איז איבערגענומען געוואָרען דורך מאַרקס׳ען, דער וויכטיגסטער טייל פון העגעלס סיסטעם איז די אַזויגערופענע פילאָזאָפיע פון דעם גייסט, זי ענטהאַלט אויסערגעוועהנליך אינטערעסאַנטע און פרוכטבאַרע קאָנצעפּציעס אויף דעם געביט פון שטאַטס־פילאָזאָפיע, קונסט רעליגיע א. א. וו. אין ליכט פון העגעלס אַנאַליזע פערלירט די געשיכטע און דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען דעם כאַראַקטער פון צופעליגקייט, העגעל פאַסט אויף איינער פון די ערשטע — היסטאָרישע און געזעלשאַפטליכע דערשיינונגען ווי אַן איינהייטליכען און נויטווענדיגען היסטאָרישען פּראָצעס.

היינט צו טאָג פייערט די גאַנצע קולטורעלע וועלט די הונדערטסטע יאָהרצייט פון דעם גרויסען דענקער, דעם בויער און פּיאָנער פון דער מאָדערנער וועלט־אַנשויאונג, די טאָג־פּרעסע, די וויסענשאַפטליכע און פילאָזאָפישע צייטשריפטען ווידמען צאָהלרייכע אַרטיקלען און אָפּהאַנדלונגען דעם בעריהמטען פילאָזאָף. אויסער דעם איז צונויפגערופען געוואָרען אַ וועלט־קאָנגרעס פון העגעל־פאָרשער, וואָס האָט נישט־לאַנג פערענדיגט זיין אַרבייט. האָפענטליך וועט אויך די יודישע פּרעסע אין וויסענשאַפטלער אויף אַ ווירדיגען אופן מיטפייערען דעם גרויסען אינטעלעקטועלען יום־טוב.

מכלכל חיים און זיין „ראדזשינע“...

אודער: די טראַגעדיע פון אַן אַסימילאַטאָר

פון י. אבערזשאנעק

קענט איהר דעם לאָדזער אַסימילאַטאָר מכלכל חיים? וואָס, איהר האָט נישט געהערט פון אַזאַ נאָמען? אויב אַזוי, וועלען מיר אייך דערצעהלען זיין היסטאָריע, ווי אַזוי ער איז געוואָרען אַן אַסימילאַטאָר ,און ווי אַזוי ער ,איז די לעצטע טעג געוואָרען אויס אַסימילאַטאָר:

הייסען, הייסט ער, מאַכעל חיים זויערמילך. אַ ,פּונוואַנען נעהמט זיך צו איהם דער נאָמען מכלכל חיים? אַזוי ווי ער איז געוואָרען אַן „אינטעליגענט“, האָט ער זיך ״„פּעראינטעליגענטישט״ דעם נאָמען פון מאַכל אויף מיכאַל. דאָס ווייב האָט איהם גערופען: „מיכאַלעק“, בעקאַנטע האָבען איהם גערופען חיים, איינער האָט איהם גערופען מיכאַלעק׳ל, און דער צווייטער — חיים, האָט מען צונויפגעבונדען ביידע נעמען, דעם „אינטעליגענטישען ״מיט דעם יודישען איז אויסגעקומען „מכלכל חיים“ — פון דעמאָלט אָן רופט מען איהם — „מכלכל חיים“...

ווער קען נישט אין לאָדז דעם אַסימילאַטאָר מכלכל חיים? טאָמער וועט איהר טרעפען אין גראַנד־קאַפע איינעם מיט אַ פּאָר אַראָפּגעלאָזענע „מאַרשאַלעק־וואָנסעס“, מיט אַ נאָז וואָס שלאָגט זיך מיט דער אונטערשטער ליפּ... מיט אַ ליסינע, וואָס „לייכט“ ווי די לבנה האַלב חודש, און לייענט אַ „קוריער וואַרשאַווסקי“ און לייענט די צייטונג מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף — טאָמער בעגעגענט איהר אַזאַ פערשוין, קענט איהר דרייסט צו איהם צוגעהען און אָהן ריזיקאַ איהם אַריינרוקען אַ ברייטען שלום־עליכם, פּאַניע מכלכל חיים!..

ווי אַזוי און צוליב וואָס איז מכלכל חיים געוואָרען אַן אַסימילאַטאָר?

ביז דער מלחמה איז מאַכל חיים זויערמילך געווען אַ הייסער יוד און נאָך מעהר הייסער קבצן, געהאַט האָט ער פערשידענע פּרנסות; ער איז געווען אַ מלמד און האָט געהאַנדעלט מיט לאָטעריע־צעטעלען, און האָט געטאַפּט אַ וואַנד.

אַז מאַכעל חיים איז געווען אַ פרומער יוד איז זיין ווייב, דבורה יאַכעט געווען אַ פרומע יודענע, אַזוי ווי גאָט האָט געבאָטען; האָט געקאָכט מיטאָג געמוטעלט און... געשאָלטען. אַי, הערט איהר האָט זי געשאָלטען! טאָמער האָט זיך געמאַכט אַ טאָג, וואָס זי האָט נישט געשאָלטען, האָט מאַכעל חיים געוואוסט, אַז מיט זיין „שטיל טייבעלע“ איז נישט היימלעך. אָדער זי איז חלילה קראַנק, אָדער ס׳האָלט פאַר אַ שטורעם... אַ יודענע אַזוי ווי אַלע יודענעס איז געווען זיין ווייב דבורה יאַכעט.

האָט זיך געמאַכט אַ מלחמה׳לע, דער „ריס“ האָט זיך געשלאָגען מיט׳ן „פּראַס“, און אונזער מאַכעל חיים ווערט איבערגעמאַכט אַ „מיליאָנטשיק“... ווער מיר מלמד, און וואָס מיר לאָטעריע־צעטעלעך?

— מאַכעל חיים פאָהרט אויף אַן אייגענעם „סאַמאָכאָדניק“ און רעדט, דייטשיש... ער האַנדעלט מיט סאַכאַרין און פאַבריצירט פלוימען־פּאָווידלע. שאַרפט מיט וויגאָניע האַלקעס און מיט פּאַפּירענע הויזען און הלוך יגדול.

אַז דבורה יאַכעט האָט דערשפירט אַז ביי איהר מאַן הייבט זיך, האָט זי בעשלאָסען צו ווערען אַן „אינטעליגענטקע“, און די ערשטע כפּרה איז ביי איהר געווען ס׳גאַשלייער, אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען האָט דבורה יאַכעט גערופען צו זיך דעם פריזיער און האָט איהם געזאָגט: פּאַניע פעלדשער, מאַכט מיך „אינטעליגענט“, איך וויל האָבען אַ „פּאַלעטשקע“, מיט פּאַה׳לעך, אַזוי ווי אַלע מאָדערנע „קאָביטעס“ האָבען, און אין עטליכע מינוט אַרום איז דאָס שייטעל געלעגען אין מיסט־קאַסטען און דבורה יאַכעט האָט געהאַט אַ „פּאַלעטשקע“, מיט פּאַה׳לעך, אַזוי ווי אַלע אַנדערע מאָדערנע „קאָביטעס“, האָבען...

און אַז מ׳האָט אַ פּאָלעטשקע מיט פּאָה׳לעך, טאָ ווי אַזוי פּאַסט עס אַ נאָמען דבורה יאַכעט? איז פון דבורה יאַכעט געוואָרען יאַדוויגאַ — מאַדאַם יאַדוויגאַ זויערמילך.

און אַז מ׳האָט אַ „פּאָלעטשקע ״מיט פּאָה׳לעך און מ׳הייסט שוין מאַדאַם יאַדוויגאַ זויערמילך, טאָ ווי פּאַסט עס צו רעדען יודיש? האָט דבורה יאַכעט— „פּשעפּראַשאַם“ — מאַדאַם יאַדוויגאַ זויערמילך גענומען רעדען פּאָ פּאָלסקעמו“, נו, האָט זי עס אַרויסגעהרגעט אַ פּויליש! ווען ס׳וואָלט געווען אַ געזעץ, אַז פאַר דערהרגענען א שפּראַך ווערט מען געמשפּט ווי פאַר דערהרגענען אַ מענש, וואָלט די מאַדאַם יאַדוויגאַ זויערמילך זיכער געשטעלט געוואָרען פאַר א שנעל־געריכט...

אָט ווי אַזוי זי האָט גערעדט פּויליש:

אַז די דינסט האָט זיך פערשלאָפען האָט זי אַריינגעשריגען אין דער קיך אַריין.:

„סטאַשאַ, יוזש דניעיע וו׳פּינטשעוויע“ (עס טאָגט שוין אין פּינטשעוו).

אַז ס׳איז צו איהר געקומען אַ גאַסט, און זי האָט איהם מכבד געווען מיט לעקעך, האָט זי צו איהם געזאָגט אויף „פּויליש“: „ניעך פּאַן זאַשוקאַ“ (טוט פערזוכען) „טען לעקעך מאַ טישאַנץ סמאַקאָוו (דער לעקעך האָט טויזענד טעם).

אַפילו געשאָלטען האָט זי אויך אויף „פּויליש“ אַז זי איז בייז געוואָרען האָט זי געשריגען צום מאַן: „באַנדזש זלאַפּאַני אויטשעץ סלאַדקי“, (פערכאַפּט זאָלסטו ווערען טאַטע זיסער... אָדער אַזאַ מין „ווינשאָוואַניע“: „מאָיע פּוסטע סני נאַ טוואַיאַן גלאָווען“, (מיינע וויסטע חלומות אויף ד׳יין קאָפּ...)

— אַז מ׳שמועסט „אינטעליגענט“ איז דאָך נישט שייך...

און אַז דאָס ווייב איז אַזאַ געפערליכע אינטעליגענטקע מיט אַ „פּאָלעטשקע ״מיט פּאָה׳לעך, מיט אַ נאָמען מאַדאַם יאַדוויגאַ זויערמילך, וואָס שעלט אויף פּויליש און זי טוט זיך אַפילו נישט „זאַוואַדזשען“ ביי די פּוילישע „וויראַזען“, אַז מ׳האָט אַזאַ ווייב, מוז מען דאָך אַליין אויך ווערען „אינטעליגענט“.

— מאַכעל חיים — האָט זיין ווייב צו איהם געזאָגט — כ׳וועל דיר אָנזאָגען אַ בשורה.

— אַ בשורה? — איז ער געוואָרען נייגעריג.

— יאָ, אַ בשורה, — האָט זי געענטפערט — איך וויל דיר זאָגען, אַז מאַכעל חיים איז געשטאָרבען.

— וואָס הייסט? — איז ער געוואָרען בלייך ווי דער טויט. — אַז מאַכל חיים איז געשטאָרבען. טאָ ווער זשע בין איך?

— דו — האָט זי געענטפערט — דו ביזט... מיכאַל, מיכאַל איז דיין נאָמען, געדענק, אַז פון היינט אָן הייסטו נישט מאַכעל נאָר מיכאַל.

— מילא — האָט זיך מאַכל — דאָס הייסט, מיכאל געטראַכט — וואָס טוט מען נישט צוליב אַ ווייב. זאָל זיין מיכאַל אַפּי צום לעבען...

— איצט — זאָגט צו איהם ווייטער זיין ווייב — דאַרפסטו ווערען אינטעליגענט.

— וואָס הייסט דאָס? — האָט ער זי געפרעגט.

— מוזט ווער׳ען אַ דאַטש — האָט זי איהם געגעבען צו פערשטעהען און דו מוזט פון היינט־אָן רעדען „פּאָ פּאָלסקעמו“!

— וואָס רעדסטו? — האָט ער געצויגען מיט די פּלייצעס — ווי קום איך צו פּויליש? אַז מעהר ווי צוויי פּוילישע ווערטער „פּשיאַקרעוו ״און „כאָלערא“ קען איך נישט, און וואָס זאָל איך טון מיט די אַנדערע פּוילישע ווערטער?

נאָר אַז אַ ווייב הייסט, הע... מאַכעל חיים דאָס הייסט, מכלכל חיים האָט גענומען רעדען פּויליש. נו, האָט זיך עס זיין צונג געהאַט אַ שוואַר׳ץ יאָהר אויסצודריכטען, ביי יעדען וואָרט, האָט ער געווכט אַ וואָרט איז די [illegible] עס האָט זיך געקרעקט און געדושעט און גערעדט „פּויליש“.

נאָר נאָך מעהר צרות האָט ער געהאַט פון זיין קורצער מאַרינאַרקע. ס׳האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער האָט פערלוירען אַ שטיק יופּיצע. דער קאַפּעלוש איז איביג געווען מיט׳ן פאָרענט פון הינטען. דער שניפּס איז אייביג ביי איהם געווען „נאַ באָק“, און דער כאָמעט — דער שטאָפּער קראַגען האָט איהם גגעריבען דעם גאָרגעל, און די גרעסטע מפּלה האָט געליטען ד יגאָמבע —׳ אַ ליידיגע גאָמבע. אַז ס׳ווייב האָט איהם געשאָלטען ,פלעגט ער זיך קראַצען דאָס בערדעל, און איצט, אַז ער האָט אַן אָפּגעגאָלטע שראָמבע ,קראַצט ער די גאָמבע...

איצט איז שוין מכלכל חיים מיט זיין ווייב די מאַדאַם יאַדוויגאַ זויערמילך גאַנצע „אינטעליגענטען“, אַ יודיש וואָרט איז טריף ווי חזיר. מ׳לייענט דעם „קוריער וואַרשאַווסקי, ״מ׳דערהרגעט די פּוילישע שפּראַך, אַז ס׳איז געבען אַ צער צוצוהערען. קיין סימן פון יודישקייט. סילוועסטער פּראַוועט מען אַ יום־טוב, מיט אַלע קלימפּערלעך. „באַזשע נאַראָדזעניע“ פּאָרעט זיך די מאַדאַם יאַדוויגאַ זויערמילך ביי דער „כאָאינקע“, און מכלכל חיים זינגט „זמירות“ — אינטעליגענ[illegible]...

אַז מ׳איז אַזעלכע „אינטעליגענטען“ [illegible] וואו שיקט מען די קינדער לערנען? — אין די פּוילישע שקאָלעס. דער זוהן שטודירט דאָקטאָר, און די טאָכטער טוט מען מגדל זיין לחופה ול׳פּאָרוטשניק.

דאָס איז געווען ביז מיט עטליכע וואָכען צוריק. זייט צוויי וואָכען איז אויף מכלכל חיים מיט זיין „ראָדזשינע“ געקומען אַן איבערקעהרעניש.

וואָס איז געשעהען?

מיט צוויי וואָכען צוריק זיצט מכלכל חיים אין דער צוקערניע און לייענט אַ „נייעם פּאַ[illegible]בלאַט“,

— האַ? וואָס איז דאָס? — פרעגט איהם אַ בעקאַנטער — פּאַניע מיכאַליע. ווי קומט צו אייך אַ יודישע צייטונג?

— שוין — האָט ער געענטפערט.

— וואָס שוין? — האָט דער בעקאַנטער געפרעגט.

— שוין, אויס אַסימילאַטאָר — האָט ער געענטפערט.

— וואָס איז געשעהען? — איז דער בעקאַנטער צו איהם צוגעשטאַנען.

— איך וועל אייך דערצעהלען דעם גאַנצען סוד — האָט ער געענטפערט. אַזוי ווי מיין זוהן דער סטודענט, האָט מען אין וואַרשאַ מקיים פּסק געווען צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע יודישע סטודענטען, ס׳האָט גאָרנישט געהאָלפען וואָס דער טאַטע הייסט מיכאַל, און די מאַמע יאַדוויגאַ. וואָס „באַזשע נאַראָדזעניע“ זינגט מען זמירות ביי דער „כאָאינקע“ און סילוועסטער איז אַ הייליגער יום־טוב, ס׳האָט נישט געהאָלפען דאָס, וואָס דער טאַטע און די מאַמע זענען געשוואוירענע „קוריער וואַרשאַווסקי“ לייענער׳ס און יודיש איז טריף ווי חזיר — איך האָב געזעהען אַז די אַלע „סגולות“ העלפען ווי אַ טויטען אַ קאַפּיטעל תהילים האָב איך געזאָגט צו מיין ווייב: — אויס אַסימילאַטאָר...

אַרימער מכלכל חיים. בחנם געמאַכט אַ תל פון אַ צונג. בחנם אוועקגעהרגעט אַן אומשולדיגע פּוילישע שפּראַך, בחנם אָפּגעשניטען די פּאָלעס פון דער יופּיצע .בחנם געדאַרפט זיך דראַפּען די גאָמבע.

בחנם געדאַרפט זיך ברעכען די ציין ביי אַ „קוריער וואַרשאַווסקי“ און די צייטונג האַלטען מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף —

ארימער מכלכל חיים!...

אויף די צאל-מויערן אין ענגלאַנד

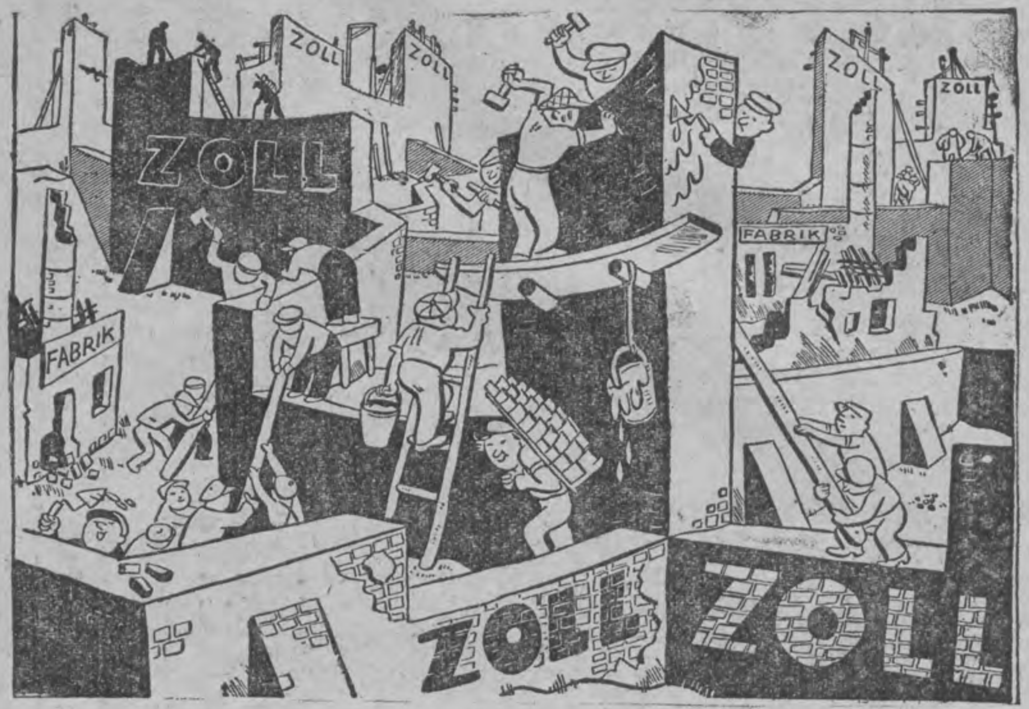

אַ סוף צו דער אַרב יטסלאזיגקייט — אַלע ארבייטסלאזע פון די געשלאסענע פאַבריקען וועלען בעשעפטיגט ווערען ביי די ריזיגע צאל מויערען... (אויסל. הומאָר)

גט-אטאקעס

א סצענע אין בית-דין-שטיבעל

אין בית־דין שטיבעל קומט אַריין אַ יוד, ווענדט זיך צו אַ רב: רבי, איך וויל מיך גט'ן מיט מיין ווייב. איך וועל אייך בעטען איהר זאָלט נישט פרו־בען אָפּהאַלטען פון מיין בעשלוס. אַ מאַנספּערשוין דאַרף זיין אַ מאַנספּערשוין, און ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך טאַקע אַ הונדערט פּראָצענטיגער מאַנס פּערשוין — איך בין ענטשלאָסען צו אַ גט.

— זעצט אייך — זאָגט דער רב, וואָס זענען די סיבות? פאַרוואָס ווילט איהר זיך...

— רבי — האָט דער יוד איהם נישט געלאָזט ענדיגען — נאָט אייך 25 זלאָטעס פאַר דער עצה— ס'איז געגוג?

— ר' יוד — האָט דער רב זיך געוואונדערט, איהר האָט דאָך גערעדט וועגען אַ גט?

— שוין, — האָט דער יוד שווער אָפּגעפּיצט, ס'איז מיר שוין איבערגעגאַנגען. יעדעס האַלבע יאָהר קריג איך אַזעלכע גט־אַטאַקעס. אַזוי, ווי איך ווייס, אַז מיין יענטעל וועט נישט וועלען קיין גט, מוז איך כאָטש ריידען וועגען אַ גט...

דאס רעדעוודיגע מיידעל און דער שטומער דעפּוטאַט

מעשיות וואס פערלויפען זיך

האָסט געלייענט אין „פאָלקסבלאַט" אַז אַ שטום מיידעל האָט פּלוצלונג אָנגעהויבען רעדען?

— איך ווייס פון אַן אַנדער מעשה: אַ רע־דעוודיגער יודישער דעפּוטאַט איז לעצטענס פּלוצ־לינג שטום געוואָרען...

—=:[O]:=—

ווער זענען די מענער

מיט די ווייבערישע ספּודניצעס?

אַ קינד זיצט מיט'ן פאָטער אין געריכט, זעהט ער אַדוואָקאַטען אין די טאָגעס, פרעגט ער אַ פער־וואונדערטער:

— טאַטעשי, פאַרוואָס טראָגען די מאַנספּערשוי־נען ווייבערישע ספּודניצעס?

— דו וועסט זעהען — האָט דער פאָטער געענט־פערט אַז זיי וועלען באַלד רעדען פאַר פייער און וואַסער — פונקט ווי די ווייבער...

די אייביגע ווייבערישע יוגענד

— ענטשולדיגען זי — צי האָב איך דעם כבוד צו רעדען מיט דער פאַנגע פאַמאַדאָוונע?

— ניין, איך בין שוין אַ פערהייראַטע פרוי.

— אַך אַזוי? זענט איהר עס די מוטער פון דער פאַנגע זאָשקע?

— און דאָס נישט. איך בין די מוטער פון איהר מוטער...

—=):O:(=—

פותר הולומות

אַז ס'חלומ'ט דיך אַ פּאָר צוריסענע שיך — איז אַ סימן, אַז דיך וועט בעזוכען דער סעקוועס־טראַטאָר.

אַז ס'חלומ'ט דיך פון גנבים — איז אַ סימן, אַז דו וועסט אָרגאַניזירען אַ בלומעל־טאָג.

אַז ס'חלומ'ט דיך פון אַ מלחמה — איז אַ סימן, אַז דו וועסט פאָהרען קיין ווילנע (אָדער אין אַן אַנדערע שטאָט, וואו ס'איז דאָ אַן אוניווער־זיטעט)...

ער קען געאָגראַפיע

ביי אַ לעקציע אין דער שולע

לעהרער (צו אַ שילער פון ערשטען קלאַס): ווייז מיר, הערשעלע, וואו ליגט בריסק?

שילער: אין געריכט, הער לעהרער!...

אַ בחור מיט „סמנים" פון אַ בעווייבטען

ריכטער (צום אָנגעקלאָגטען): ווי איך זעה, זענט איהר פערהייראַט.

אָנגעקלאָגטער: ניין, הער ריכטער, די לעבער אין קאָפּ. האָב איך נאָך פון פאַר דער מלחמה.

היינטיגע „מוהמעס"

דינסטמיידעל (צו דער מאַדאַם): לאָמיר די מאַדאַם ערלויבען היינט אַרויסצוגעהען צו מיין מוהמע.

מאַדאַם: אין מיטען דער וואָך צו דער מיהמע?

יאָסעלע: יאָ, יאָ, פעליס פיהמע איז די וואָך געוואָרען אַ סערזשאַנט.

אשלעכט געשעפט

אַ לעהרער, נישט קיין גרויסער חכם, ...דעט זיך צו זיינעם אַ חבר, אַ פיפיגען חברה־מאַן: כ'־וואָלט געוואָלט מיט אייך זיך אַדורכשמועסען אַ שעה־צייט — און זיך טוישען מיט די געדאַנקען.

— ליבער פריינד — האָט דער פיפיגער געענטפערט — איך מאַך קיינמאָל נישט אַזעלכע שלעכטע געשעפטען.

—=:)O(:=—

צרות נאַ לאַקטשי

ס'איז איינע
צו אַ קליינע,
און די צווייטע
צו אַ ברייטע,
און די דריטע
איז צו ליטע־
ראַריש.

ס'איז די פערטע
אין „בעשערטע",
ווי די פיפטע,
אַ פערטיפטע;
און די זעקסטע,
און די נעקסטע
זענען נאַריש.

ס'איז די אַכטע
און די ניינטע
אַ פערשמאַכטע,
אַ צו־פערפיינטע,
און די צעהנטע
איז אַ יענטע,
אַ באַלוואַן!

און די איינע
וואָס האָט קיינע
שום חסרונות,
אַ פּאַרשוין איז
איז משוגע
און אַ קלוגע,
פאַר איהר מאַן...

דער קונדס

● הומאָר ● סאַטירע
צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק ●
ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאַט נ' 275 ● פרייטאג, ד. 27 נאוועמבער 1931

דער רוסישער בער ציהט זיך צוריק...

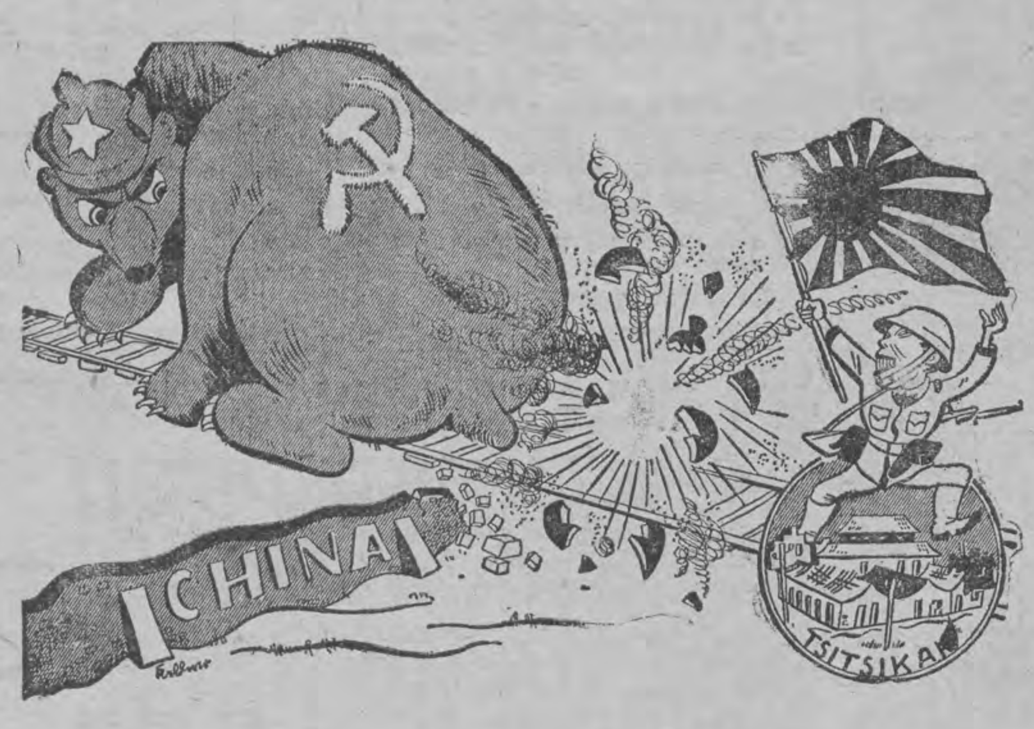

רוסישער בער: (צום יאַפּאַנער אין דער פערנומענער ציציקאַר): געדענק, דו קליינער ווערוק, איך וועל דיר נאָך אַזוי „אַנציציעווען", אַז דו וועסט האָבען צו זינגען און צו זאָגען.

יאַפּאַנער: האַ.. האַ.. אַז די פעלקער-ליגע ליגט אין קימפּעט, טאַנץ איך אויפ'ן טיש.

פאַליטיק פון וואַר

גאָך אַלץ יאַפּאַן און כינע.

ווען וועט שוין נעהמען אַ סוף צו דעם יאַפּאַן־כינע־שפּיל?

מיר זאָגען: שפּיל, ווייל מיר זעהען מיט אונ־זערע הויך־דיפּלאָמאַטישע אויגען, אַז דאָרט אויף דער מאַנדזשורישער ערד, קומט פאָר אַ שפּיל, מען שפּילט זיך אין מלחמה.

עס איז נישט קיין ריכטיגע מלחמה נאָר אַ שפּי־געכעל. מען שפּילט זיך דאָרט, ווייל מען דאַרף דאָרט עפּעס אויסשפּילען.

עס מוז אין יאַפּאַן און אין כינע זיין אַ גאָר האַושנע קריזיס, מיר דרינגען דאָס פון דעם, וואָס דיביידע מלוכות האָבען שוין נישט קיין אַנדער מיטעל מיט וואָס אָפּצולענקען די אויפמערקזאַמקייט פון דער בעפעלקערונג פון ווירטשאַפטליכען קריזיס, ווי נאָר מיט דער הילף פון מלחמה? צי שוין זשע האָבען זיי נישט דאָרט פאַרוואָס צו פיהרען אַ פּראָצעסל, וואָס זאָל „זאַט" מאַכען די מאָגענס פון די הונגעריגע.

זיי האָבען גאָך צייט!
דער סטרוזש דערלאָזט נישט צו עקסצעסען...

פון דער לאָדזער בית־יעקב שולע זענען אַ־רויסגעגאַנגען די חדר־יונגלעך, זזענען זיי בעפאַלען געוואָרען פון קליינע שקצים, און האָבען אויף די יודישע יונגלעך געוואָרפען שטיינער, דער סטרוזש וואָס האָט גראָד געקעהרט די גאַס, האָט געכאַפּט דעם בעזים און די שקצים צעטריבען, און דערביי האָט ער געשריגען מיט כעס:

— „וויגאַש טאַ שע סמאַרקאַטעריאַ. יעסצע מאַטאַ צאַס קעדי העבדזעמאַ סטודענטאַמי"...

העפליכקייט

אַ פּראָווינצער יוד שטעלט אָפּ אַן אַדורכגעהער: פּעטער, זייט מוחל, איך האָב געוואָלט געהן אויף דער דלוגאַ גאַס.

— ביטע זעהר — זאָגט דער דורכגעהער געענט־פערט — כ'האָב גאָרנישט דאַגעגען.

א בחור און א בעווייבטער

וואָס איז דער חילוק פון אַ בחור ביז אַ בעווייבטען?

אַ בחור „גודזשעט" זיך אומעטום. אַ בעווייב־טער נאָר אין דער היים.

לאָדזער בחורים
לייענט אויפמערקזאַם און האָט עס איז זינען!

ווען אַ יונגערמאַן איז אַ מענש טראַכט ער נישט וועגען חתונה האָבען, און אויב ער טראַכט יאָ וועגען חתונה האָבען, איז ער קיין מענש נישט, דאַ־מאָלס איז ער אַ בהמה.

ווען מ'רעדט אַ יונגערמאַן אַ שידוך, אַפּילו מיט אַ שעהן מיידעל, אַפּיל ומיט 5 טויזענד דאָלאַר־נדן, און ער דרעהט זיך אַרויס פון עסק —

אָט אַזאַ יונגערמאַן איז נישט קיין בהמה: ער איז אַ מענש מיט שכל.

ווען אַ יונגערמאַן לאָזט זיך פערפיהרען פון אַ שדכן און האָט דאַן חתונה, אָט אַזאַ איינעם מעג מען, דאַרף מען, איז אַ יושר צו געבען קיין שטרוי.

אַנטלויפט ער פון איהר איידער ער ווערט אַ טאַטע, פערדינט ער אַ באַנקעטל.

בלייבט ער זיצען מיט איהר און האָט קינדער מיט איהר און ער געהט אַריין אין כאָמעט מיט אַלע פערד" —

דאַמאָלס איז ער ביין און ניינציג פּראָצענט בהמה און איין פּראָצענט פערד.

דאַמאָלס איז ער ווערט צו זיין פערה־יראַט דאָס גאַנצע לעבען.

קיין גרעסערע שטראָף דאַרף ער נישט האָבען.

שפּאַט ביליג!
ווי אזוי א לאָדזער סוחר מאכט אַן אויספערקויף

אַ בעזיצער פון אַ לאָדזער קאָנפעקציע־געשעפט האָט איינגעאָרדענט אַן אויספערקויף. אין פענסטער האָט ער אַרויסגעשטעלט צעטעלעך מיט אויפשריפטען:

— „פריהער 175 זל. איצט 100 זל.

ס'איז אַוועק אַ וואָך. צוויי וואָכען. קיין קונה וויזט זיך נישט.

ס'איז נישטאָ קיין עצה, האָט דער סוחר גע־זיפצט, כ'וועל ווידער מוזען ביליגער מאַכען די פּרייזען.

צומאָרגענס איז אויף דעמזעלבען אַרטיקעל געווען אַ צעטעלע: פריהער 300 זל. איצט 100 זל.

יודישע הויכשולען
נאָוואַטשינסקים א שפּאָגעל נייער פּראָיעקט

ווי דער „קונדס" דערוואוסט זיך, האָבען די ענדעקעס בדעה צו עפענען פאַר די יודישע אַקאַ־דעמיקער ספּעציעלע הויכשולען, וואו ס'זאָלען גע־לערענט ווערען פאָלגענדע וויסענשאַפטען:

קונסט־שטריקעריי — פלעכטען ציצית.

כירורגיע — מילה.

אַרכיטעקטור — מאַכען אַ סוכה.

זאָאָלאָגיע — שלאָגען כפרות.

אַסטראָנאָמיע — מחדש זיין די לבנה.

וועטערינאַריע — שחיטה.

ספּאָרט — שווימען אין דער מקוה און נאָך אַנ־דערע וויסענשאַפטען.

נאָוואַטשינסקי וועט דעם דאָזיגען פּראָיעקט שטאַרק אונטערשטיצען.

ווענען טשעפּעט עס?

אַז אין מאַנדזשוריע גיסט זיך בלוט ווי וואַ־סער —

ווענען טשעפּעט עס?

אַז די אַלטשטעטער יודעלעך שרייען און מאַ־כען געוואַלדען צו די מאַכער'ס פון דער אַלטשטעט־טישער באַנק —

ווענען טשעפּעט עס?

אַז די לאָדזער יתומים־הייזער האַלטען זיך ביים צומאַכען —

ווענען טשעפּעט עס?

אַז די לאָדזער אומזיסטע קוכען אין די וואַרים־שטובעס זענען ביז איצט אויפ'ן פּאַפּיר —

ווענען טשעפּעט עס?

אַז רעגינאַ צוקער „ציהט־אָן" אַ פול טעאַ־טער —

ווענען טשעפּעט עס?

—:O:—

אַ פרוי וועט קיינמאָל נישט בעשטעטיגען

אַז זי מיינט ענגע שיך;
אַז זי איז מיד פון טאַנצען;
אַז זי האָט „שטושנע" ציין;
אַז זי בענגבעט זיך די יאָהרען;
אַז זי טוט זיך אָן זעקס שעה;
אַז זי זאָגט וואָס זי מיינט;
אַז זי האָט צופיל קליידער און היטען;
אַז זי וואָלט איהר בעסטע קאָלעזשאַנקע גע־וואָלט דערטרינקען אין אַ גלאָז וואַסער;
אַז דער מאַן איז גערעכט.

וואָס האָב איך געזעהען אויף דער סטראַטאָספערע?
ארויסגעכאַפּט פון פּראָף. פּיקאַרד'ס בעריכט אין בערלין
(כמעט ווי אַ יט"א בעריכט פון אונזער ספּ. בערלינער קאָ־עספּאָנדענט)

... געזעהען האָב איך אויף דער סטראַטאָספערע זאַכען: כ'האָב בעמערקט געהען פריי און פראַנק אין מיטען גאַס אַ טשלאָנעק פון דער שאַצונגס־קאָמיסיע, און ער האָט נישט מורא געהאַט, אַז מ'וועט איהם צעבּרעכען די ביינער.

כ'האָב מיך פערגאַפט אויף אַ מאַנופאַקטור־געשעפט אפשר אַ שעה צייט, און האָב נישט גע־זעהען איינמאָל אַריינגעהען — אַ סעקוועסטראַטאָר.

געזעהען האָב איך אַ פּראַיין מיט קנאָפּזאַר־גער'ס אין „לופטיגע הויזען" האָבען גערוקערט „אַוואַנטי" און צוגעביסען לאַנדרינקעס צום טיי. איך האָב געמאָנט, אַז דאָס איז אַ ליטעראַטען־פער־איין, נאָר כ'האָב אַ טעות געהאַט: כ'האָב דאָרט נישט געזעהען דעם טונקעלען און נישט סענאַ־לאַוויטש'ן.

שול־קינדער האָב איך געזעהען זיצען ביי די ביכלעך, און קאַפּען נישט אין די פּילקעס.

אין קינאָ בעת די סעאַנסען ברענען לאָמפען, און בחורים מיט מיידלעך זיצען „ספּאָקאָינע".

כ'האָב געזעהען געהען אַ פּרעזעס פון דער קהלה געהען צו אַ זיצונג, און דאָס ווייב מיט די קינדער האָבען — געלאַכט...

כ'האָב געזעהען, ווי אַ לאָקאַטאָר האָט געטריבען אַ דירה — ביים ווירט.

הקיצור, ס'איז נאָך דאָרט קיין וועלט נישט. קיין סימן פון „קולטור".

מיין ליבע מוטער־שפּראַך

יודיש

מוטער שפּראַך!
ווי ליב דו ביסט,
ווי ליב, ווי זיס
און טייער.
איך קעמף פאַר דיר,
איך לויף פאַר דיר
אין וואַסער
און אין פייער.

איך קען נאָך
עד היום די שפּראַך
דער מאַמע'ס
נישט פערגעסען;
ספּעציעל די שעהנע
פּראַוועלעך,
ווען איך
פלעג בעטען: „עסען".

ווען איך פלעג ווערען
דענגעריג,
און רייסען
מאַמעס פּאָלעס;
ווי שעהן געקלונגען
האָבען דאַן
אין יודיש
איהר קללות.

איך וואָלט מיך גליקליך
איצט געשעצט
די קללות
איהרע הערען.
ספּעציעל די קללה:
„געה אין ד'ערד,
געה'הרג'עט
זאָלסטו נישט ווערען"

אומגעדאַוועט ווען
און פלעג איך
אַן'אָנבייסען
פערשלינגען;
בר־נו —
האָב איך געהאַט באַכדעם
צו זאָגען
און צו זינגען

איך האָב דאָס עסען
אויסגעקרעגקט.
האָב אויסגעקרעגקט
דעם מאָגען:
די מאַמע
שילטען פלעגט מיט כעס:
„נישט ווער'ען
זאָלסטו דערוואַרגען"!

און דאָך פערגעסער'ס
האָב איך זי,
און שמאַרק געליבט
די מאַמען;
ווייל שילטען
פלעגט זי
מיט דעם „נישט"
און דוקא נאָך אין גראַמען

„לייבקע!
האָסט דאָס קוועטעל מילך
שוין ווידער
אויסגעטרונקען?
געשמד'טער האַלז,
אַז ווער'ען זאָלסט
אין ד'ערד
נישט איינגעזונקען...

און ווען ער פלעגט
אין פוטער־טייג
די ראָזשינקעס
איהר פעהלען;
דאַן פלעגט
די מאַמע שילטען מיך:
„נישט געה
אין אַלע העלען"...

„נישט" געה —
פלעגט זאָגען מאַמעלע,
און איך
בין נישט געגאַנגען;
דערפאַר, אַ, קלינגט מיר
מאַמעס שפּראַך
ווי הימלישע
געזאַנגען.

מ. א. וואָלפּסאָן.

די מאַדאַם מוז זיך בערוהיגן

דאָקטאָר (צו אַ פּאַציענטקע): איהר זעט פול־קאָם געזונד. מאַדאַם, איהר דאַרפט נאָר האָבען רוה.

פרוי: אָבער, הער דאָקטאָר, גיט נאָר אַ קוק אויף מיין צונג.

דאָקטאָר: דאָס האָב איך טאַקע געמיינט איער צונג! — אייער צונג מוז אונבעדינגט האָבען רוה.

לאָמיר כאָטש עפּיס געניסען...
אונטערגעהערטער דיאלאָג פון צוויי לאָדזער יודען

— כ'בעט דיך, ברוך, באָרג מיר פינף זלאָטעס.
— כ'האָב נישט.
— טאָ באָרג מיר דריי זלאָטעס.
— כ'האָב נישט.
— טאָ זאָל זיין איין זלאָטי.
— כ'האָב נישט.
— טאָ גיב מיר אַ פּאַפּיראָס.
— כ'האָב נישט.
— טאָ טראָג מיך כאָטש אַביסעל — עפּעס מוז איך דאָך האָבען פון דיר!...

איין—שטיין־טעאָריע

יוד: ס'איז פערשטעה איך די טעאָריע פון איינ־שטיין, וואָס וואָלט איך געטון, ווען איך כאַפּ צוויי שטיינער!...

אַ שווערע רעגולאַציע
צו די היינטיגע לאָדזער געשעפטען

אַ לאָדזער פאַבריקאַנט האָט דאָס ...עלט־געריכט פערעפענטליכט אַן'אופאַדלאָשטש. דער בוכ־האַלטער האָט דעם שעף פּראָפּאָנירט ער זאָל רעגו־לירען אויף דרייסיג פּראָצענט.

— דרייסיג פּראָצענט? — דרייסיג פּראָצענט — איז דער שעף אויפגעשפּרונגען אַ צעקאָכטער. מיט מיין געלד ווילט איהר זיין אַ גוטער!...

צו דער פאָלקסצעהלונג
וואָס אַ יוד ווינשט זיך

אַ יוד האָט זיך די היינטיגע וואָך אַזוי גע־ווינשען:

אַזויפיל טויזענדער זאָל איך פערמאָגען וויפיל יאָהרען די ווייבער וועלען זיך אַראָפּנעהמען ביי דער פאָלקסציילונג.

אַ יודישער סטו, ענט
זאָגט אזוי:

וואָס איז דער אונטערשיד פון די קלעפּ, וואָס דער רבי האָט אַמאָל געגעבען אין חדר, ביז די קלעפּ פון די ענדעקישע בראָטניאַקעס?

אין חדר האָט דער רב יגעשמיסען, ווייל מ'האָט געהאַט אַ פערשטאָפּטען קאָפּ, און די היינטיגע בראָטניאַקעס שלאָגען, ווייל מ'האָט ... קאָפּ.

לאָדזער ווערטלעך

וואָסערע ברכה דאַרף מען היינט זאָגען, אַז מ'זעהט אַ מאַנופאַקטורייסט?

„ברוך דיין אמת"...

פאַרוואָס?

ווייל „עני חשוב כמת".

מיט דער סיים־שפּראַך

ס'טו געהערט? וואָס זאָגסטו נישט צו גריני־שטיינ'ען? אַזאַ מאַזעפּע!

— וואָס רעדסטו? ווי דריקסטו זיך אויס אַזוי נישט פּאַרלאַמענטאַריש?

— נישט פּאַרלאַמענטאַריש איז עס טאַקע דערפאַר איז עס אָבער סיימאָווע!

דער מאַן בעשטעטיגט

אַז ער האָט צרות פון דער שוויגער;
אַז ער איז צו אַלט צו טאַנצען אַנ'אָבערעק;
אַז ער פאַרבט זיך די האָר;
אַז דאָס ווייב פערקירצט איהם די יאָהרען;
אַז ער האָט אַ האַרץ־פעהלער פוי די סעקר־עטאַרען;
אַז ער ליגט אין דר'ערד און באַקט בייגעל.

א גוטע עצה
פון א יוד מיט א שווער הענטעל

יוד (מיט אַ פּראָטעסטעל אין דער האַנד): זאָגט מיר, פאַניע שווערהענטעל, איך וועל יעדען טאָג צו אייך לויפען נאָכ'ן געלד?

שווער־הענטעל: הערט, וואָס איך וועל אייך זאָגען, דינסטאָג האָט איהר צייט?

יוד: יאָ.

שווער־הענטעל: נו, וועט איהר קומען יעדען דינסטאָג. צו וואָס זאָלט איהר טאַקע לויפען יעדען טאָג?

אויבען: באָיקאָט פון יאַפּאַנישע סחורות אין כינע. אַ גאַסען־רעדנער אין שאַנכאַי, פאָדערט אויף די בעפעלקערונג צו באָיקאָטירען יאַפּאַנישע סחורות.

איבדערזייט: סטעפאַן צווייג, דער בעריהמטער דייטשער שריפטשטעלער (אַ ייד) איז אַלט געוואָרען פופציג יאָהר.

אונטען: דער שפרונג־טורם אין לייק פלעסיד נעבען ניו־יאָרק. — דאָ קומט פאָר די ווינטער־אָלימפּיאַדע פון די פעראייניגטע שטאַטען.

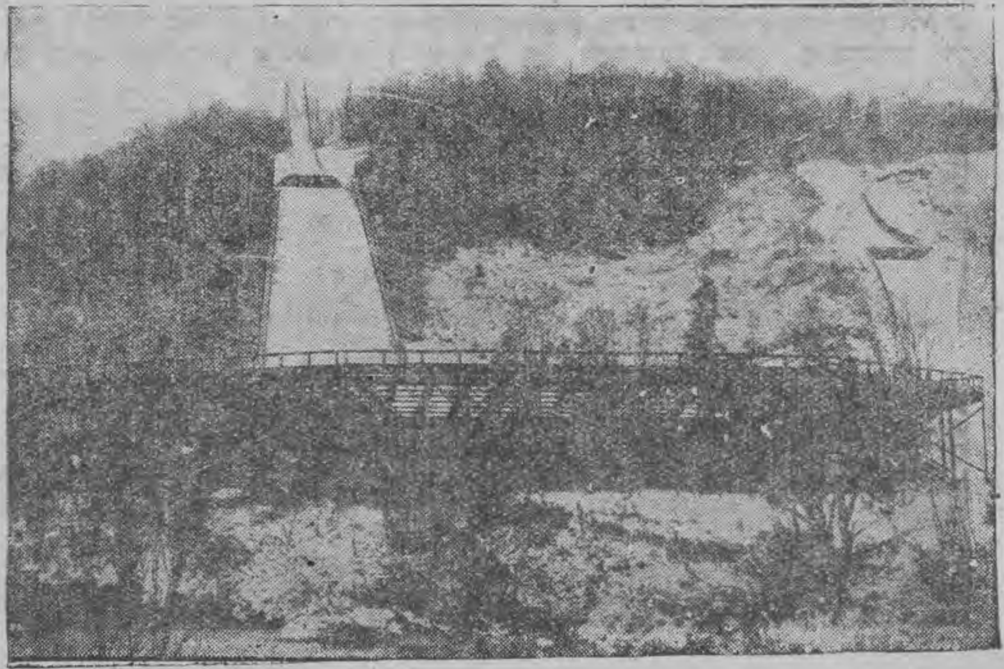

געוועזענער בירגערמייסטער פון בערלין אַלס עדות אין פראָצעס פון די ברידער סקלאַרעק.

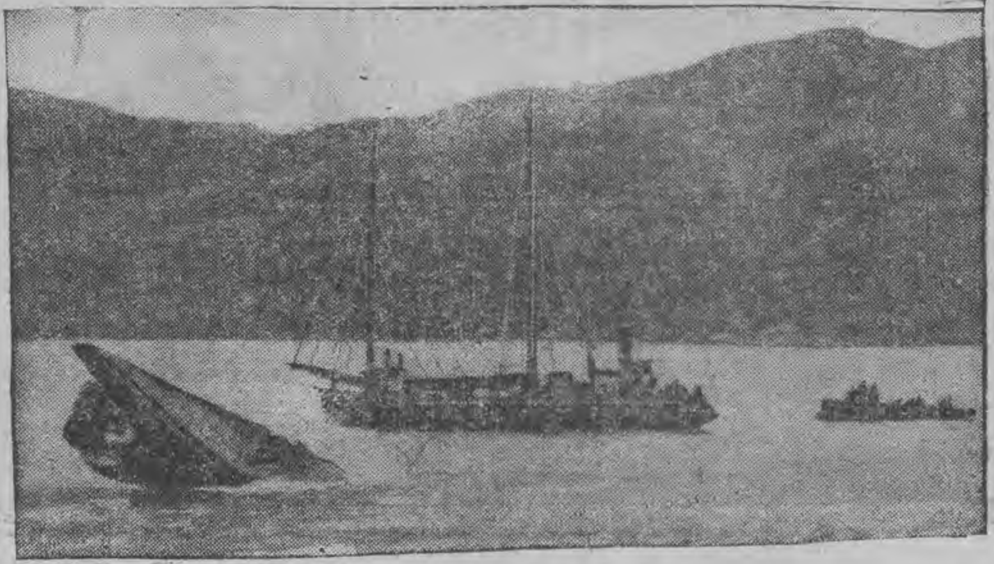

דאָס אונטערוואַסער־שיפעל „נאַוטילוס", וואָס האָט געזאָלט פאָהרען צום נאָרדפּאָל, איז דערטרונקען געוואָרען אין האַפען פון בערגען (נאָרוועגען).

קאַרל פאָן אָסעצקי (רעכטס) וואַלטער קרייזער (לינקס צוויי דייטשע שריפטשטעלער זענען פערמשפט געוואָרען צו 8 חדשים טורמע פאַר מלוכה־פערראט.

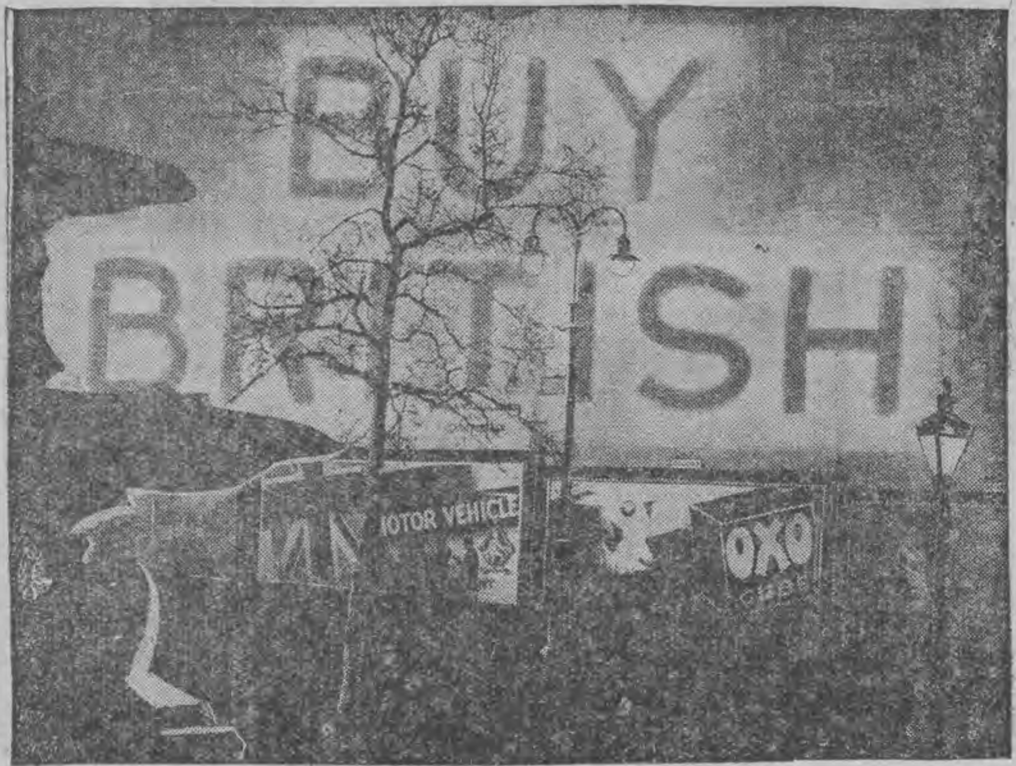

אויבען: אַ ריזען־ליכט רעקלאַמע אין לאָנדאָן. צו דער פּראָפּאַגאַנדע צו קויפען נייע ענגלישע סחורות.

איבדערזייט: בעס ליוויס, שוואָגער פון פרעזידענט הובער, איז אַרעסטירט געוואָרען פאַר אַלקאָהאָל־שמוגעל.

אונטען: די גרויסע וועלט־לאָטעריע. דער ריזען־קעסעל אין וועלכען עס געפינען זיך די נומערען ביי דער ציהונג פון דער גרעסטער וועלט־לאָטעריע „איריש סוויפּסטעיק" (אין ענגלאַנד.

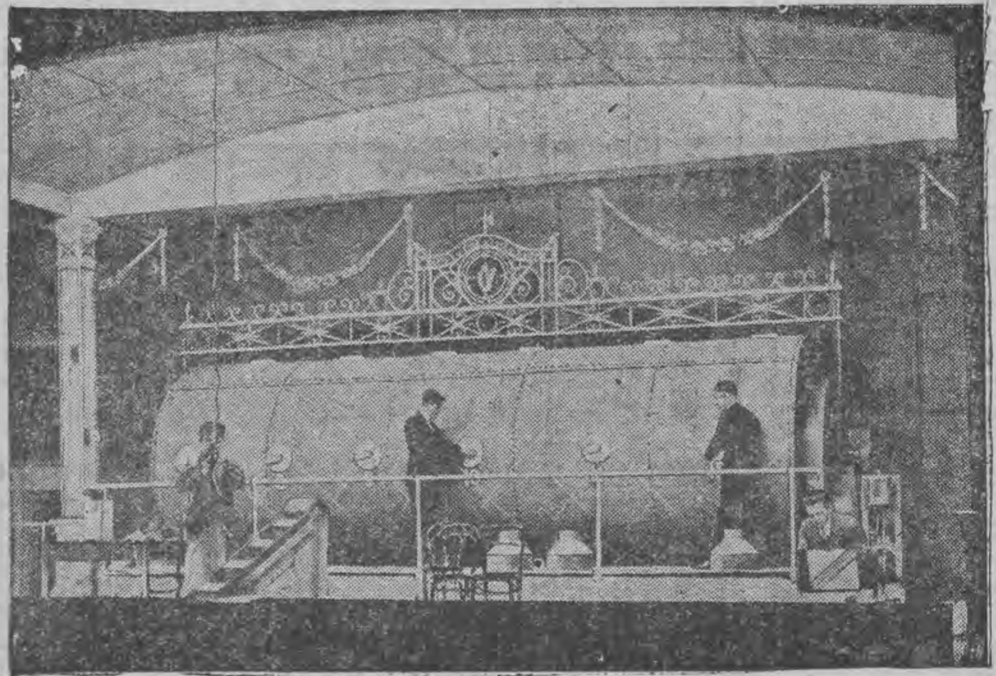

אויבען : קראַך פון אַ גרויסער בערלינער באַנק. אין ווינקעל — ווילי זייפערט, דירעקטאָר פון דער באַנק פאַר האַנדעל און גרונדבעזיץ.

אינדער־זייט רעכטס : גראף קודענהאָווע־קאַלערגי, פיהרער פון דער פאַן־איראָפּא־בעוועגונג און קאַנדידאט צו בעקומען דעם נאָבעל־פרייז פאַר שלום

צו די פאַרשטע־הענדע געטהע־פייערונגען

א געטע מעדאל

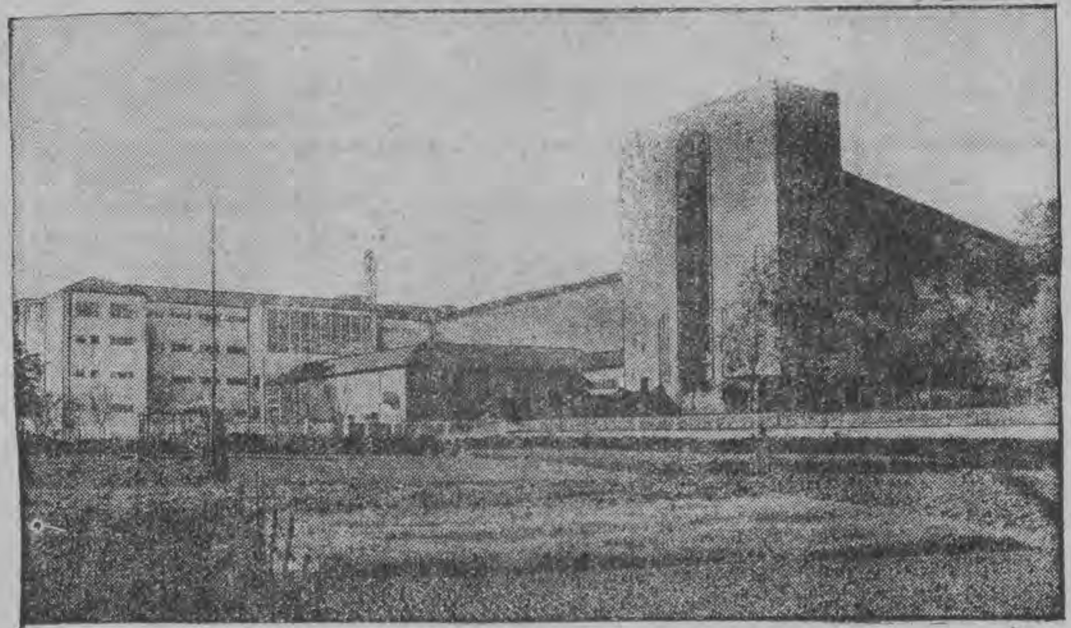

דאָס איינציגע שפּיטאָל פאַר אַסטמאַ־קראַנקע אין גלאַדבאַג (אין דייטשלאַנד).

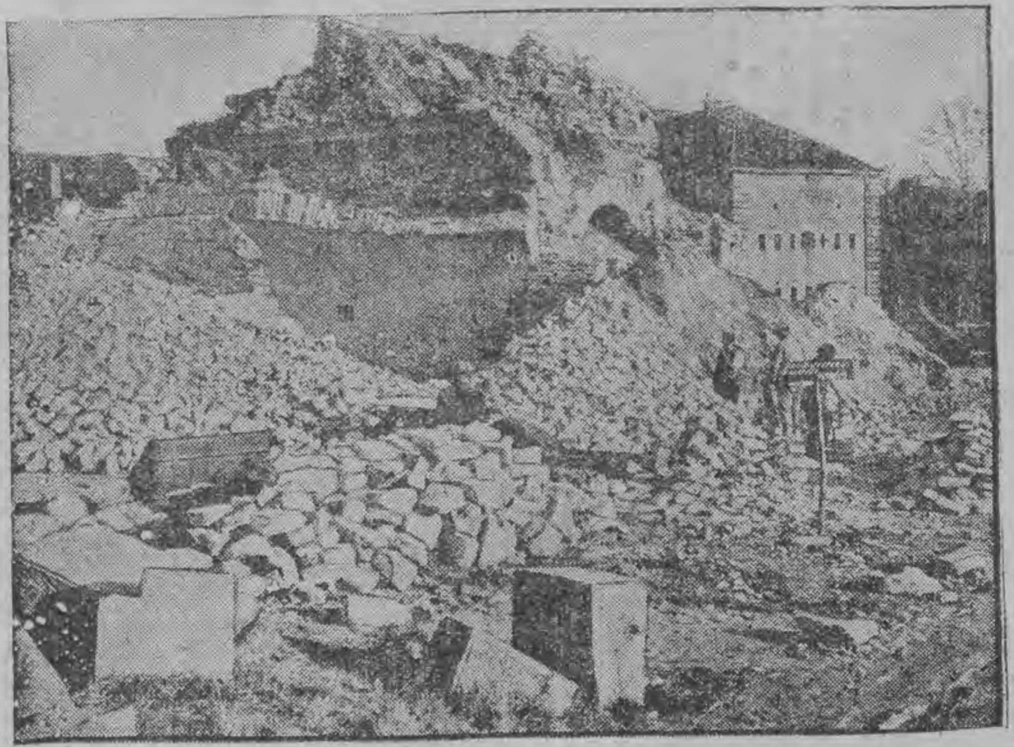

אויבען: צושטערט אַ פעסטונג. — אין הסכם מיט'ן ווערסאילער טראַקטאַט איז צושטערט געוואָרען די דייטשע פעסטונג גערמעסהיים.

אינדערזייט : לינקס דער פּראָפעסאָר פון די וויטאמינען פּראָפ. ווינדהויז, וועלכער האָט אין יאָהר 1926 בעקומען דעם נאָבעל־פּרייז האָט ענטדעקט דעם וויטאַמין „דע", וועלכער ווירקט געגען ראַכיטיס.

אונטען : די ענגלישע רייזען־שיף „בערמודא" איז אָפּגעבריענט געוואָרען געפינענדיג זיך אויף רעפּאַראַטור נאָך אַ שרפה.

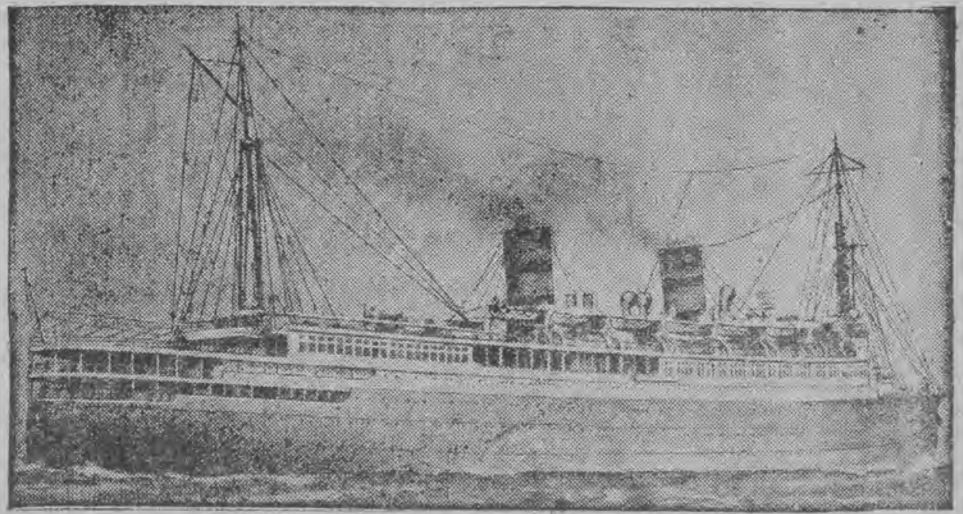

די נייע געביידע פון דער אַרבייטער - באַנק אין בערלין.

אונטען: אין ענגלאַנד האָט מען אָנגעהויבען בויען אַעראָפּלאַנען מיט אויטאָזשירא־אַפּאַראַטען. די דאָזיגע אַעראָפּלאַנען קאָנען זיך אויפהויבען גלייך פון אָרט און דאָסועלבע אויך אַראָפּלאָזען זיך.

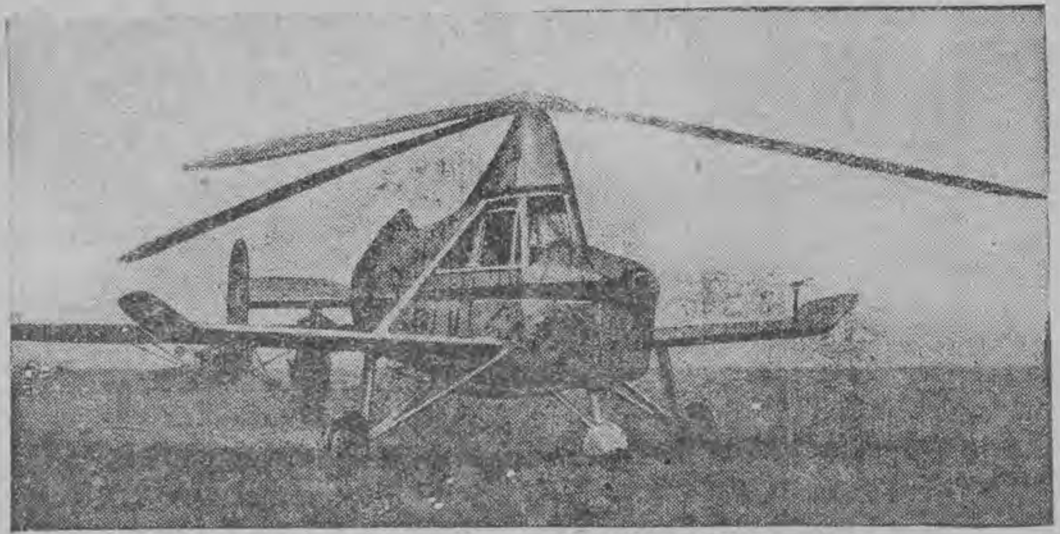

האט מען פערטריבען יודען אין גלות

אדער זיי האבען זיך אליין פערשפרייט איבער דער וועלט?

נאטיצען

פון ד"ר ז. קאדיש

אין דער יודישער גלות, די יודישע [illegible]סונג איבער דער וועלט א רעזולטאט פון פערפאלגונגען און פערטרייבונגען, אדער פון עקאנאמישע אורזאכען? האט מען יודען געטריבען מיט געוואלד פון לאנד צו לאנד, אדער זיי האבען אליין, מיט'ן אייגענעם ווילען אויסגעוואנדערט כסדר אין נייע לענדער, ווייל דארטען איז געווען לייכטער צו קריגען פרנסה?

אט די וויכטיגע פראגע בעהאנדעלט דער יודיש ענגלישער געלעהרטער סעסיל ראט., אין זיין ארטיקעל „פערפאלגונג אדער עקאנאמיק", ער בעווייזט דארט מיט א סך ראיות און פאקטען אז מען האט ביז איצט געהאט א סקארבאווען, פאלשען בליק אויף דער גאנצער יודישער געשיכטע דערמיט, וואס מ'האט געהאלטען אז אלצדינג איז געקומען פון פערפאלגונגען און נישט פון נאטירליכע עקאנאמישע אורזאכען.

אזוי ארום האבען די יודישע געשיכטע־שרייבער אונז איינגערעדט אז יודען זענען שטענדיג פערפאלגט געווארען, אז זיי זענען שטענדיג געווען ווי א שיפעל אויפ'ן שטורמדיגען ים, וואס ווערט געשטויסען הין און הער, פון די פרויזענדיגע כוואליעס און האבען נישט געטון קיינמאל עפעס מיט דער אייגענער איניציאטיווע מיט דעם אייגענעם ווילען.

געגען דעם סקארבאווען בליק אויף דער יודישער געשיכטע ווענדעט זיך סעסיל ראט אין זיין אויבענדערמאנטען ארטיקעל און ער בעווייזט מיט קאנקרעטע ראיות, אז ס'איז נישט אזוי געווען, אז פון די עלסטע צייטען אן ביז היינט האבען יודען געוואנדערט פון לאנד צו לאנד און זיך פערשפרייט איבער דער גאנצער וועלט, נישט ווייל מ'האט זיי געטריבען נאר ווייל זיי האבען געזוכט נייע ערטער וואו עס איז לייכטער געווען צו מאכען א לעבען.

* * *

בעזונדערס ווענדעט זיך קעקיל ראט זעהר שטארק געגען דער אנגענומענער מיינונג, אז יודען זענען געווען א פאלק אהן א לאנד, ווייל מ'האט זיי פערטריבען פון זייער אייגענעם לאנד, פון ארץ־ישראל, האבען זיי דעריבער געמוזט זיך בעזעצען אין פרעמדע לענדער און דארטען לעבען אין גלות.

אט די ביידע מיינונגען זענען פון גרונד אויס פאלש. נישט ס'איז אונטערגעגאנגען דער יודישער קיבוץ, די יודישע מדינה אין ארץ־ישראל, ווייל מ'האט די יודען מיט געוואלד פון דארטען פערטריבען, און נישט האבען יודען אנגעהויבען זיך בעזעצען אין אנדערע לענדער ערשט נאכ'ן חורבן פון ירושלים. פונקט פערקעהרט איז עס גאר געווען. די יודישע מדינה, דער יודישער צענטער אין ארץ־ישראל איז נישט אונטערגעגאנגען פלוצלונג, קאטאסטראפאל, דורך די אויפשטאנדען געגען רוים, און דורך דעם חורבן פון ירושלים, א שעהנע פאר הונדערט יאהר נאכ'ן חורבן האט זיך נאך בעוועגט א רייכער יודישער לעבען אין ארץ־ישראל, בלויז פאר דער „הלכה" איז בבל שפעטער אין דער צייט פון די אמוראים געווארען דער צענטער, אבער פאר אלע אנדערע צווייגען פון דער יודישער קולטור איז ארץ ישראל געבליבען דער צענטער אויך ווייטער, דארטען איז קולטיווירט געווארען די „אגדה", דארטען האט געבליהט די „מסורה", (די וויסענשאפט וועגען דעם נוסח פון תנ"ך), און דארטען איז אויך געשאפען געווארען די ערשטע פיוט.

דער יודישער צענטער אין ארץ־ישראל איז אונטערגעגאנגען אבער גאנץ לאנגזאם, דאס לאנד דאס גאנצע לאנד, נישט בלויז דער יודישער ישוב, איז עקאנאמיש געגאנגען אויף אראפ, איז געווארען אלץ ארימער און ארימער, און יודען האבען ביסלעכווייז אויסגעוואנדערט פון דארטען.

פערקעהרט, ווידער, שטאמען די יודישע ישובים אין די מעהרסטע לענדער, וואו יודען האבען זיך צושפרייט, נאך פון די צייטען פאר'ן צווייטען חורבן פון ירושלים, ווארים נאך אין די צייטען פאר'ן צווייטען חורבן זענען יודען שוין געווען נישט בלויז אין גריכענלאנד און אין רוים, נאר אפילו אויך אין שפאניען און אין נאך אנדערע לענדער פון אייראפא.

* * *

סעסיל ראט געהט נישט גאנץ ווייט צוריק אין דער יודישער געשיכטע ווען ער וואלט עס געטון, וואלט ער געקאנט בעווייזען, אז נאך פאר'ן ערשטען חורבן פון ירושלים, נאך אין די צייטען פון דער זעלבסטשטענדיגער יודישער מלוכה האבען יודען שוין אנגעהויבען צו עמיגרירען אביסעל פון ארץ־ישראל און זיך צו בעזעצען אין די לענדער ארום.

אז עס זענען געווען יודען ווייט אין דרום־עגיפטען נאך פאר'ן ערשטען חורבן פון ירושלים, ווייסען מיר היינט פון די פאפירוסען, וואס מ'האט אויסגעגראבען אין עלעפאנטין און אין אזוין, ביים דרום־גרעניץ פון מצרים. די דאזיגע יודען זענען געווען פערדונגענע סאלדאטען וועלכע די עגיפטישע רעגירונג האט געדונגען צו היטען דעם גרענעץ אין דרום.

מ'דארף אננעהמען אז אט די יודען פון עלעפאנטין זענען נישט געווען די ערשטע יודישע עמיגראנטען אין עגיפטען. פון מאנכע שטעלען אין הושע ווייזט אויס, אז נאך פאר'ן חורבן שומרון האבען זיך שוין געפונען יודען אין מצרים, אויך פון ירמיה זעהט מען אז אין דער צייט פון ערשטען חורבן זענען שוין געווען אלטע יודישע ישובים אין פערשידענע געגענדען פון מצרים: אין „נוף", „מגדל", „תחפנחס", און אין „פתרוס", (ירמיה מ"ד 1).

אויך פון ספר מלכים ווייסען מיר, אז שוין אין אחאב'ס צייט זענען געווען יודישע סוחרים אין דמשק, ווען אחאב האט צושלאגען ארם, ווערט דערצעהלט אין ספר מלכים, האט בן־הדד, דער מלך פון דמשק, איהם געגעבען א קאנצעסיע, אז יודישע סוחרים זאלן מעגן האבען זייערע אייגענע באזארען אין דמשק, פונקט ווי די אראמישע הענדלער האבען בעקומען דאס רעכט פון עמרי צו האבען זייערע באזארען אין שומרון (מלכים א, כ' 34).

מיר זעהען דערפון, אז מעהר ווי הונדערט יאהר פאר'ן חורבן שומרון האבען שוין יודען געלעבט אלס סוחרים אין די גרעסערע שטעט ארום ארץ־ישראל, עס קאן גרייליך זיין, אז שוין דעמאלט האבען יודען אנגעהויבען זיך בעזעצען נישט בלויז אין דמשק און אין צור, נאר אויך אין פיל ווייטערע לענדער, ווארים עס לעגט זיך גאנץ גוט אויפ'ן שכל, אז זיי האבען אין יענע צייטען זיך בעטייליגט אין מאנכע קאמערציעלע אונטערנעהמונגען, גיט די פעניקער מיט וועמען זיי זענען געווען שכנים אין צפון פון ארץ־ישראל.

ארום און ארום איז עס כמעט ווי זיכער, אז יודען האבען אנגעהויבען פערלאזען ארץ־ישראל און זיך פערשפרייטען איבער די לענדער ארום לאנג נאך פאר אלע חורבנות, לאנג נאך איידער א פיינדליכע מאכט, א פרעמדע אימפעריע האט מיט געוואלד אוועקגעריסען פון היימישען באדען א געוויסע טייל פון זיי.

* * *

א סך ערשיינונגען אין דער יודישער געשיכטע זענען ביז איצט ערקלערט געווארען מיט דער טעאריע פון פערפאלגונג, און סעסיל ראט דערווייזט ווי פאלש די דאזיגע פערפאלגונגס־ערקלערונג איז.

אט, צום ביישפיל, איז געווען א [illegible]ליכע ערשיינונג אין דער יודישער געשיכטע, אז עס זענען אויפגעקומען גרויסע יודישע קהילות אין די גרעניץ־געגענדען פון פערשידענע מלוכות. האט מען עס ערקלערט דערמיט, וואס פון א געגענד איז געווען לייכט צו אנטלויפען אין א צייט פון געפאהר, האבען יודען דעריבער מיט א כיוון זיך דארטען בעזעצט, כדי זיך צו קאנען ראטעווען אין פאל פון פערפאלגונגען געגען זיי.

דאס, זאגט סעסיל ראט, איז נישט קיין היסטארישער נאר א היסטערישער שטאנדפונקט, אויב יודען האבען זיך בעזעצט אין די גרעניץ־געגענדען, איז דאס נישט געווען, ווייל זיי האבען געזוכט פון פערפאלגונגען, וואס וועלען אפשר אויסברעכען געגען זיי, נאר גיכער איז געווען פאר דעם אן'אייגענעם אורזאך, זיי זענען נעמליך געבליבען אין די ערטער וואו זיי זענען צוערשט אנגעקומען אויף זייער וואנדערונג.

סעסיל ראט לייקענט אויך אפ שטיין און ביין, אז די מאראנען פון שפאניען און פארטוגאל האבען אין זיבעצעהנטען יאהרהונדערט זיך בעזעצט אין די פראטעסטאנטישע לענדער פון צפון־אייראפא, בעזונדערס אין אמסטערדאם, ווייל זיי האבען געזוכט א ראפעווארפען פון זיך די קריסטליכע מאסקע און צו ווערען עפענטליכע יודען, דאס, זאגט סאסיל ראט, איז אבסאלוט נישט א'ן איינקלאנג מיט די פאקטען. די מאראנען האבען באמת, זיך בעזעצט אין אמסטערדאם אין האמבורג, אין לאנדאן און אין נאך אנדערע שטעט אין צפון־אייראפא ווייל דער וועלט־האנדעל האט דעמאלט נאך די ענטדעקונגען פון וואסקא־דע־גאמא און קאלאמבוס, זיך אריבערגעטראגען פון דרום פון די פארטען פון מיטעללענדישען ים, צו צפון, צו די פארטען פון אטלאנטישען אקעאן.

שפאניען און פארטוגאל האבען דעמאלט געשפילט א געוואלדיגע ראלע אין דעם וועלט־האנדעל. אין יעדען האנדעלס־פארט פון צפון־אייראפא איז געווען דאן א בעדייטענדע קאלאניע פון שפאנישע און פארטוגעזישע סוחרים, א גרויסער טייל פון אט די שפאניש־פארטוגעזישע סוחרים זענען געווען מאראנען, האבען אזוי ארום זיך בעזעצט א סך מאראנען אין פערשידענע פארטשטעט פון צפון־אייראפא. זיי האבען זיך דארטען בעזעצט צוליב ריין קאמערציעלע מאטיווען, נאר ממילא זענען זיי דארטען איבערגעגאנגען עפענטליך צו יודישקייט, ווען זיי האבען געהאט די געלעגענהייט פאר דעם.

געקומען הייסט עס, זענען די מאראנען אהין, ווייל דארטען זענען געווען גרויסע מעגליכקייטען צו מאכען געשעפטען און ווי האבען דארטען אין אנהויב געלעבט פערשטעלט אלס קריסטען אזוי ווי זיי האבען דארטען קיין מורא נישט געהאט פאר דער אינקוויזיציע, האבען זיי מיט דער צייט זיך ערקלערט עפענטליך אלס יודען.

סעסיל ראט לייקענט נישט, אז געוויסע איינצעלנע פערזאנען צווישען די מאראנען זענען דארטען געקומען דערינאך ווען די מאראנען האבען שוין געהאט געגרינדעט יודישע קהלות, דירעקט פאר דעם צוועק צו קענען לעבען עפענטליך אלס יודען, דאס זענען אבער געווען נאר יחידים, דער הויפט־מאטיוו אבער פאר דער אויסוואנדערונג פון א סך מאראנען פון שפאניען און פארטוגאל אין די האפען־שטעט פון צפון־אייראפא איז געווען אן עקאנאמישער.

איינער וועלכער איז דאס נישט געוועזן

דערצעהלונג

פון דוד פינסקי

רויט בעפלאגט איז די הויפט־שטאט, רויט אטעמט איהר לופט, רויט שלאגט פון די ווענט און די דעכער פון איהרע הייזער. די ריזען־שטאט האט זיך אנגעטון אין דעם סימבאל פון פרייהייט, פון בעפרייטע פעלקער, פון זיגרייכע רעוואלוציעס. אויך דער שניי האט זיך געפארבט אונטער די שטראהלען פון א פריהלינג־זון. אדער ער האט זיך געאיילט צו צעגיין און צו פערשווינדען צוזאמען מיט דער אלטער קנעכטשאפט און דער גרויסער רוסישער מידקייט.

און די מענשען, רויט בעשלייפט און רויט בעבלימט געהען יום־טוב'דיג איבער די גאסען. עס שיינען אין גליקליכען לאכען זייערע אויגען, דער שמייכעל קומט נישט אראפ פון זייערע ליפען, זיי געהען מיט געהויבענע קעפ, אויסגעגלייכט, ווי א שווערע מאסע איז זיי אראפגעפאלען פון רוקען — א שווערע מאסע, וועלכע איז דארטען געלעגען דעם גאנצען לעבען. זיי פיהלען ווי צו טאפען זיך דעם רוקען. איז די מאסע ווירקליך אראפגעפאלען? אבער אויך, ווייל זיי דוכט זיך, אז ביי זיי זענען אויסגעוואקסען פליגעל. אזוי לייכט איז זיי, און אזוי פליגעלדיג פיהלען זיי. מיט'ן ברייטען שמייכעל קוקען זיי זיך איינע די אנדערע אן, ווילד־פרעמדע און בעקאנטע, און אויף זייערע ליפען ליגט דער גרויסער אויסגעשריי: רוסלאנד איז בעפרייט געווארען! רוסלאנד איז אויפגעשטאנען תחית המתים! זיי וואלטען עס נישט אויפגעהערט צו זאגען איינער דעם אנדערען, און געקושט וואלטען זיי זיך און געהאלזט וואלטען זיי זיך, אויף דעם רוסישען אופן, נאך דער בעריהמטער רוסישער הארציגקייט.

אז דארטען ערגיץ אין די טראנשייען, וועלכע ציהען זיך הונדערטער מיילען, ליגען מיליאנען קינדער פון דעם גרויסען גרויסען רוסלאנד אין דערווארטונג פון דעם גרויסען שונא, וועלכער האט אין זיין זיגרייכען אנפאל אפגעשניטען א שטיק פון דעם פאטערלאנד — דערפון טראכט איצט קיינער נישט. אויך די נויט פון די שטעט, די קנאפהייט פון אלע נויטיגע לעבענס־מיטלען, דער הונגער, וועלכער לויערט מיט טויט־גרויזע אויגען, האבען איצט פערלוירען זייער שרעקליכקייט. די פרייהייט, דורות קאמפפער האבען אוועקגעגעבען זייער לעבען — די פרייהייט איז דערגרייכט געווארען! זי איז מעהר פאר קליידונג, מעהר פאר די טעגליכע נויטווענדיגקייטען, מעהר פאר ברויט, מעהר פאר שלאף.

און אזוי האבען די מענשען פערגעסען ווי צו שלאפען. די נאכט איז געווארען צו טאג. מען וויל נישט שלאפען גיין. מען האט מורא, מען וועט עפעס פערשלאפען, עפעס דורכלאזען, אדער מען וויל אלץ מעהר געניסען פון דער בעפרייאונג, אלץ מעהר אריינאטעמען זי אין זיך, אנזעטיגען זיך מיט איהר, וואך זיין! וואך זיין! אפען האלטען אלע חושים, און וויסען אין פיהלען אן אן'אויפהער, אהן אן'איבערייס, אז דאס גרויסע וואונדער איז געשעהען.

און אזוי אויך האט מען נישט געוואלט אוועק פון גאס. אין די צימערען איז ענג, מען קען נישט פערטראגען די אפגעשלאסענקייט פון די פיר הענט, מען וויל די פרייהייט און ברייטקייט פון דרויסען, מעהר מענשען זעהען, מעהר נייערע געזיכטער, הערען א נייע מיטיילונג און אליין עפעס מיטיילען, רעדען, רעדען!

דערפאר זענען די גאסען געפאקט געווען מיט מענשען, לויפענדיגע, שרייענדיגע, זשעסטיקולירענדיגע. דער עיקר איז געדיכט געווען פאר די דרוקערייען פון די גרויסע טעגליכע צייטונגען, דארטען האט מען געקאנט די ערשטע דערפאהרען די נייעס געשעהענישען.

אבער די זעצער אין די דרוקערייען פון די גרויסע טעגליכע צייטונגען האבען זיך געפיהלט פאר די גליקליכסטע. זיי לייענען די ערשטע די איינצעלהייטען פון דער וואונדערליכער בעפרייאונג. זיי קאנען זיך נישט איינהאלטען פון אפטע אויסגעשרייען. אפט לאכען זיי אויף. דער יונגער קארעקטאר פון דער צייטונג „דער פרייער געדאנק" ווילבושעוויטש דעקלאמירט אפילו זיינע קארעקטורען. ער לייענט זיי הויך אויפ'ן קול, האלב־זינגענדיג, ווי פון נאטען. ער פיהלט זיך גאנץ גליקליך, דער יונגער בלייכער מענש מיט'ן נערוועזען געזיכט: ער לייענט גלייך די גאנצע צייטונג, אלע איינצעלהייטען, אלע בריעקלעך, און אלע בריעקלעך זענען איצט זעהר וויכטיג, וויפיל מען לייענט זיך אן, איז אלץ ווייניג, און די אויגען קאנען זיך נישט אפוועגדען פון די געדרוקטע שורות, דער בייזאס־הונגער איז אומדערזעטליך, מען טרינקט און טרינקט די בעפרייאונגס־וואונדער, און דער דורשט בלייבט נאך אלץ נישט געשטילט.

און ווי יעדע בירגער רוסלאנדס פיהלט אויך ווילבושעוויטש, ווי זיין רוקען איז בעפרייט געווארען פון א שווערער לאסט. אבער ער איז נאך מעהר בעפרייט, מעהר ווי אלע אנדערע, ווייל זיין לאסט איז געווען א סך א שווערערע.

א ריזיק שווערער נאכטדרוק איז געלעגען אויף איהם זייט צוויי יאהר. עפעס שרעקליכעס, וואס איז איהם נאכגעגאנגען, פערפאלגט איהם, די רוה ביי איהם אוועקגערויבט. בלויז דריי געציילטע מאל האט איהם דאס שרעקליכע אנגעטראפען פאר די פאר יאהר. אבער ער האט שטענדיג געוואוסט, אז דאס שרעקליכע עקזיסטירט, אז דאס איז דא, און ער איז נישט געזיכערט פון איהם. דאס קען זיך אראפלאזען אויף איהם, ווען ער דערווארט עס אמווייניגסטען. דאס לויערט אויף איהם, דאס געהט איהם נאך. די אלע דריי מאל זענען געוועזען נאך לאנגע פויזעס, און ער האט קיינמאל נישט געוואוסט, ווען וועט זיין די פערטע בעגעגעניש. אפט איז אריבער א לענגערע צייט, און ער האט פון זיין שרעק נישט געטראכט, אבער פלוצלונג פלעגט ער זיך דערמאנען, און זיין לעבען איז געווען פערסמט, ער איז געוועזען ווי אן'עפילעפטיקער, וועלכער ווייסט, אז ער האט אין זיין סיסטעם די העסליכע קראנקהייט, און ווייסט נאר נישט, ווען זי וועט איהם בעפאלען.

יעצט אבער איז ער אויסגעקורירט, גאנץ אויסגעקורירט. יעצט איז ער אויף אייביג אויסגעלייזט פון דעם שרעק. ער וועט זיך מיט איהם מעהר נישט בעגעגענען.

קיינער האט ביי איהם פון זיין שרעק נישט געוואוסט. פאר די צוויי יאהר האט ער געליבט, גוטע פריינט זיך דערווארבען, זומער ביי זיין גוטער קלוגער מוטער פערבראכט. ווען ער וואלט זיך מיטגעטיילט, וואלט דער שרעק אפשר אפגעטון זיך, געווארען אויס שרעק. אבער ער האט נישט אויפגעטון דעם מויל צו רעדען. נאך דער צווייטער בעגעגעניש מיט דעם שרעקליכען האט ער שוין געוואלט דערצעהלען איהר, דעם מיידעל, וועלכע ער האט געליבט. אבער גראד דעמאלט האט ער אויסגעפונען, אז זי ליבט איהם נישט, אז זי איז אן'אנדערענס.

איצט אבער וועט ער פערקלויבען פריינט און בעקאנטע און ארויסשרייען פון זיך אלץ, וואס ער האט איבערגעלעבט פאר די לעצטע צוויי יאהר, ארויסשרייען פון זיך דעם גרויזאמען נאכט־דרוק, אין לוסטיגער חברותא, מיט וויין און געזאנג. ער וועט אין דעם נייעם לעבען קיין סודות פון דעם אלטען נישט איבערטראגען. זיי וועלען דריקען, רייצען, שטערען, ווי א שטיינדעל אין שטיוועל, ווי א סארינקע אין אויג.

ווי נאר דער ערשטער רויש וועט אריבער, ווי נאר מען וועט אפכאפען דעם אטעם, ווי נאר מען וועט האבען צייט פאר א לוסטיגען אווענט, וועט ער צונויפנעמען פריינט און בעקאנטע — —

2.

פון יוסטיץ־מיניסטעריום איז צוגעגרייט געווארען א צעטעל פון פראוואקאטארען און שפיאנען. די ארבייט איז שטעהן געבליבען, אלע האבען געוואלט הערען די נעמען, מען האט ביז אהער געלעבט אין א שרעקליכער וועלט, מען האט נישט געוואוסט ווער און וואס דער באהענטסטער איז, די דעמאראליזירונגס־קונסט פון דעם אראפגעזעצטען צאריזם, איז געווען שוידערליך גרויס, און ער האט פערפלייצט ס'גאנצע לאנד מיט פראוואקאטארען און שפיאנען. עס איז איהם געלונגען אריינצוציהען אין זיין אומווירדיגען דינסט מענשען מיט גוטע רעפוטאציעס און אן'אמת רעוואלוציאנערער פערגאנגענהייט און אריינצופלאנצען שעדליכען חשד פון איינעם צום אנדערען אין די הערצער פון זיינע פיינט, די ערשטע זאך פון דער זיגרייכער רעוואלוציע איז געווען אפצודערווייגען די לופט, די ביכער מיט די נעמען פון די שפיאנען, און פראוואקאטארען זענען איצט געשטאנען אפען, און דאס לאנד האט גיריק ארויסגעלייענט פון זיי, ווער זענען געווען זיינע פערראטער.

א מיטגליד פון דער רעדאקציע האט הויך געלייענט די נעמען פון די פראוואקאטארען, ביי עטליכע נעמען האט מען אויפגעשריען און צורעדט זיך, דאס זענען געווען נעמען פון בעקאנטע פערזענליכקייטען. עס איז צווישען זיי אפילו אויך געוועזען דער רעדאקטאר פון א סאציאליסטישער צייטונג.

דער רעדאקטאר האט אנגעהויבען צו לייענען: „באום יאקאוולעוויטש"... זיך אפגעריסען און אויסגעריפען:

(ווייטער זונטאג).

ר' אברהם אבאש'ל ז"ל

● אַ מעשה ●
בז ציון פייגאַז

אַלצדינג אין דער וועלט ווערט געפיהרט דורך דער אויבערשטער השגחה, אַפילו עם הא־צות און לומדות.

זעהסטו אַ גראָבען יונג טאָרסטו איהם נישט אָפּשטויסען פון זיך און נישט חוזק מאַכען פון איהם פאַר זיין גראָב־יונגעשקייט.

להיפך, זעהסטו אַ למדן, אַ קענער, דאַרפסטו איהם נישט צופיל לויבען דערפאַר ווייל ביידע זהן דער עם הארץ און סיי דער למדן זענען דער־ביי גאָרנישט שולדיג ווייל, אַזוי האָט זיי השי"ת בעשאַפען: דעם מיט אַ שווערער תפיסה, אַ שווער־רע הבנה, און יענעם מיט אַ גרינגער תפיסה און גוטע הבנה.

לויבען דאַרף מען נאָר דעם, ווער ס'אַרבייט זיך אויס, דורך אייגענער עבודה, און פועלט ביי השי"ת ער זאָל איהם עפענען זיין האַרץ ווי דער פתחא ולם היכל, צו פערשטעהען און תופס צו זיין אַלצדינג וואָס ער לערענט.

און אָפּשטויסען מעג מען נאָר בלויז יענעם וואָס ער איז בעשאַפען געוואָרען מיט אַ גוטער הבנה און אַ גרינגער תפיסה צו פערשטעהען אין תורת אלקים חיים, און ער פערבייט די הייליגע תורה און פערדאַרבט זיינע כשרונות אויף דברי הבל, דער־מאָלט קלאָגט כביכול די שכינה און זאָגט:

„וי ליה", וועה איז צו איהם און וועה איז צו זיין נשמה, דער מזבח הויבט אָן מוריד דמעות זיין און לעשט אויס דעם גאַנצען גלאַנץ פון זיין חלק לעולם הבא און ווען זיין חלק לעולם הבא, ווערט שוין אַ גאַנצען אויסגעלאָשען בעהמט ביי איהם השי"ת אַוועק זיין גוטע הבנה, און גרינגע תפיסה צוזאַמען מיט זיין חלק „עולם הבא" און גיט זי איבער צו יענעם וואָס איז מת־פלל צו גאָט ברוך הוא, און ער בעט איהם ער זאָל איהם געבען אַ פערשטענדיג האַרץ צו פערשטעהען אין תורת אלהים חיים, אָט אַזאַ עובד, וואָס האָט אַליין דורך אייגענער עבודה אויסגעפועלט אַ פער־שטענדיג האַרץ, אַ גוטע הבנה, און אַ גרינגע תפיסה איז געווען ר' אברהם אבאשל פון פראַנקפורט דמיין ז"ל און מעשה שהיה כך היה:

ר' אברהם אבאשל ז"ל, איז געווען פון אַ משפחה מיוחסת בישראל, איז ער אין זיין יוגענט געווען אַ גרויסער עם הארץ, שווער געווען פאַר איהם עפעס צו פערשטעהן אין לימוד, וויפיל מען האָט מיט איהם געלערנט האָט ער נישט געקאָנט תופס זיי זיין וואָרט, ס'איז איהם אָנגעקומען מיט גרויס מאַטערניש צו לייענען אַפילו די ווערטער אין סדור, ווי ס'דאַרף צו זיין און ווען ער פלעגט זיך שטעלען דאַווענען האָבען איהם חבריה אַרומ־גערינגעלט, געלאַכט און חוזק געמאַכט פון זיין „עברי" און פון זיין טשעפּען די ווערטער ווי נישט געהעריג איז.

ער ז"ל איז אָבער געווען אַ גרויסער ירא שמים האָט ער נישט גענומען אין אַכט אָט די אַלע געלעכטער און חוזק'ן און האָט געדאַוועט מיט אַ געוויין, און מתפלל געווען צו השי"ת ער זאָל איהם העלפען צו פערשטעהען די תורה.

ווען זיין פאָטער האָט געזעהען אַז ער וואַקסט אַ גרויסער עם הארץ און אַלע מלמדים וואָס ער דינגט פאַר איהם זאָגען, אַז ער איז אַ פערפאַלענער עם הארץ. האָט ער איהם משדך געווען פאַר אַ גבירס אַ טאָכטער, כדי ער זאָל זיך קאָנען אויסאַרבייטען פאַר אַ סוחר.

אין יענער צייט, איז געווען דער מנהג, אַז נאָך דער חופה וועטשערע האָט דער חתן אַליין בע־דאַרפט בענשען מזומן און דאָס גאַנצע בענשען פון „ברכת המזון" האָט ער געמוזט זאָגען בקול רם (מיט אַ הויך קול) און אַלע מחותנים האָבען זיך איינגעהערט און שטיל נאָכגעזאָגט וואָרט ביי וואָרט.

האָט ר' אברהם אבאשעלס פאָטער — באַלד נאָך די תנאים איהם גענומען לערנען „ברכת המזון".

אַ יאָהר נאָכאַנאַנד האָט ער מיט איהם גע־חזרט דאָס בענשען, טאָג און נאַכט איז ר' אברהם אבאשל געזעסען און געלערנט בהתמדה די עברי פון בענשען, און די לעצטע וואָך פאַר דער חתונה, האָט ער מיט מיט גרויס שמחה און חדווה געזאָגט גאַנץ ברכת המזון אויף אויסווענדיג פאַר זיין פאָטער און פאַר זיין עלטערען ברודער ר' מרדכי דער ליסא'ר רב.

פאָהרט מען אויף דער חתונה פרעהליך און מען דאַנקט און מען לויבט צו השי"ת וואָס דער חתן וועט קאָנען בענשען אויף אויסווענדיג און זיי וועלען נישט ליידען קיין בזיון דורך איהם.

קומט מען איינמיטען וועג און מען שטעלט זיך אָפּ אין אַן אכסניה, עסט מען אָפּ און מען גיט ר' אברהם אבאשלען מזומן בענשען און מען הייסט איהם בענשען, בקול רם בעל פה, נעהמט ער דעם כוס אין האַנד און הויבט אָן: „רבותי מיר וועלען בענשען" און... מעהר געדענקט ער נישט קיין וואָרט. עפענט מען איהם שוין אויף אַ סדור, געדענקט ער שוין נישט פשוט קיין „עברי", פערגעסען אַלעס וואָס ער האָט געקאָנט.

פערדריסט עס שוין די משפחה און פון גרויס הקפדה איז צו איהם צוגעגאַנגען זיין ברודער ר' מרדכי, איהם געגעבען אַ פּאַטש און אויסגעשריען:

אַוועק פון אונז! דו עם הארץ, פערשעהמסט אונזער משפחה!

איז ער פאַר גרויס חרפה און עגמת נפש אַנט־לאָפען אין אַ וואַלד, זיך צעוויינט אויף אַ קול און אָנגעהויבען טענה'ן:

—רבש"ע! אויב דו האָסט געוואָלט איך זאָל זיין אַנ'עם הארץ און אַ טפש, וואָלסטו מיך געווען בעדאַרפט בעשאַפען אין אַפּראָסטער משפחה, אין אַ משפחה פון בעלי עגלות פון שניידערס, שוסטערס. פאַרוואָס האָסטו מיך בעשאַפען אין אַזאַ מיוחסדיגער משפחה, צווישען אַזעלכע גדולי ישראל?

ער האָט אַזוי פיל געוויינט, ביז ער איז געבלי־בען אָהן כוח און ער איז איינגעשלאָפען, האָט ער דערזעהען פאַר זיך אַ הייליגען מאַן און ער האָט איהם געזאָגט:

אברהם אבא, זאָלסט וויסען זיין, אַז דיין געוויין האָט בוקע רקיע געווען און האָסט פועל געווען אַז דיין האַרץ וועט ווערען געעפענט ווי די טיר פונ'ם „אולם" (אַ זאַל אין ביהמ"ק) דיין תפיסה און הבנה וועלען ווערען ביי דיר גרינג צו פערשטעהן די תורה פון השי"ת. און דיין מאַטענס משפחה וועלען זיך מתיחס זיין און בעריהמען זיך מיט דיר, און ווען דו וועסט עפענען אַ ספר וועסטו מיך דערזעהען און ווי נאָר וועסט אַ בליק טון אויף מיר, וועסטו גוט פערשטעהן אומעטום אין די שווערסטע און האַרבסטע סוגיות, און ווען דו וועסט מיך דערזעהען קאָנסטו זיך שטעלען דרשענען און זאָגען דברי תורה אַפילו פאַר די גרעסטע לומדים, אָבער, דערווייל, זאָלסטו אַלעס האַלטען בסוד, און קיינער טאָר נישט וויסען פון דעם אַלעס, ביז נאָך דיין ערשטער דרשה.

ר' אברהם אבאשל האָט זיך אויפגעכאַפּט און האָט געפיהלט אַז די טויערען פון תורה זענען פאַר איהם אָפען, האָט ער געדאַנקט און געלויבט צו השי"ת און איז צוריקגעגאַנגען אויף דער אכסניה, וואו מ'האָט איהם שוין געזוכט און מ'איז געפאָהרען אויף דער חתונה.

נאָך דער חתונה וועטשערע, האָט זיין פאָטער איבערגעגעבען און געזאָגט: „אַזוי ווי דער חתן איז שוואַך פון תענית, איז איהם שווער צו זאָגען ברכת המזון בקול רם, דערפאַר וועט ער אַליין „בענשען" במקום החתן.

ר' אברהם אבאשל שווייגט, און די אַלע מחו־תנים ווינקען זיך איבער מיט אַ חוזק און מען רוימט זיך איין סודות: „דער חתן איז אַ גרויסער עם הארץ", „ער איז המכה בעברתו", געשלאָגען אין דער עברי.

אויף מאָרגען נאָך דער חתונה איז ר' אברהם אבאשל געגאַנגען מיט זיין שווער אין שוהל אַריין דאַווענען. זיין פאָטער מיט דער גאַנצער משפחה זענען געבליבען דאַווענען אויף זייער אכסניה, זיי האָבען פשוט געהאַט בושה מיט איהם צווישען מענ־שען, און ליידען פון זיין עם הא־צות.

נאָכ'ן דאַווענען אין שוהל, דערזעהט ער, ר' אברהם אבאשל דעם הייליגען מאַן, וועלכען ער האָט געזעהען בחלום און ער זאָגט צו איהם:

— „אברהם אבא, עפען אויף דיין מויל און בעוויז דיין כוח אין דער תורה".

איז ר' אברהם אבאשל אַרויפגעגאַנגען אויפ'ן בעלעמער, אַ קלאַפּ געטון אויף דער בימה, ס'זאָל זיין שטיל און האָט אָנגעהויבען צו זאָגען אַ דרוש אויף דעם מאמר הגמרא פון ר' אליעזר הגדול: „עגלה בת שנתה ופרה בת שתים".

דער גאַנצער עולם מתפללים אין שוהל, בתוכם זיין שווער זענען נשתומם געוואָרען, זיי האָבען גוט געוואוסט אַז דער יונגערמאַן איז אַ גרויסער עם הארץ און גאָר פלוצים אַזאַ דרוש! אַזאַ טיפע תורה האָבען זיי נאָך קיינמאָל נישט געהערט, און דאָס פנים זיינס פלאַמט ווי פייער, זיי זעהען בחוש אַז די שכינה רוהט אויף איהם, שטעהט מען אַזוי פערוואונדערט און מען שלינגט יעדער וואָרט, וואָס געהט אַרויס פון זיין הייליג מויל.

זיין פאָטער מיט די בני בית האָבען אָפּגעדאַ־ווענט אויף דער אכסניה און זענען געגאַנגען עסען מיטאָג צום מחותן, זיצען זיי און וואַרטען, ער זאָל קומען מיט אברהם אבאשלען פונ'ם דאַווענען, וואַר־טען זיי אַ שעה און צוויי אין זיי קומען נישט, וואונ־דערט דאָס זיי זעהר, שיקען זיי אין שוהל אַריין, געוואויר ווערען, קומט דער שליח צוריק און דער־צעהלט זיי אַז אברהם אבאשל דרשנט, לאַכען זיי זעהר און אַז דער שליח פערזיכערט זיי אַז מיט זיינע אויערען האָט ער געהערט און מיט זיינע אויגען געזעהען, גייען זיי אַליין שוין אין שוהל אַריין געוואויר ווערען דעם גרויסען וואונדער.

אַריינקומענדיג אין שוהל אַריין, זעהענדיג די השראת השכינה, און הערענדיג די דברי תורה וואָס געהט אַרויס פונ'ם מויל פון ר' אברהם אבאשל, זענען זיי זעהר נשתומם געוואָרען און ווי נאָר ער האָט פערענדיגט דעם דרוש איז צוגעגאַנגען זיין פאָטער, איהם געקושט אויף זיין קאָפּ און געזאָגט:

אשרי, אַז וואויל איז צו מיר וואָס איך האָב זוכה געווען צו אַזאַ זוהן, און זיין עלטערער ברודער ר' מרדכי האָט אָנגעהויבען וויינען און בעטען:

ברודער, זיי מיר מוחל פאַר וואָס איך האָב דיך אַזוי מבזה געווען און אויפגעהויבען מיין האַנד אויף דיר! האָט ר' אברהם אבאשל זיך אָנגערופען:

— ברודער מרדכי, איך דאַנק דיר פאַר דיין פאַטש, און פאַר דיין מבזה מאַכען מיך, ווייל ווען נישט דיין פאַטשען מיך און דיין מבזה מאַכען מיך וואָלט איך נאָך עד היום געבליבען אַנ'עם הארץ און וואָלט נישט זוכה געווען צו אָט דער מדרגה וואָס איך האָב דערגרייכט.

טא רא טא טאם, טא רא טא טאם - מ'טאַנצט

פון דער סעריע: „מעבטשען פון אַ גאַנץ יאָהר"

פון יוסף זעלקאָוויטש

טאַנץ, טאַנץ, טאַנץ
שאָקעלט זיך דער קראַנץ,
שאָקעלט זיך דער מאָרגענשטערן,
יאַכטעל וועט אַ ווייבעל ווערען —

אַזוי האָט דבורה רויזע אויפגעשפּילט אויף איהר שטייגער, באַבדעם, ווי די פאַנע אַדזשעלידזשע אין אַ בעליידיגטע אַרויסגעלאָפען און די מיידען זענען געבליבען שטיין נישט אַהין און נישט אהער, ווי יעדער בעזונדער וואָלט געווען אַ שיף מיט זויער־מילך אונטערגעגאַנגען.

— נו שוין, ווייטער אַ מעשה, מינקעס אונעקעל האָט זיך בעלידיגט, מען האָט איהר די קרוין פון מאָליגען קעפּעל אַנגעיירט! גלויבט מיר מיי־דען, איך וועל ענק לערנען טאַנצען, וועט עס אַ סך בעסער זיין, ווי יענע, וואָס פאַרציט דאָס פּיסקעל, דרין ווי אַ שבירל, און קאָמענדעוועט: דאַמי נאַ באַק, אַ פּאַנאַוויע נאַ שפּיץ.

ווערט די שטימונג אַביסעל געהייטערטער; זיי ווייסען גאַנץ גוט, אַז דאָס, וואָס דבורה רויזע איז, איז נישטאָ אויף דער גאַנצער וועלט, הויבען איהר די מיידען אָן בעטען:

אַ נו, דבורה רויזע, מיר בעטען, מיר בעטען.

דבורה רויזע לאָזט זיך לאַנג נישט בעטען, טרעט אָפּ פון הינטער'ן קוימען, ווישט זיך אָפּ די הענט אין דעם פאַרטוך און שטעלט זיך אוועק אינ מיטען שטוב אַריין.

— אַנו, מיידען, מיר וועלען זיך לערנען טאַנצען אַ קאָנטרע. ווער פון אייך וויל זיין אַ הער?

— איך, איך, איך, איך, איך!!!

— האָט ענקס אַכציג שוואַרצע יאָהר, אַלע ווילט איהר זיין הערען? עס געפעלען אייך נישט די קלייד־לעך, הויזען ווילט איהר אנטון? — זאָלען אייך די שדים טאָרן!

פערשעמען זיך די מיידען, אויף אַזאַ אָפּשביט האָבען זיי זיך נישט געריכט און דבורה רויזע קלויבט אַליין אויס די הערן:

— נו, מיר וועלען מאַכען אַ פרימענאַד.

— טאַראַם, טא טאַם, טאַראַם טא טאַם, טא טא טאַם אָט אַזוי זינגט דבורה רויזע אויף מיט איהר גרילצענדיג זיס־זויער שטימעלע, וואָס דערמאָנט שטאַרק אָן אַנ'איבערגעשטאַנענע אוגערקע, וועלכע איז שוין מחמת איבערגעשטאַנענקייט מעהר געלב ווי גרין, און ריטשעט זיך מיט די אַלטע פיסלעך אין די שטעק־לאַטשען גלייך אויפ'ן קוימען אַרויף און נאָך איהר די — הערען, יעדער פעסט אַנהאַלטענ־דיג זיין דאַמע.

און אַז דבורה רויזע האָט זיך שוין געהאַט אָנ־געבענטשט די נאָז אָן קוימען, אַזש פינקען זענען איהר געפלויגען פון די אויגען, האָט זי געמאַכט אַ בואו בשלום אויף צוריק און ווידער אַרויפגעריטשט זיך אויפ'ן פענסטער אַרויף.

— טאַראַ, טא, טאַם, טאַראַ, טא טאַם, טא טא טאַם אָט אַזוי אַרויף־אַראָפּ פון פענסטער צום קוימען פון קוימען צום פענסטער און דער פרימענאַד איז פערטיג געוואָרען.

— איצט, מיידען, פיהרען מיר אויס אַ מילעכבעל אַלע נעמען זיך פאַר די הענד און טאַנצען רונד־אַרום, רונד־אַרום, וואָסאַמאָל שנעלער, וואָסאַמאָל שנעלער, נו, טאַראַם, טא, טא! טאַראַם טא טא און עס פליהען די דאַמען מיט די הערן, ווי אַ ווירבער, ווי אַ ווינד, די פּיסקעס רויטלען זיך, די טשיפּריגע יעטזשען זיך, די הערצער קלאַפּען, די נשמות פאַכען און די אַלטע דבורה רויזע שטייט אומ־תמנותדיג איינמיטען דעם ראָד און יאָגט אונטער מיט'ן גרילצענדיגען קולעכבל, ווי מיט אַ בייטש, וואָסאַמאָל שנעלער, ווירבלדיגער, מוראַדיגער:

— טאַר...רר...אַם טט..א טאַמאַא, טאַר...רר...,־אַם טא טאַם.

און אַז די מיידען זענען פערמאַטערטע אוועק־געפאַלען פון דעם מילעכבעל, ווער וואו עס האָט גע־קענט: ווער אויף אַ שטיל, ווער אויף אַ בעט, ווער אויפ'ן טיש און ווער גאָר אויף די נאַקעטע פּאָדלאָגע, איז דבורה רויזע געבליבען שטיין אינמיטען שטוב, ווי אַ קאָמאַנדיר אויפ'ן שלאַכטפעלד, ווען מען מ־האָט אַלע זעלנער פון הינטער דער האַנט אַרויסגע־הרגעט, די שלייפען האָבען איהר געהאַקט, פאַר די אויגען געשווינדעלט און די גאַנצע שטוב האָט זיך געדרייט. זי האָט זיך דערשעלפּט צום קוי־מען און פון דאָרט אויס ווידער אַ קאָמאַנדעווע געטון

— און איצט, פיהרט יעדער הער אויף זיין דאַמע! יעדער הער נעמט זיין דאַמע און שטעלט זיך מיט איהר „פּאַראַ זא פּאַראַן" און אַז איך וועל אויפזינגען, פיהרט יעדער זיין דאַמע דאָ אַרויף צו מיר, לאָזט זי איבער ביים קוימען און טאַנצט אַליין צוריק צום פענסטער און בלייבט דאָרט וואַרטען, ביז די דאַמע קומט נאָך איהם, נו!

— טאַראַ, טא טאַם, טאַראַ טא טאַם, טאַם, טאַם, טאַם, טא טא

און עס איז געווען עפּעס שיינס צו זעהען, ווי אַזוי די הערן האָבען אויפגעפיהרט זייערע דאַמען, אַזוי ווי דבורה רויזע האָט אויפגעזונגען: טאַראַם, טא טאַם, האָבען זיך די הערן געגעבען אַ כאַפּ ענער־גיש צו די אָרעמס פון זייערע דאַמען און האָבען זיי געגעבען אַרויס פון אָרט, ווי איינעם וואָס מ'כאַפּט אַרויס פון אַ שרפה און מ'פיהרט איהם צו צו אַ זיכער אָרט, טאַקע נעבען דבורה רויזען ביים קוי־מען און די דאַמען, ממש, ווי סטאַמיעטע פון די פלוצליגער שרפה האָבען זיך געלאָזט שלעפּען, ווי די פערד פון אַ ברענענדיגען שטאַל אַרויס, גע־דרייט זיך, געוואָרט און ערשט, אַז די הערן האָבען זייערע דאַמען איבערגעלאָזט אויפ'ן זיכערען אָרט ביים קוימען נעבען דבורה רויזען, האָבען זיי צוריק־געטענצעלט אויף די שפּיץ פיס דאָרט אַהין אויפ'ן אָרט פון דער שרפה, אָבער דאָס מאָל שוין נישט ענערגיש, ווייל קיין סכנות־נפשות איז דאָך שוין נישט געווען, די הויפט־זאַך — די דאַמען זענען דאָך שוין געווען אַרויסגעראַטעוועט, קען עס דאָך נאָר העכסטענס אויסגיין צו געלד — צו די שטובּיגע מטלטלין — מילא, וועט מען זעהן, וועט זיך לאָזען ראַטעווען, איז אוודאי גוט, אלא נישט — אויף פער־פאַלען, דאָס לעבען איינצושטעלען דאַרף מען זיך נישט אַהינגעטענצעלט אויפ'ן אָרט פון דער שרפה און געזעהן, אַז ראַטעווען וועט זיך שוין גאָרנישט לאָ־זען, זענען זיי געבליבען שטיין, מיט אַזעלכע מי־נעס, ווי איינער וואָס זעהט, אַז זיין האָב און גוט'ס ווערט צו אַש און קען עס נישט ראַטעווען, דער ווייטאָג איז טאַקע אַ גרויסער אַ שניידענדיגער, אַ־בער די אויגען אַפּרייסען קען מען נישט דערפון און ווער ווייסט ווי לאַנג די הערן וואָלטען אַזוי געשטאַ־נען מיט האַרץ־פּלאַצעניש און געקוקט אויף זייער פערברענטען האָב און גוטס, ווען דבורה רויזע גיט נישט נאָך אַמאָל אַ זינג־אויף, וואָס האָט דאָס־מאָל געקלינגען ווי אַ סיגנאַל פון די פייער־לעשער.

— טאַראַם, טא, טא טא, טאַם!

דער סיגנאַל האָט געהייסען, געוואַלט ראַטעוועט דאָס פייער פערשטאַרקט זיך, ביז די דאַמען האָבען זיך אָנגענומען מיט האַרץ און אַלע מיטאַמאָל זיך אַ לאָז געטון ווי אַ צעפּלאַשעטע טמאָרע געבדז צו זייערע קאַוואַלירען, יעדע דאַמע האָט אַ כאַפּ געטון איהר הער און איהם געגעבען אַ שלעפּ־אַרויס פון די פלאַמען אַרויס און מיט טריאומף איהם אַהין גע־פירט, ווייזען דער אַלטער דבורה־רויזען, וועלכע האָט זייער טריאומפציג בעגלייט מיט טראַ זייען און זיגעס־מאַרשען:

טאַראַם, טא, טא, טאַם, טאַראַם, טא טאַם. טאַ־ראַם טא. טא טא טאַם!!!

און כדי דער טריאומפציג צו דערפיהרען ביז'ן סוף האָט די אַלטע דבורה רויזע געגעבען אַ קאַמאַנ־דעווע:

— און איצט מיידען אַ קרייצעל!

— טאַראַם, טא טאַם, טאַראַם, טא טאַם!

האָבען זיך די הערן מיט די דאַמען געקרייצט די הענד און אויסגעפיהרט אַ טענצל רונד־אַרום דעם טיש, די דאַמען האָבען געקניקסט, די הערן האָבען זיך פערנויגט און די שרפה איז געווען פערלאָשען.

אָבער ביי דער אַלטער דבורה רויזע האָט זיך הפנים ערגעץ דערוועקט אַנ'איינגעשלאָפענער אבר און עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אַז דאָס איז זי נאָך אַ מיידעל מיט 60 יאָהר צוריק און דאָס לערנט זי זיך שבת נאָכמיטאָג טאַנצען, האָט זי די מיידען נישט געוואָלט אַזוי שנעל אָפּלאָזען:

— דאָס וואָס מיר האָבען איצט געמאַכט, איז נאָר אַ האַלבער קאַנטרע, וואָס אין איין האַלבער שעה וועט ער פערטיג. פערצייטענס האָט אַ קאַנטרע געדויערט גאַנצע צוויי שעה אויפ'ן זייגער.

— לערנט אונדז, לערנט אונדז דבורה רויזע

— א, שוין נישטאָ מעהר די כחות פון מיידעל־ווייז, נישט אַלעס געדענק איך שוין, אָבער איין פיגור געדענק איך יאָ, וועל איך זי אייך אויסלער־נען, אַנו, יעדער הער נעמט אָן זיין דאַמע און שטע־לען זיך אויס אין פיר זייטען, אָט אַזוי:

— טאַראַם, טא טאַם, טא, טאַם, יענטיל קום צו מיר...

— טאַראַם, טא, טאַם, טאַראַם, טא, טאַם. בריינ־דל, בלייב ביי דער טיר.

— טאַראַם, טא, טאַם, טאַראַם. טא טאַם, פויגל, קום צום בענקעל,

— טאַראַם, טא, טאַם, טאַראַם. טא טאַם, גליקל בלייב ביים שענקעל

— טאַראַם, טא, טאַם, טאַראַם. טא טאַם, זיסל, בלייב ביים וויגל און דו דבורה'ל, טאַראַם, טא, טאַם, אַהער קום צום שפּיגל...

— נו, בין איך נישט אַזאַ מורינו. ווי מינקעס אונעקעל?

מילא, אַז די מיידען זענען נישט יענעם אויפ־דערנאַכט צעפּלאַצט געוואָרען פאַר געלעכטער, זע־נען זיי טאַקע געווען פון אייזען. אָבער געלעכטער אָן אַ זייט. קאַנטרע איז טאַקע אַ שיינער טאַנץ, אָבער אַנ'אַלט־מאָדישער, מ'דאַרף טאַקע האָבען אַזאַ אַל־טען קאָפּ, ווי דבורה רויזע צו געדענקען אָט די אַלע פיגורען, ווען און ווער עס זאָל בלייבען ביים בענקעל און ווען און ווער עס זאָל קומען צום שענקעל, און אַגב, וואָס זענען זיי שוין באַבעס, אַז זיי זאָלען טאַנצען די אַלט מאָדישע טענץ? און גלאַט וואָס וועט עס עפּעס זיין פאַר אַ חתונה, אַז מ'זאָל אויף איהר לכל הפחות נישט טאַנצען קיין איין ניימאָדישען טאַנץ?

איז דעריבער געבליבען, אַז אויף צומאָרגענס זאָל די סאַמע־אָדנע כלה אַהינגיין צו דער פאַנע אַדזשעלידזשע, און מען דינגען אין בליצען, מוז זי אויסלערנען די סאַמע ניי־מאָדער־נסטע טענ־צע.

פון בויך־טאנץ ביז שמד

ווילדע מנהגים איז געוויסע קרייזען פון טונעזישען יודענטום

(קארעספאנדענץ פון פאריז צום נ. פאלקסבלאט)

צווישען דעם פערטעל מיליאן יודען, וואס לעבען אין דעם פראנצויזישען צפון־אפריקא, דאס הייסט אין אלזיר, טוניס און מאראקא, בילדען די טונעזישע יודען א זעהר אייגענארטיגען און אינ־טערעסאנטען קבוץ. זיי בילדען א מאדנעם מישמאש פון מיטעלאלטער און סאמע לעצטען „מאדערניזם“.

אין טוניס געהט ארויס שוין אין משך פון 7 יאהר, אין פראנצויזישער שפראך א ציוניסטישע וואכענשריפט „לע רעוועיי זשיזף“. (דער יודישער וועקרוף). זיין רעדאקטאר איז א יונגער ציוניסט פעליקס אלוש, א טונעזישער תושב, וואס שטאמט אליין פון א טונעזיש יודישען נאמאדען שבט. און וואס איז איצט איינער פון די קולטורעלסטע און נאציאנאל בעוואוסטזיניגע יודישע טוער אין לאנד. און אין זיין צייטונג האט אלוש מיט א וועלטענעם מוט אנטפלעקט אזעלכע מאמענטען אין דעם יודישען רעליגיעזען לעבען פון טוניס; וועלכע רופען ארויס די גרעסטע פערוואונדערונג און אפט עמפערונג אין די יודישע קרייזען. מיט א גאנצע רייה פון טאטזאכען האט ער פעסטגע־שטעלט, אז ביי א געוויסען טייל פון די צפון־אפריקאנישע יודען זענען נאך לעבעדיג אזעלכע רעליגיעזע מנהגים, וואס האבען קיין שום שייכות נישט מיט דער יודישער מסורה, וואס זענען א פראדוקט פון מאדנע אבערגלויבישע איבער־לעבענישען און שמעקען מיט ווילדקייט און עבודה זרה. אלוש האט אויפגעדעקט פאקטען פון בלו־טיגע חיות־קרבנות. ביי וועלכע אלע אנוועזענדע פארבען זיך די פנימ׳ער מיט בלוט פון די גע־קוילעטע חיות. אין אזעלכע צערעמאניעס בעהמען אנטייל נישט נאר ארימע עם־הארצישע יודען פון א גאנץ יאהר נאר אויך גאנץ מאדערנע עלעגאנ־טע דאמען, וואס זענען אנגעטאן נאך דער לעצ־טער פאריזער מאדע. די אויפגערעגטע, היסטע־ריש געשטימטע מאסע שטרעקט אויס די הענד צו די אפענע מיילער פון די געקוילעטע חיות, — פונקט אזוי ווי זיי וואלטען זיך געפונען אין א טעמפעל פון בעל אדער מולך. אלוש דערצעהלט ווייטער וועגען אפטע פאלען פון פערגעטערען די קברים, וועגען פראצעסיעס צו די קברים פון די רבנים, וועלכע זענען פון דער מאסע דערקלערט געווארען פאר הייליג. די שכנה׳שאפט מיט האלב ווילדע בעגערס האט אנגעשטעקט א טייל פון דעם צפון־אפריקאנישען ישוב מיט ווילדע בעגער־מנהגים פון דעם בויך־טאנץ ביז צו דעם בלוטרויש ס׳איז באמת שווער זיך פארצושטעלען, אז אין אונזער צייט זענען נאך אין א יודישער סביבה מעגליך אזעלכע ווילדע כמעט פבארבאריש ריטועלע מנהגים.

אבער דאס איז א טרויעריגער אמת. די פאק־טען, וואס אלוש האט אויפגעדעקט, זענען אזוי קלאר און איבערצייגענד, אז זיי האבען געמאכט א קאלאסאלע ווירקונג אויף דער עפענטליכער מיי־נונג, צו זיין קאמף געגען דער דאזיגער שאנדע זענען צוגעשטאנען יודישע קהלות, דער טונע־זישער ראבינאט, איינפלוסרייכע טונעזישע צייטונגען „לי׳ עגאליטע“ (גלייכהייט) און „לא־זשוסטיס“ (גערעכטיגקייט).

אבער אויך פון אן׳אנדער זייט, פון א הפכ׳דיגער, דראהט דעם טונעזישען יודענטום א שווערע רעליגיעז־נאציאנאלע סכנה. אויסנוצענדיג די ארימ־קייט און פערהעלטנישמעסיג נידריגען קולטורעלען צושטאנד פון די טונעזישע יודען, האבען קאטוי־לישע מיסיאנערען אנגעהויבען א סיסטעמאטישע ארבייט צווישען דער יודישער יוגענד. זיי האבען געעפענט א גאנצע רייה שולען, וואו זיי נעהמען צו יודישע קינדער, געבען זיי קריסטליכע ערציהונג און פיהרען זיי צו שמד.

עס וואלט אבער געווען א גרויסער טעות צו מיינען, אז מיט די דאזיגע נעגאטיווע דערשיי־נונגען שעפט זיך אויס דער אינהאלט פון דעם טונעזיש יודישען ישוב. א גרויסע פאזיטיווע און שעפערישע ראלע שפילט אין טוניס דער ציו־ניזם, וועלכער איז דארט די איינציגע פארם פון נאציאנאלער בעוועגונג.

די טונעזישע יודען זענען אין א גרויסער מאס אראביזירט, רעדען אלע אראביש, זייער לע־בענס־שטייגער איז זעהר נאהענט צו דעם ארא־בישען, — מען קען אויף אזא אופן אין טוניס נישט רעדען וועגען עפעס א קולטורעל־עקאנאמישען תחום, וואס טיילט אפ די יודען פון די אראבער. און נישט קוקענדיג אויף דעם, זענען די בעצי־הונגען פון די אראבער צו זייערע יודישע שכנים זעהר געשפאנטע. די אייזערנע האנד פון דער פראנצויזישער מאכט לאזט נישט צו צו אפענע געוואלדטאטען געגען דער יודישער בעפעלקערונג, און אויך די אנטיסעמיטישע בעוועגונג צווישען דער אייראפעאישער בעפעלקערונג פון טוניס איז ווייט נישט אזוי שטארק, ווי אין די שכנות׳דיגע מאראקא און אלזשיר. אין דער גאר לעצטער צייט האט אבער א טייל פון דער טונעזישער אראבישער אינטע־ליגענץ און האלב־אינטעליגענץ געמאכט א פרוב אנצופאלען אויפ׳ן יודישען קווארטאל אין טוניס. דאס ערשטע מאל, ווען זייער אטאקע איז גע־ווען אונדערווארטעט, איז די סטודענטען פון דער אראבישער לאנדווירטשאפטליכער שולע צוזאמען מיט אנדערע „נאציאנאלע“ עלעמענטען, געלונגען זיך אריינצורייסען אין די יודישע גאסען און מיט אויסרופען: „נידער מיט די יודען“ צו שלאגען פערבייגעהענדע יודען און צו צוקלאפען פענסטער פון יודישע הייזער און קראמען. דאס האט זיי צו־געגעבען מוט און חשק, און אין א פאר טעג ארום האבען זיי ווידער אמאל געפרובט טון דאס זעלבע. אבער דאס מאל האבען זיי קיין מזל נישט געהאט. דער ארטיגער „ברית טרומפלדור“ האט צוזאמען מיט׳ן „מכבי“ ארגאניזירט א זעלבסטשוץ, וואס האט מוטיג בעגעגענט די אראבישע פאגראמשטשי־קעס און האט זיי אויפגעהאלטען אזוי לאנג, ביז עס איז געקומען די ארויסגערופענע פאליציי. די אראבישע סטודענטען און זייערע נאכלויפער הא־בען געקריגען גוטע קלעפ, דער פרעסטיזש פון די יודען איז א דאנק זייער מוטיגער פערטיידיגונג שטארק געוואקסען.

(יט"א) **י. שעכטמאן.**

דר. האנטקע אויף א בעראטונג פון קרן היסוד עסקנים

מיטוואך אווענד איז אין לאקאל פון דער ציו־ניסטישער ארגאניזאציע פארגעקומען א בעראטונג פון קרן היסוד־טוערס מיט דער בעטייליגונג פון הויפט דירעקטאר פון דער קה״י צענטראלע אין ירושלים ,ד״ר ארטור האנטקע.

די פערזאמלונג עפענט מיט א קורצער רעדע דעפ. ד״ר ראזענבלאט. ד״ר האנטקע רעדט וועגען דעם מהות און ענטוויקלונג פון קרן היסוד און וועגען די פערשידענע פראיעקטען און פרובען צו שאפען קאפיטאלען פאר׳ן אויפבוי פון ארץ־ישראל. ד״ר האנטקע שילדערט די לאגע אין קרן היסוד און אין ארץ ישראל און ווייזט אויף, אז אומעטום איז צו בעמערקען אן אויפשוואונג און אז עס איז נישטא קיין ארט פאר פעסימיסטישע שטימונגען. די ענט־וויקלונג פון קרן היסוד בעווייזט, אז דאס יודענטום האט פערטרויען צו דער לייטונג און אז עס האט דאס פולע בעוואוסטזיין, אז די געלדער ווערען ראציאנעל און פראדוקטיוו אויסגעגעבען. די פריי־וואטע קאפיטאלען און פריוואטע איניציאטיווע זע־בען א נויטווענדיגקייט פאר דעם שנעלען אויפבוי פון לאנד, אבער די עפענטליכע קאפיטאלען — די נאציאנאלע פאנדען מוזען פריהער שאפען די בעדינ־גונגען און ענטוויקלונגס־מעגליכקייטען פאר דער פריוואטער איניציאטיווע, דער רעדנער רופט די ציו־ניסטישע עסקנים צו א אנגעשטרענגטער ארבייט לטובת דעם „קרן היסוד“.

דער דעלעגירטער פון קה״י־דירעקטאריום, ה׳ א. קאלאדני פון ארץ ישראל, רעדט וועגען דער פראקטישער אדורכפיהרונג פון ק. ה. קאמפיין.

ד״ר האנטקע ענטפערט נאך אויף פערשידענע פראגען, וואס ווערען געשטעלט מצד די אנוועזענדע בנוגע דער איינוואנדערונג פון ארבייטער און בעמיי־טעלטע עלעמענטען, בנוגע דער מיטעלשטאנדס־קאלאניזאציע א. א. וו. עס ווערט בעשלאסען צו פראקלאמירען דעם אנהויב פון דער קרן היסוד אקציע, וואס וועט געפיהרט ווערען אונטער דער לייטונג פון דעלעגירטען פון דירעקטאריום, ה׳ אשר קאלאדני.

פערשידענע ביהנעז־האניג
פאר הייזעריגע און לונגען־ליידענדע
פון אקאליפטוס, אראנזשען און באקס
צו בעקומען אין „תוצרת ארץ־ישראל“
שרודמיעסקא 1, טעלעפאן 193-42.

ד״ר האנטקע

איז תוצרת „ארץ־ישראל“

נעכטען אווענד האט ד״ר האנטקע אין דער בעגלייטונג פון סיים דעפוטאט ה׳ ראזענבלאט בעזוכט דעם ארץ־ישראל באזאר פון „תוצרת הארץ“, די ה״ה אינז. זעלינסקי און לייטענשטיין האבען די חשובע געסט אינפארמירט וועגען די איינארדנונג און די פראפאגאנדע מיטלען פון „תוצרת הארץ“ ה׳ האנטקע האט אויסגעדריקט זיין צופרידענהייט מיט דער ארבייט און ארגאני־זירונג פון „תוצרת הארץ“ אין לאדז. אונטער־שטרייכענדיג די וויכטיגע ארבייט און עקאנאמישע בעדייטונג פאר אונזערע ברודער אין ארץ־ישראל ווען די לאדזער יודען קויפען ארץ־ישראל פרא־דוקטען. דערמיט איילען זיי צו די מעגליכקייט פון זיך צו באזעצען אין ארץ־ישראל און העלפען גלייכצייטיג די ארץ־ישראל אינדוסטרי.

ציטריגעז אהן פעסטקעס
אשכוליות (גרעפ. פרויט)
פאר צוקער־ליידענדע
מאנדלען, באלווע סעזאמקעס
צו בעקומען אין „תוצרת ארץ־ישראל“
שרודמיעסקא 1, טעלעפאן 193 42.

קלאבג־
GRAND KINO
היינט און פאלגענדע טעג!
ניי גרויס מייסטערווערק פון
Cecil B. de Mille
מאדאם טייוועל
גרויסער באל אויף א צעפעלין.
גיגאנטישע קאטאסטראפע אין דער לופט.
די הויפט־ראלען קרעאירען:
Kay Johnson, R. Denny, Lilian Roth
און 5000 סטאטיסטען.
אויסערן פראגראם:
א רעוועלאציאנס־נאך־פראגראם
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכם. שבת, זונטאג און יום־טוב — פריהמארן־פארשטעל. 12 בייטאג פאספארטען און הנחה־בילעטען אונגילטיג ביז׳ן ארויפגאנג.

יודישע געזעלשאפט פאר לאנד־קענטשאפט

היינט פרייטאג 9 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (וואלטשאנסקא 35) א פארלעזונג פון ה׳ דר. פרידמאן א. ד. ט. „די געשיכטע פון יודען אין לאדז“.

זונטאג ד. 29־טען ד. ח. קאלעקטיווער בע־זוך אויף דער בילדער־אויסשטעלונג. זאמעלפונקט 11 פרי אין שענקעוויטש־פארק נעבען דער קונסט־גאלעריע.

דעם זעלבען טאג 9 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א קאנצערט פון לעבעדיגען ווארט אויסגעפיהרט דורך די ארטיסטען פון דער ווילנער טרופע.

א פארשטעלונג איז פיל־הארמאניע

לטובת „עזרת אחים“

(—) דינסטאג דעם 1־טען דעצעמבער קומט פאר אין זאל פון פילהארמאניע א גראנדיעזע פאר־שטעלונג פון היגען טעאטער־אנסאמבל מיט רע־גינא ציקער בראש.

ס׳וועט געגעבען ווערען די סענסאציאנעלע פיעסע „איציקל שייגעץ“, וועלכע פערמאגט פיל הומאר, געזאנג און טאנץ.

די גאנצע הכנסה פון דער דאזיגער פאר־שטעלונג איז בעשטימט לטובת דער געזעלשאפט „עזרת אחים“. פאר וועלכער ס׳שטעהען איצט פאר גרויסע אויפגאבען ביים קומען צו הילף די מיט־גלידער, וואס זענען איצט אינגאנצען רואינירט געווארען. די געזעלשאפט ווארט אויף דער אונ־טערשטיצונג פון דער יודישער בעפעלקערונג, כדי אזוי ארום צו בעקומען די פינאנציעלע מעגליכ־קייטען צו שטיצען אונבעמיטעלטע מיטגלידער.

ר. איזראעל.

פערעלע

א סענסאציאנעל־עראטישער ראמאן פון דער לאדזער ווירקליכקייט

(30

— מאדאם ראזענטאל, האט פערעלע זיך אנ־גענומען מיט מוט און געזאגט, איך ווייס און גיב מיר אפ א חשבון דערפון, אז איך בין אין אייער האנד. איך ווייס, אז אויב איהר זאלט וועלען פערליר איך די ארבייט און מיר מיט מיין מוטער וועט אויסקומען צו הונגעריגען. איך ווייס, אז אויב איהר זאלט וועלען קענט איהר מיך אינגאנצען רואינירען, און דאך האב איך מיר גענומען די דרייסטקייט צו קומען אהער.

— אבער צו וואס נוצט אייך די פאעזיע און די סענטימענטען, האט בערטא הארב געזאגט, איך בין היינט נישט אויפגעלייגט דערצו. איך וויל וויסען נאך וואס איהר זענט אהערגעקומען.

— וועגען לעאן דרייהארן, מאדאם ראזענטאל.

— אהא, דאס איז דער שווארצער יונגערמאן וועלכען איך האב בעקענט ביי אייך אין דער וואוי־נונג, וואס׳א יהר דארפט פאר איהם א פאסטען?

— ניין, מאדאם, איך דארף נישט פאר איהם קיין שום פאסטען. איהר זענט ברוגזאם. איהר פייניגט מיך אהן שום סיבה. איהר ווייסט דאך גענוי, אז נישט וועגען א פאסטען וואלט איך צו אייך געקומען.

— טא, מאכט נישט קיין פארדעס און זאגט באלד, וואס איהר דארפט פון מיר.

— מאדאם, איך בין אייך געקומען זאגען, אז לעאן דרייהארן איז ארעסטירט געווארען.

בערטא האט זי ביי דער דאזיגער ידיעה א ביסעל פערלוירען און האט א ציטער געגעבען. פערעלע האט דאס בעמערקט און האט זיך איי־בערצייגט, אז די מאדאם ראזענטאל האט די גאנ־צע צייט געשפילט מיט איהר א קאמעדיע.

בערטא האט זיך אבער באלד דערמאהנט, אז הינטער דער שווערער פארטיער שטעהט גאר־דאן און אויף איהרע ליפען האט זיך צוריק בעווי־זען דער שעלמישער שמייכעל, וואס פריהער.

— פארוואס האט מען דאס אייער געליבטען, אדער חתן ארעסטירט, איך האב געמיינט, אז ער איז אן׳אנשטענדיגער מענש.

— געוויס איז ער דאס, איך וועל מיך גאר נישט פון אייך בעליידיגען, הגם ווי איך זעה בע־מיהט איהר זיך די גאנצע צייט דאס צו טון.

בערטא האט זיך אויפגעשטעלט, אויסגעצוי־גען אין דער גאנצער לענג איהר פרעכטיגע פי־גור, און געפרעגט:

— פריילין האלפערן, וואס פערלאנגט איהר? קען איך דאס וויסען?

— איך פערלאנג, אז איהר זאלט מיר זאגען, פאר וואס לעאן דרייהארן איז ארעסטירט געווארען, קען איך דאס וויסען, האט פערעלע מיט דעמזעל־בען שטאלץ צוריק געפרעגט.

בערטא איז איבערראשט געווארען פון פע־רעלעס שטעלונג, זי האט שוין געפיהלט, אז פע־רעלע וועט זיין פיל שטארקער פון איהר אין יע־דען קאמף. ווען נישט גארדאן, וועלכען זי האט געפיהלט נעבען זיך, וואלט זי שוין קאפיטולירט, דער דאזיגער בעוואוסטזיין, האט זי נאך געהאלטען פעסט.

— איהר פערלאנגט פון מיר, אז איך זאל אייך זאגען פארוואס לעאן דרייהארן איז ארעס־טירט? האב איך גוט געהערט די פראגע.

פערעלע האט געשאקעלט מיט׳ן קאפ.

— אויב אזוי זייט איהר קראנק, פריילין, אדער איהר שפאסט פון מיר.

— נישט איינס און נישט דאס צווייטע, איהר דארפט דאס וויסען, און איך פערלאנג פון אייך, אז איהר זאלט מיר דאס זאגען.

גארדאן איז דערווייל געשטאנען רויט פאר אויפרעגונג. בערטאס אויפפיהרונג האט איהם פשוט אריינגעפרענגט אין רציחה. אנשטאט זיך פרובען דערוויסען פון פערעלע וועגען וואס עס האנדעלט זיך, האט זי זיך נאר געריצט מיט איהר און צו קיין טאלק איז זי נישט דערגאנגען. בערטא איז אבער אויך נישט אינגאנצען שולדיג געוועזן, זי האט זיך בשום אופן נישט געריכט, אז איהר געשפרעך מיט פערעלען וועט אננעהמען אזא ריכ־טונג און אז פערעלע וועט איהר שטעלען אזעלכע פראגען, זי האט דאך געמוזט ענטפערען עפעס און האט עטליכע סעקונדען געזוכט אזא ענטפער.

— איך האב אייער חתן געזעהען דאס איין און איינציגע מאל ביי אייך אין שטוב, ווי פאלט איהר אויס צו קומען ביי מיר פרעגען, פארוואס ער איז ארעסטירט געווארען?

— איהר האט איהם מעהר ווי איינמאל נישט געזעהען, מאדאם ראזענטאל, דאס וואס איהר ליי קענט, דערין איבערצייגט מיך נאכאמאל, אז איהר ווייסט וועגען וואס ס׳האנדעלט זיך.

— וואו האב איך איהם, א חוץ ביי אייך גע־זעהען?

— איהר זענט 2 מאל געווען ביי איהם אין שטוב, איינמאל, ווען ער איז דארט געווען און דאס צווייטע מאל, ווען ער איז דארט נישט געווען.

בערטא האט זיך שוין איצט אויף אן׳אמת׳ען דערשראקען, ווי קומט זי דאס צו וויסען, זי האט זיך איבערצייגט, אז פערעלע איז גארנישט אזא לעמעלע, און האט שארפע נעגעל. פון דער אנ־דער זייט האט זי זיך שטארק געשראקען פאר אן אומגליק, וואס קען דא אין שטוב געשעהען, זי האט גוט געקענט גארדאנען און האט געוואוסט, אז ער לאזט נישט ארומדרעהען אויף דער וועלט מענשען, וועלכע זענען געווען עדות פון זיינע מעשים און קענען איהם אמאל שאדען ברענגען. זי האט מורא געהאט, אז גארדאן זאל נישט ארויס פון זיין בעהעלטעניש און אפטון אנארישקייט דורך זיין ספעציעלער ערפינדונג.

גארדאן האט אבער אין דעם אויגענבליק אפילו נישט געטראכט וועגען דעם, ער האט בעשלאסען צו ערשט אויסצופארשען דאס מיידעל, זיך דערוויסען אלץ, וואס זי ווייסט און דאן ערשט בעשליסען וואס מיט איהר צו טון. צוליב דעם איז ער ארויס פון הינטער דער פארטיער, איבערגעגאנגען דורך א גאנצע רייה צימערן און דאן אהן שום אנקלא־פען אדער מעלדען אריין אין סאלאן־צימער, אין וועלכען ס׳האבען זיך געפונען בערטא מיט פערע־לען. אריינקומענדיג אין צימער, האט ער געמאכט א טריט צוריק, אזוי ווי ער וואלט געווען איבער־ראשט, וואס ער טרעפט דא א פרעמדען מענשען און זעהר העפליך און עלעגאנט זיך פערנויגט.

— ענטשולדיגט, איך האב ערשט נישט לאנג איבערגעלאזען מיין שוועסטער דא אליין און איך האב נישט געוואוסט, אז זי האט א גאסט.

באלד אויפ׳ן ערשטען אויגענבליק, האט פע־רעלע דעם פערשוין דערקענט. זי האט איהם דער־קענט צוליב זיין אויסטערלישער פיגור, צוליב זיינע ברייטע פלייצעס און גרויסע הענד. דאס איז געווען דער, וועלכער איז ארויס צוזאמען מיט בערטאן פון לעאנס הויז.

(פארזעצונג ש׳)

ניי̈ער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניי̈ער פאלקסבלאט

אויף וואסערע פראגען וועט מען מוזען ענטפערן

בעת דער אלגעמיינער פאלקסצעהלונג

ווער עס וויל פיגורירען אלס יוד, מוז אנגעבען יודיש אלס זיין מוטער שפראך

לאָמיר בעטראַכטען די אַלע פראַגען, אויף וועלכע יעדער איינוואוינער איז מחויב ביי דער פאָלקסציילונג פּינקטליך צו ענטפערן (דעם בויגען „אַ"), ווער ס'גיט פאַלשע ידיעות, אָדער שטערט בכלל די פאָלקסציילונג, וועט בעשטראָפט ווערען מיט 500 זל. אָדער מיט אַרעסט ביז אַ חודש.

די בויגענס דאַרפען בדרך כלל אויסגעפיהרט ווערען דורך די ציילונגס־קאָמיסאַרען. די ציילונג הויבט זיך אָן מיטוואָך, דעם 9־טען דעצעמבער 8 פריה און דאַרף זיך ענדיגען אין פערלויף פון 3 טעג. דער ציילונגס־קאָמיסאַר פיהלט אַליין אויס די בויגענס אויפ'ן סמך פון די אינפאָרמאַציעס, וועלכע ס'גיט איהם דער באַלעבאָס (אָדער באַלעבאַטים) פון דער וואוינונג. אויב דער באַלעבאָס איז נישטאָ אינדערהיים, גיט אינפאָרמאַציעס אַ'יידערער פון דעם הויזגעזונד, אָדער פון די לאָקאַטאָרען.

אין אויסנאַהמס־פאַלען מעגען די בויגענס אויס געפיהלט ווערען דורך דער בעפעלקערונג גופא. מיט דעם ציל גיט פונאַנדער דער ציילונגס־קאָמיסאַר פון זיין ראַיאָן די פראַגעבויגענס מיט 2 טעג פריהער (אַלזא דעם 6. דעצעמבער) פאַר יעדער וואוינונג צו איין פאָרמולאַר „אַ", און אויב אין דער וואוינונג איז פאַרהאַן מעהרער ווי 10 איינוואוינער — צוגאָב־פאָרמולאַרען. די פאָרמולאַרען דאַרפען איבערגעגעבען ווערען דירעקט דעם באַלעבאָס פון דער וואוינונג אין האַנד, און נישט דורך די פערוואַלטערס אָדער וועכטער פון די הויפען. אין טאָג פון דער ציילונג נעהמט דער קאָמיסאַר אָפּ די בויגענס, קאָנטראָלירענדיג דערביי אויפ'ן סמך פון פונאַנדערפרעגען און אויך פון דאָקומענטען די ריכטיגקייט פון די ענטפערס.

די דאָזיגע אויסנאַהמס־פאַלען זענען שייך אָדער גאַנצע אינסטיטוציעס, וואו ס'געפינט זיך אַ גרעסערע צאָהל מענשען (שפיטאָלען, היימען, האָטעלען, מאַיאָנטקעס א. ד. גל.) אָדער אויך אַזוינע פאַמיליעס, וואו דער קאָמיסאַר קען זיין זיכער, אַז דער באַלעבאָס פון דער וואוינונג וועט זיי גוט דורכפיהרען. א ין ביידע פאַלען — צי די בויגענס פיהלט אויס דער ציילונגס־קאָמיסאַר, צי די בעפעלקערונג אַליין — מוזען דעם בויגען (פאָרמולאַר „א") אינטער שרייבען — חוץ דעם קאָמיסאַר — אויך דער באַלעבאָס פון דער וואוינונג אָדער ווער עס איז פון די לאָקאַטאָרען.

די ערשטע 2 פונקטען (נומער 3 און 4) פון פראַגעבויגען — נאָמען און פאַמיליע — פאָדערען אייגענטליך קיין ערקלערונג נישט, ס'פערשטעהט זיך, אַז מען מוז אָנגעבען דעם ריכטיגען (יודישען) נאָמען, ווי ער איז פערשריבען אין פאַס אָדער מעטריקע. עופה'לעך, וואָס מען האָט נאָך קיין נאָמען נישט געגעבען, דאַרפען פערצייכענט ווערען — „יונגעל" אָדער „מיידעל". אין 5־טען פונקט דאַרף מען אָנווייזען די שייכות פון דער געגעבענער פערזאָן צום באַלעבאָס פון דער וואוינונג — אָדער די קרובה'שאַפט (ווייב, זוהן, טאָכטער אדג"ל). אָדער די ווירטשאַפטליכע בעציהונג (דינסט, גאַסט א. אנד.). דער 7־טער פונקט — עלטער — דאַרף גענוי בעצייכענט ווערען, דהיינו: שרייבען די דאַטע פון געבורט, ביי קינדער יונגער פון אַ יאָהר דאַרף מען שרייבען די צאַהל חדשים, ביי יונגערע פון אַ חודש — די צאָהל טעג.

פונקט 8 — אָרט פון געבורט — דאַרף אָנגעגעבען ווערען די שטאָט (שטעטעל אָדער דאָרף), גמינע און פאָוויאַט, פאַר אויסלענדער — די מלוכה.

פונקט 9 — ציוויל־שטאַנד — פערהייראַט, אָדער קאַוואַליר, אָדער מיידעל, אַליין, אַלמנה. און ד. גל.

קיין גענויערע דערקלערונגען פאָרערט אויך נישט דער פונקט 10 — רעליגיע. דאָ מיינט מען נישט די אמת'ע איבערצייגונג, נאָר די פאָרמעלע צוגעהעריגקייט צו וועלכער ס'איז אמונה; אָהן רעליגיע קענען זיך פערשרייבען נאָר אַזוינע, וואָס געהערען נישט אויך פאָרמעל צו קיין איין רעליגיעזען פערבאַנד (קהלה).

זעהר וויכטיג איז, ווי מיר האָבען שוין נישט איינמאַל אָנגעוויזען, דער פונקט 11 — וועגען דער מוטער־שפראַך (יענזיק אויטשיסטי). אין די פראַגענבויגענס איז נישטאָ קיין פונקט וועגען נאַציאָנאַליטעט, אַזוי אַז די נאַציאָנאַליטעט פון בירגער ווערט מען קאָנען בעשטימען בלויז לויט זיין מוטער־שפראַך, ווער עס וויל אַלזא פיגורירען אַלס יוד, מוז אָנגעבען יודיש אַלס זיין מוטער־שפראַך.

ד יווייטערדיגע פראַגען וועלען מיר אַרומרעדען אין אַ צווייטען אַרטיקעל.

פון ראנד־ערס־געריכט

פירמע „שטאנדארד" נישט בעקומען קיין „נאדזור"

• • •

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, האָט די פירמע „שטאַנדאַרד" (גראַבאָווא 5) זיך געווענדעט צום געריכט מיט אַ ביטע וועגען אַ „נאַדזור".

אין ערשטען טערמין, דעם 17. נאָוועמבער איז ענין נישט ענדגילטיג געוואָרען. די ביטע איז בעטראַכט געוואָרען דעם 24 נאָוועמבער. נאָכ'ן בעקענען זיך מיט'ן בילאַנס, האָט דאָס געריכט די ביטע אָפּגעוואָרפען.

• • •

ד יפירמע „וואָלף טשוק" (קילינסקי 194) איז אין יוני 1930 פערפאַנקלירט געוואָרען און אויסגעזאָגט. די פירמע האָט פאַרגעלעגט צו רעגולירען אויף 15 פראָצ. עטליכע קרעדיטאָרען האָבען צו דער רעגולאַציע נישט מסכים געווען און געפאָדערט די רעגולאַציע נישט צו בעשטעטיגען. דאָס קרייז־געריכט האָט אָבער די רעגולאַציע בעשטעטיגט. אויך דאָס אַפעלאַציע־געריכט האָט די רעגולאַציע בעשטעטיגט.

• • •

די פירמע „באַראַווסקי און ראָזענבלאַט" (וושעלאָגא 5) האָט פראַפּאָנירט די בעלי־חובות 70 פראָצ. אין משך פון 2 יאָהר. געגען דער רעגולאַציע האָבען זיך אַרויסגעזאָגט עטליכע קרעדיטאָרען, און האָבען זיך געווענדעט צום אַפעלאַציע־געריכט די רעגולאַציע נישט צו בעשטעטיגען. דאָס אַפעלאַציע־געריכט האָט די רעגולאַציע בעשטעטיגט.

ווייבער האבען געקויפט פיש אויף שבת

און סעקוועסטראטארען האבען צוגענומען דאס געלד פאר פאראטקעס

(—) נעכטען אַרום האַלב זיבען אין אָוונט וועגען אין פיש־געוועלב פון קאַטשמאַרעק אויף ציגעלגאַס 7 זענען געווען פול כויען, וועלכע האָבען געקויפט פיש אויף שבת. זענען אַריינגעקומען עטליכע מענשען און גלייך צוגעגאַנגען צו דער קאַסע. די אנוועזענדע פרויען אין געוועלב האָבען נישט געוואוסט, ווער דאָס איז און געמאַכט אַ געוואַלד. ס'איז געוואָרען אַ גרויסע מהומה און ס'איז אַלאַרמירט געוואָרען די פאָליציי. ערשט דאָ האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז די הערען זענען סעקוועסטראַטאָרען פון שטייער־אַמטען, וועלכע האָבען סעקוועסטרירט די קאַסע, און דאָס געלד גענומען פאַר די פאַראַטקעס, וואָס קאַטשמאַרעק איז שולדיג. בינו לבינו האָבען אָבער ווייבער געחלש'ט, די פרוי קאַטשמאַרעק האָט מען מיטגענומען אין פאָליציי. ווייל זי האָט זיך ענטקעגענגעשטעלט דער פאָליציי און אי'ן דער גאַנצער גאַט איז געווען ליהודים.

אויפגעהאנגען זיך אין טאג פון דער חופה

ווייל מ'האט זי געצוואונגען חת נה צו האבען מיט א 63־יעהריגען מאן

(2) אין דאַרף דאַבראַ, בזשעזשינער פאָוויאַט, איז אין דער פאַמיליע פון קאַלאַניסט וועגדע ענטשטאַנען, אַ שאַרפער קאָנפליקט צווישען דער 22־יעהריגער טאָכטער און איהרע עלטערען, צוליב דעם, וואָס די עלטערען האָבען געוואָלט, אַז די יונגע עמא זאָל חתונה האָבען מיט דעם 63־יעהריגען אַלאָיזי גוטמאַן, בעת עמא האָט געליבט דעם 30־יעהריגען אַרטור שנעלקע.

ס'האָט גאָרנישט געהאָלפען און עמא האָט געמוזט מסכים זיין חתונה צו האָבען מיט דעם רייכען גוטמאַן. נעכטען האָט געזאָלט פאָרקומען די חתונה. די כלה איז שוין געווען אָנגעטון און די געסט האָבען זיך אָנגעהויבען צונויפצוקומען. פלוצלונג האָט מען בעמערקט, אַז די כלה איז ערגיץ וואו אַרויסגעגאַנגען, מ'האָט זי אָנגעהויבען אַרומצוזוכען און ענדליך האָט מען זי געפינען אָנגעטון אין חופה־קלייד, הענגענדיג אויף אַ בעלקע. די באַלדיגע רעטונגס־אַקציע האָט נישט געגעבען קיין שום רעזולטאַטען. עמאַ איז געווען טויט. די פאָליציי האָט אונטערגענומען אַן אויספאָרשונג

יאהר גאנג 1911

אַלע מאַנספערשוינען פון יאָהרגאַנג 1911, וועלכע האָבען זיך צוליב פערשידענע סיבות נישט געשטעלט אין די בעשטימטע טערמינען צום פאָבאָר קענען זיך צושטעלען שפעטסטענס ביזן 30־טען נאָוועמבער 1931. אין מיליטער־ביוראָ ביים מאַגיסטראַט, זאַוואַדזקאַ 11 פון 8 פריה ביז 3 נאָכמ.

יעדער וואָס מעלדעט זיך דאַרף זיין איינגעמאָלדען אין לאָדז און האָבען מיט זיך: 1) אַ פאַס אָדער מעטריקע, 2) אַ בעשיינונג וועגען רעגיסטראַציע, 3) אַ צייגניש פון דער שול, אויב דער פאָבאָראָווע האָט אַזאַ שול געענדיגט.

די אויספארשונג געגען קארעליצקין

(2) אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן מאָרד פון ליאָווא קאַרעליצקי, האָט נעכטען דער אויספאָרשונגס־ריכטער פערהערט 7 עדות. די אויספאָרשונג וועט בקרוב פערענדיגט ווערען.

נישטא דערווייל קיין קאמיסאר אין טושין

(2) אין צוזאַמענהאַנג מיטן פונאַנדערלאָזען דעם טושינער שטאָט־ראָט שמועסט מען, אַז אַלס רעגירונגס־קאָמיסאַר פאַר טושין זאָל בעשטימט ווערען דער געוו. בירגערמייסטער פון קאָנסטאַנטינער גריזעל. דערווייל פיהרט מיט דער שטאָט זייט נאָכן טויט פון בירגערמייסטער דאַמאַוויטש, דער וויצע־בירגערמייסטער מאַיעוויטש.

וואָרנונג!

צוליב דעם, וואָס אויפ'ן מאַרק האָבען זיך בעוויזען נאָכמאַכונגען פון אונזער פרעפאַראַט קרעסאַלאַן, וואָרנען מיר נישט צו קויפען די פערשידענע סאָרטען פאַלסיפיקאַטען און בעטען גוט אַכטונג צו געבען אויף די אָריגינעלע פערפאַקונג פון קרעסאַלאַן פון דער פירמע ר. באַרטשיקאָווסקי אַקצ.־געז. אין פּויזען מיט'ן סחורה־צייכען ערבע רעגיסטרירט אין געזונדהייטס אַמט אונטער'ן נומער 1031.

באַרטשיקאָווסקי'ס אָריגינעלער קרעסאַלאַן

קען אָנגעווענדעט ווערען מיט אַ זעהר גוטען רעזולטאַט ביי אַלערליי קראַנקהייטען פון אָטעם־אָרגאַנען, כראָניש. בראָנכיט, טובערקולאָז, הוסט, שווערער אָטעם (אַסטמע). שטיקענדען הוסט וקאָקליוש א.א.וו.

קרעסאַלאַן אַלס פרעפאַראַט, וואָס ענטהאַלט קרעסאָט, היט דעם אָרגאַניזם פון דער שעדליכער ווירקונג פון די געפעהרליכע מיקראָבען, ווי אויך פון טובערקולאָז באַצילען.

קרעסאַלאַן ערבע איז אַן אינלענדישער פּרעפּאַראַט און ווערט אָנגעווענדעט אין אַלע קראַנקען־קאַסעס אין פּוילען.

קרעסאַלאַן ערבע איז זעהר אָנגענעהם אין טעם און רייצט נישט דעם מאָגען.

כעמיש־פאַרמאַצעווטישע פאַבריק

ר. באַרטשיקאָווסקי, אַ. ג. אין פּויזען

פרייטאג	נאוועמבער
27	זון־אויפגאנג 7.17
י"ז	זון־אונטערגאנג 3.30
כסלו תרצ"ב	ליכט־צינדען: 3.17

צוגאב פאבאר־קאמיסיע

(א) שבת, דעם 28־טען האלב 9 פריה הויבט אָן צו אַמטירען אויף קאַשטשושקי 21 אַ צוגאָב פאָבאָר־קאָמיסיע פאַר „פאָבאָראָווע" פון יאָהר 1910 און עלטערע ביז 1883, אויב זיי זענען נאָך נישט געשטאַנען פאַר אַ קאָמיסיע און האָבען נאָך נישט רעגולירט זייער בעציהונג צום מיליטער־דינסט.

ווער וועט זיין לאדזער וויצע־וואיעוואדע?

נאָכדעם ווי דער לאָדזער וויצע־וואָיעוואָדע קירטיקליס איז בעשטימט געוואָרען אויפן אַמט פון וואָיעוואָדע אין פאָמערען, איז דער אַמט אין לאָדז דערווייל געבליבען נישט בעזעצט.

אין לאָדז געהען אַרום קלאַנגען, אַז אויפ'ן דאָזיגען אַמט זאָל בעשטימט ווערען דער געוו. פרעסע־רעפערענט ביי דער וואָיעוואָדזשטווע פּולקי וואָלאָווסקי.

הילף פאר ארבייטסלאזע

זונטאָג, דעם 29־טען, 2 אַ זייגער ביי טאָג וועט די פוילישע ראַדיאָ־סטאַציע אין לאָדז איבערגעבען אַן אימפּרעזע, וועלכע ווערט אָרגאַניזירט דורך דעם וואָיעוואָדזקי קאָמיטעט פאַר אַרבייטסלאָזע מיט פאָלגענדער פּראָגראַם: ערשטער טייל, רעדע פון וואָיעוואָדע יאַשטשאָלט און 2 רעפעראַטען 1) וועגען מלוכהשער הילף פאַר אַרבייטסלאָזע, 2) וועגען געזעלשאַפטליכער הילף פאַר אַרבייטסלאָזע, צווייטער טייל פּראָפּאַגאַנדע, דריטער טייל — אַרטיסטישער מיטן אָנטייל פון אַרטיסטן קענער און אַרטיסטען פון שטאָטישען טעאַטער.

אפטייקען

הייַנטיגע נאַכט־דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען פאָלגענדע אַפּטייקען: פּאַטאַש, פל. קאָשטשעלני 10; כאַיעמזאָ פּאָמאַרסקאַ 12; מילער. פּיעטרקאָווער 46; עפּשטיין, פּיעטרקאָווער, 225; גאַרטשיצקי, פּ. שעיאַזר 59; אַנטאַניעוויטש פּאַביאַניצקאַ 50.

א חודש יום־טוב

פאר די ארבייטער און די טעקסטיל־פאבריקאנטען

(2) ווי מיר דערוויסען זיך זאָלען די פאַבריקאַנטען אָפּשטעלען די אַרבייט אין די טעקסטיל־פאַבריקען פון 15־טען דעצעמבער ביזן 15־טען יאַנואַר. דאָס זאָל זיין אַזאַ מין געצוואונגענער חודש־דיקער יום־טוב.

פאר פונאנדערטיילען קאמוניסטישע אויפרופען

בעקומען 2 יאהר טורמע

(2) דעם 19־טען אויגוסט איז פערהאַלטען געוואָרען פאַר גראַהמאַנס פאַבריק אויף טאַרגאָוואַ גאַס אַ געוויסער הענעך קלושינסקי, וועלכער האָט פונאַנדערגעטיילט קאָמוניסטישע אויפרופען.

נעכטען איז אין קרייז־געריכט פאָרגעקומען קלושינסקיס פּראָצעס און ער איז פאַרמשפּט געוואָרען אויף 2 יאָהר טורמע.

גענעראַל־פערטרעטער אויף דער לאָדזער וואָיעוואָדזטוואָ

פּאַרפומעריע י. דרוקער

זאַוואַדזקאַ 5, טעל. 175־19

קאַמעראַל-טעאַטער
אלעע 1-טער מאַי 2
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

— גרויסע טעאַטער-אַטראַקציע! —
מיט בערטאַ זאַסלאַווסקאַ
און לעאָן געטליכערמאַן

אסך פערגעניגען פאַר קליין געלד! קומט און איבערציגט אייך!
היינט, פרייטאָג און מאָרגען שבת 9 אָוונד — גרויסע סענסאַציאָנעלע פּרעמיערע!

ווען אַ פרוי פערגעסט זיך...

אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ. דאָס שענסטע און דאָס בעסטע וואָס מען האָט ווען געזעהען אין יידישען טעאַטער.

מאָרגען, שבת 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג איינהייטס-פרייזען!
אלע פּלעצער פון די ערשטע ביז די לעצטע רייהע צו 1 זל. אַ בילעט
וועך עס קומט פריהער בעקומט אַ בעסערען פּלאַץ!

דיין ווייבס געליבטער

מיט ב. זאַסלאַווסקאַ און ל. געטליכערמאַן

און דאָס 8 יעהריגע וואונדער-קינד לאָלאַ אמזעל אין די הויפּט-ראָלען. ∴ רעזשי ל. געטליכערמאַן. ∴ שטורמדיגער ערפאָלג! ∴ יעדער קאָן מיטנעהמען אַ קינד בחנם!

אכטונג! לאָדזער, ווייבלעך, מעדלעך און חבר'טעס שבת פריה איז פילהאַרמאָניע! אכטונג!
שבת 12 פריה, מיט ב. זאַסלאַווסקאַ און ל. געטליכערמאַן

אַ האַרץ, וואָס בענקט

דאַמען פריי!

אַלע פּאַרטער-פּלעצער פון די 1-טע ביז די לעצטע רייהע 1 זל.
באַלקאָן און גאַלעריע צו 50 גראָשען
און דאָס קאָן יעדער מיטנעהמען אַ פרוי אויף זיין בילעט אינגאַנצען בחנם

רעאָרגאַניזאַציע אין דער ווידז. „מאַנופאַקטור“

(א) די פערוואַלטונג פון דער „ווידז. מאַנופ.“ האָט בעשלאָסען נישט צו רעדוצירען די לוינען, נאָר איין אַרבייטער זאָל אַרבייטען אויף עטליכע וועב-שטוהלען.

די ידיעה האָט צווישען די אַרבייטער אַרויס-גערופען אַן אומצופרידענהייט, מחמת זיי האָבען געמיינט, אַז מיט'ן פערגרעסערען די צאָהל שטוהל פאַר איין אַרבייטער, וועט דערפיהרען צו אַ רעדוקציע פון דער אַרבייט.

אויף אַ קאָנפערענץ, וואָס איז געכטען פאָר-געקומען צווישען דער דירעקציע מיט די אַרבייטער-דעלעגאַטען, האָט די דירעקציע אויפגעוויזען, אַז צוליב דער רעאָרגאַניזאַציע וועלען די אַרבייטער נאָך מעהר פערדינען ווי ביז איצט. די אַרבייטער-דעלעגאַטען האָבען די ערקלערונג גענומען צו קענטעניש.

היינט וועט אין ווידזעוו וועגען דעם ענין פאָרקומען אַ קאָנפערענץ צוזאַמען מיט'ן אַרבייטס-אינספעקטאָר.

העלדישע פרוי שלאָגט אַרויס דעם רעוואָלווער פון אַ באַנדיטס האַנד

נישט געלונגענער, דרייסטער רויב-אָנפאַל אויף דאַמבראָווסקי 5

אַנטלויפענדע באַנדיטען דערשיסען אויף טויט אַ הויז-וועכטער

(2) נעכטען שפּעט אין אָוונד איז אויף דאַמ-בראָווסקי גאַס פאָרגעקומען אַ נישט-געלונגענער רויב-אָנפאַל, וואָס האָט געקאָסט דאָס לעבען פון אַ מענשען.

וועגען דאָזיגען בלוטיגען רויב-אָנפאַל גיט מען אונז איבער פאָלגענדע פּרטים:

אויף דאַמבראָווסקי 5 האָט דער דאָרטיגער הויז-בעזיצער קאַראַל גריניטש אַקאָלאָניאַל-געוועלב אין זעלבען הויז.

נעכטען אַרום 10 אַ זייגער אין אָוונד ווען גריניטש איז נישט געווען אינדערהיים, האָט מען אָנ-געקלאַפּט אין דער טיר פון געוועלב, די פרוי האָט געמיינט, אַז איהר מאַן קלאַפּט, האָט זי געעפענט די טיר, עס זענען דאַן אַריין אין געוועלב דריי פער-זאָן, וועלכע האָבען געבעטען וואָרשט, בעת די פרוי האָט אָפּגעוואויגען דעם וואָרשט, האָט איינער פון זיי אַרויסגעכאַפּט אַ רעוואָלווער, צוגעשטעלט דער פרוי צום קאָפּ און אונטער דער דראָהונג בע-פוילען זי זאָל זיך נישט ריהרען פון אָרט און די אַנדערע צוויי האָבען גענומען זוכען געלד אין געוועלב.

די פרוי האָט זיך אָבער נישט פערלוירען און האָט דערלאַנגט דעם באַנדיט אַ העפטיגען זעץ איבער דער האַנד, אַזוי, אַז דער רעוואָלווער איז איהם אַרויסגעפאַלען פון האַנד. די פרוי האָט דערווייל אויסגענוצט די געלעגענהייט און איז אַרויסגעלאָפען אין גאַס און געמאַכט אַ געוואַלד.

די באַנדיטען האָבען זיך דערשראָקען און זענען אַרויסגעלאָפען פון געוועלב, לויפענדיג איבער דער גאַס האָבען די באַנדיטען געעפענט אַ שיסעריי, פון די קוילען זאָל געפאַלען טויט דער סטרוזש פון דער זעלבער גאַס נומער 1 אַנטאָני יאַקאָביאַק.

די באַנדיטען האָט מען נישט געכאַפּט.

—=):O:(=—

אנשטאָט צו בעצאָהלען, האָט זי צוריסען דעם וועקסעל

דערפאַר וועט זי זיצען 6 חדשים אין תפיסה

(2) העניע קורץ האָט געהאַט אַ וועקסעל פון אַ געוויסען וולאַדיסלאַוו וואָיטשעכאָווסקי אויף 1000 זלאָטים.

דעם 6. יוני, דעם טאָג ווען דער וועקסעל איז געווען צאָהלבאַר איז קורץ געקומען אין דער וואוינונג פון וואָיטשעכאָווסקין. דער אויסשטעלער אַליין איז נישט געווען אינדערהיים, נאָר זיין פרוי באַטאַליאַ זי האָט געוואָלט געניי נאָכקוקען, צי דאָס איז טאַקע איהר מאַנס אונטערשריפט, דערווייל האָט זי צוגענומען דעם וועקסעל און איהם צוריסען.

קורץ האָט וועגען דעם געמאָלדען דער פּראָקו-ראַטור. נעכטען איז פאָרגעקומען וואָיטשעכאָווסקיס פּראָצעס און זי איז פערמשפט געוואָרען אויף 6 חדשים טורמע.

ווילט איהר קויפען אַ מתנה אייערע קרובים, פריינד און בעקאַנטע, אַז איהר און זיי זאָלען צופרידען זיין, דאַן קויפט די קונסט-אויסאַר-בייטונגען פון „בצלאל“, ירושלים. אַ גרויסער אויסוואהל פון קונסט-בילדער-אויסאַרבייטונגען פון עצי-זית, ביכער און קאַרטען, סדורים, תפילין-בייטלעך צו בעקומען אין „תוצרת ארץ - ישראל“ שרודמיעסקאַ 1, טעל. 193-42.

ס'איז שוין פאַר קיינעם נישט קיין סוד,
אַז די נייעסטע פּערפומען, פּודערן, טואַלעט-זייפען, קעלנישע און בלומען-וואַסערן און אַלער אַרט קאָסמעטיק
צו קאָנקורענץ-פּרייזען
עמפּפעהלט די אַלעמען גוט-בעקאַנטע
PERFUMERJA
J. DRUKIER
5 ZAWADZKA 5, tel. 175-92.
בעמערקונג: פאַר ענגראָסיסטען - בעדייטענדע ראַבאַטען.

מיין מוטער גיט מיר טעגליך סקאָט'ס עמולסיע

דעריבער בין איך שטענדיג געזונד און פרעהליך — כ'האָב אויך „גלייכע פיסלעך און רויטע בעקלעך“. מיליאָנען קינדער פון אַלע לענדער מיט אַ הויכער קולטור האָבען צו פערדאַנקען זייער בליהענדען געזונד סקאָט'ס עמולסיע, וועלכע שטאַרקט און ענטוויקעלט דעם אָרגאַניזם און פערהיט זיי פון אויסקרימונגען (ענגלישע קרענק) און אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, ווי קאָקלוש, גריפּע א. ז. וו. סקאָט'ס עמולסיע איז לייכט אין פערדייאונג און האָט אַן אָנגענעהמען געשמאַק — פערשאַפט אַפּעטיט און פערהיט פון סקראָפולען. סקאָט'ס עמולסיע איז געמאַכט פון בעסטען פיש-טראָן, וועלכער ענטהאַלט די העכסטע דאָזע Witamin A. i D. די דאָזיגע מעלות האָט אָבער נור די אָריגינעלע Emulsja Scotta צוליב דעם דאַרף מען זיך היטען פון מינדערווערטיגע נאָכמאַכונגען.
צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַדי-אַפּטעטשנעס.

מאָרגענשטערן-אויספלוג אין „טאָז“-אנשטאַלטען

פאַרלעזונגען וועגען אַנאַטאָמיע, נעשלעכטס-היגיענע א. אַנד.

די אַרבייטער ספּאָרט-געזעלשאַפט „מאָרגענ-שטערן“ נוצט ווי געהעריג אויס די ווינטער-חדשים אויף צו פיהרען צווישען די ספּאָרטלער אַ קולטור און אויפקלערונגס-אַרבייט.

דעם ערשטען אָרט אין דער אַרבייט פערנעמען אויספלוגען, אין משך פון דער לעצטער צייט איז דורך דער קולטור און טוריסטיק-סעקציע איינ-געאָרדענט געוואָרען אַ גאַנצע רייהע אויספלוגען אין פערשידענע אונטערנעהמונגען, ווי די בעזוכער האָ-בען זיך בעקענט מיט דער טעכנישער איינריכטונג פון די פאַבריקען.

בעזונדערס אינטערעסאַנט איז געווען דער אויס-פלוג אין די אַנשטאַלטען פון טאָז: די זויגלינג-היים אויף פּולנאָצנאַ 38 און דער רענטגען-קאַבינעט, וועלכער געפינט זיך אין פּאָזנאַנסקיס שפּיטאָל, די מוסטערהאַפטע איינאָרדנונגען פון דער זויגלינג-היים, די ווייס איבערגעצויגענע בעטלעך, אין וועל-כער עס רוהען די קליינע נפשלעך, די האַרציגע בע-ציהונג פון די שוועסטער און פלעגערינס, האָט ביי די פערהאַרטעוועטע ספּאָרטלער אַרויסגערופען אוי-סערגעוועהנליכע ענטציקונג. דער רענטגען-קאַבינעט פון וועלכען עס געניסען אַ גרויסע צאָהל אָרימע קראַנקע יודען האָט אויך איבערגעלאָזט אויף די בע-זוכער אַ גוטען איינדרוק. אָנגעפיהרט מיט דעם אויספלוג האָט דער לייטער פון טאָז ה' ד"ר שוואַלבע.

פערגאַנגענעם שבת איז אין קלוב פון מאָרגענ-שטערן פאָרגעקומען אַן אינטערעסאַנטע פאָרלעזונג פון ד"ר גרינבלאַט וועגען „ספּאָרט אין לעבען און ספּאָרט אין געזונד“. דער רעפערענט אַ דאָקטאָר-מעדיצין האָט אין זיין רעפעראַט געגעבען אַ גאַנצע רייהע אַנאַטאָמישע בעלייכטונגען וועגען דער ווירקונג פון ספּאָרט אויף די פונקציעס פון די מענשליכע אברים און אויף דער אַלגעמיינער בלוט-צירקולאַציע.

דער ד"ר גרינבלאַט טרעט איצט צו לייענען אין מאָרגענשטערן אַ ציקל לעקציעס וועגען געשלעכט'ס היגיענע.

שבת 11 פאַרמיטאָג אָרדענט איין די קולטור און טוריסטיק-סעקציע ביים מאָרגענשטערן אַן אויספלוג אין דעם שטאָטישען מוזעאום. ספּעציעל וועט בע-זוכט ווערען די אַנאַטאָמישע אָפּטיילונג, וואו די לערערין פ. ל. בערטאַ ווינאָגראַד וועט האַלטען אַ פאָרלעזונג וועגען אַנאַטאָמיע.

געכאַפּט ביי דער האַנד

געוואָלט בעגנבענען די שפּינעריי פון „איסלער און ציזאַן“

(2) אויף שרודמיעסקאַ 19 אין פאַבריקס-בנין פון „יורשים ראַמיש“ געפינט זיך אין פּאַרטער די שפּינעריי פון דער פירמע איסלער און ציזאַן. נעכטען ביינאַכט האָבען צוויי וועכטער סטעפאַן קאַלינאָווסקי און יוזעף קאַטשמאַרעק געהערט עפּעס פערדעכטיגע קולות, וואָס האָבען זיך געהערט פון דער שפּינעריי. די וועכטער זענען אַריין אין דער שפּינעריי און האָבען דאָרט דערזעהען 3 פער-דעכטיגע מאַנספּערשוינען, וועלכע האָבען אָנגעהויבען צו אַנטלויפען. איינעם פון זיי האָט זיך איינגע-געבען צו פערהאַלטען, ער הייסט שלמה מינק, אָהן שטענדיגען וואוינאָרט.

ווי די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, האָבען די גנבים זיך געוואָלט אַריינבעקומען אין דער שפּינעריי, כדי זי צו בעגנב'ענען.

טראמוואי=געזעלשאפט געגן מאגיסטראט

פאר ארײנלאזן די אויטאבוסן אין שטאט

די דירעקציע פון דער לאדזשער טראמוואי־געזעלשאפט איז בשעתן ארויסגעטרעטן מיט א פראטעסט צום לאדזשער מאגיסטראט וועגן ענטשעדיגונג אין דער הויך פון 600 זל. א טאג, צוליב דעם, וואס דער מאגיסטראט האט ערלויבט די פראווינצער אויטאבוסן אריינצופאהרן ביז אין מיטן שטאט אריין, צוליב וואס די טראמוואיען ליידן שאדן.

אין שטעטישן געריכט האט דער מאגיסטראט דעם פראצעס פארשפילט, אויך אין קרייז־געריכט. בעכטען איז דער פראצעס פארגעקומען אין העכסטן געריכט, וועלכעס האט מבטל געמאכט די אורטיילן פון די ערשטע אינסטאנצען און איבערגעגעבן דעם פראצעס נאכאמאל צו בעטראכטען אין שטעטישן געריכט.

כוליגאנעס בעפאלען יודישע דורכגעהער און מערדערליך צושלאגן א יודישן בעקער ארב.

איינער פון זיי איז ארעסטירט געווארען

נעכטען 10 אוועטן זענען עטליכע כוליגאנעס בעפאלען די יודישע דורכגעהער און די געשלאגן, אויף רוג שרודמיעסקא און פאנסקא זענען זיי בעפאלען עטליכע יודען און איינעם פון זיי, שלום פשיטעק א בעקער־ארבייטער (זשעלאנא 39) האבן די כוליגאנעס מערדערליך צושלאגן.

דערזעהענדיג פאליציי, זענען די כוליגאנעס ענטלאפען. די פאליציי האט זיי נאכגעיאגט, און אויף רוג פאנסקא און גדאנסקא איז געלונגען איינעם צו כאפען. די פאליציי האט איהם אפגעפיהרט אין 4-טען פאליציי־קאמיסאריאט.

—=:)(:=—

אויפגעלעזט דעם קאנסטאנטינער שטאט=ראט

איז מאגיסטראט ווערט אריינגעזעצט א רעגירונגס=קאמיסאר

(א) מיט א צייט צוריק האט צווישן קאנסטאנטינער מאגיסטראט מיט'ן שטאט־ראט אויסגעבראכען א סכסוך צוליב'ן ארטיגען בורמישטש. דער לאדזשער קרייז־סטאראסט האט דערום בעשלאסען דעם בורמישטש דאלעצקי אפצושטעלען אין דער טעטיגקייט, אויפצולעזען דעם קאנסטאנטינער שטאט־ראט און צו בעשטימען פאר'ן מאגיסטראט א רעגירונגס־קאמיסאר.

דאס אפשטעלען דעם בורמישטש אין דער טעטיגקייט, האט אין געוויסע געזעלשאפטליכע קרייזען ארויסגערופען א פערביטערונג. די פ. פ. ס. און די דייטשע סאצ. ארב. פארטיי וועלען זיך דער וועגן ווענדען מיט א פראטעסט קיין ווארשא.

דעפעראט פון ראטמ. אדוו. י. ווייצמאן

היינט 7 אוו. וועט אין לאקאל פון דער פאלקס-פארטיי (זשעלאנא 10 א.) האלטען א רעפעראט ראטמ. אדוו. יוסף ווייצמאן א. ד. ט. „דער פאלקיזם און זיין וועלט אנשויאונג". נאכ'ן רעפעראט וועלען פארקומען פרייע דיסקוסיעס.

אין קאמעראל-טעאטער

היינט ווערט אין קאמעראל-טעאטער, ווידער געגעבען א פרעמיערע, „יעצט א פרוי פערגעסט זיך" מיט די ארטיסטען בערטא יאסלאוויסקא און לעאן געטליכארמאן. אין די הויפט ראלען. די פיעסע „ווען א פרוי פערגעסט זיך". איז א דיינע מעלאדראמע, עס איז אויך דא אין די פיעסע א סך שעהנע לידעלעך, די פרייזען פון די בילעטען זענען זעהר ביליגע.

פערזענליכעס

דער לאדזשער וואיעוואדע וולאדיסלאוו יאשטשאלט, איז צוריקגעקומען פון ווארשא, וואו ער האט געווײלט אין דינסטליכע אנגעלעגענהייטען – און האט איבערגענומען זיין אמט.

אויף חנוכה זאלט איהר נוצען נאר דעם ארץ - ישראל'דיגען

שמן = זית

צו בעקומען אין „תוצרת ארץ - ישראל" שרודמיעסקא 1 (פראנט-געוועלב), טעל. 193-42.

טמער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז

„SPLENDID"

היינט רעוועלאציאנס=פרעמיערע!

פון מייסטערווערק רעזשי August Genina ריטם, טעמפא. ליבע. שפאנונג.

זשארזשעט'ס ליבע

איז א מעכטיגע פראנצויזישע דראמע פון דער פראדוקציע 1932 יאהר, וועלכע האט זיך ארויסגערוקט אין פראנט פון די בעסטע ערשטקל. פילמען א דאנק איהר גישט-דורכשניטליכער אקציע און אויסגעצייכענט שפילן פון די ארטיסטען.

די הויפטראלע פון דער זינגערין און קאבארעט-טענצערקע שאפט די איינציגע און שענסטע מיט איהרע פיסלעך אין גאנץ פראנקרייך

די חעל־הארינע Daniela Parola צוזאמען מים דער רייצענדער Josseline Gael

אונ' דער רעמאנטישער Jaques Varenne און Piotr Baczew

אנהייב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. שבת און זונטאג פון 12 ביז 4 א זייגער נאכמיטאג פריהמארגען פארשטעלונגען צו פערקלענערטע פרייזען. פאספארטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג ביז'ן אפרופען.

ראדיא=פראגראם

פרייטאג, דעם 27. נאוועמבער

11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 גראמאפאן, 3,25 אידיציע פאר מוזיק־לעהרער, 4,05 קאמוניקאט פאר פישער און שיפער, 4,10 גראמאפאן 4,20 פארלעזונג, 4.35 לעקציע ענגליש, 5,10 פארלעזונג, 5,35 קאנצערט, 6,30 פערשידענעס, 7.15 קאמוניקאט פאר לאדזשער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפערטואר, 7.45 ראדיא-פרעסע, 800 מוזיקאלישע געשפרעכען, 8.15 סימפאנישער קאנצערט, 10,40 קאמוניקאטען, 11,00 לייכטע מוזיק

שבת, ד. 27 נאוועמבער

11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 גראמאפאן, 3,00 גראמאפאן, 4,20 פארלעזונג, 4,40 גראמאפאן, 5,10 פארלעזונג, 5,35 ווינקעל פאר יונגע טאלאנטען, 6,05 פאר קינדער, 6,30 קאנצערט פאר יוגענד. 6,50 פערשידענעס, 7.15 קאמוניקאט פון לאדזשער האנדעלס-קאמער, 7,30 רעפערטואר. 7,45 ראדיא פרעסע, 8,15 קאנצערט פון לייכטע מוזיק. 9.55 פעליעטאן, 10,10 שאפען-קאנצערט, 10,40 קאמוניקאט, 11.00 גראמאפאן.

מעלדונגען

אכטונג

חברים-ות פון „פועלי-ציון" (ס. צ. ס. פ.). שבת ד. 28 טן ד.מ. פינקטליך 6 אוונד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פיעטריקאווער 83 די יעהרליכע גענעראל פערזאמלונג אלע חברים ווערען אויפגעפאדערט פינקטליך צו ערשיינען.

אכטונג שערער-ארבייטער!

זונטאג ד. 29-טען נאוועמבער 5 נאכמ. קומט פאר אין לאקאל פון טעקסטיל-פעדעריי, אגראדאווא 9 א גענעראלע פערזאמלונג פון אלע שערער ארבייטער וועגען בעזונדערע וויכטיגע פראגען.

אומבאדינגט און פינקטליך קומען!

די פאך קאמיסיע ביים טעקסטיל פאריין אפטיילונג 7 „נייע".

יודישע פאלקס אוניווערזיטעט אין זאל פון „הה. אחדות" אין לאדז שיענקיעוויטשא 3-5

1) שבת דעם 28.11 ד. י. פינקטלעך האלב 9 אוונד קומט פאר אין יודישען פאלקס אוניווערזיטעט א פארטראג א. ד. ט. די ראסע און דער פראבלעם פון דער יודישער ראסע רעפערענט דיר. א. פערעלמאן.

2) זונטאג דעם 11-29-טען ד. י. האלב 8 אוונד קומט פאר א פארטראג א. ד. ט. ציוניזם ... 'ן הערצל'ן רעפערענט ד"ר ס. ברלס.

224

ביי אסטמע און הארץ=קראנקהייטען

ברוסט און לונגען ליידען, שקראפול, שילד-דריזען-פערגרעסערונג און קרעפ-בילדונג איז די רעגולירונג פון דער מאגען דורך'ן געברויך פון נאטירליכען ביטערוואסער

Franciszka Józefa

פון גרויסער וויכטיקייט. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטייקען.

היינט אין שטאט=ראט

א ווארט-קאנצערט פון „די ווילנער"

היינט האלב 9 אינאוונט וועט פארקומען דער, מיט גרויס פעראינטערעסירונג דערווארטעטער, ווארט קאנצערט פון דער ווילנער טרופע.

דער אייגנארטיקער קינסטלערישער אוונט, אלס רעפרעזענטאט ווער—וועט פארקומען אין זאל פון היגען שטאדט-ראט (פאמארסקא 16)

דאס היגע פובליקום, וועלכעס האט שוין לאנג נישט געהאט די מעגליכקייט צו הערען די בעליבטע „ווילנער" וועט זיכער אויסנוצען די געלעגענהייט און וועט קומען אויף דעם היינטיגען „ווארט-קאנצערט".

„די ווילנער" האבען זיך שוין קונה שם געווען אלס ווארט קינסטלער. וועלכע זענען בכח אפצוגייסען דעם צושויער אויף א קורצער ווײלע פון דער טאג טעגליכער גרויקייט און איהם אריינצופיהרען אין דער וועלט פון קונסט און פיידיגער שאפונג.

דאס פראגראם פון אוונט אנטהאלט טאקי די בעסטע שאפונגען פון דער יודישער ליטעראטור אויפ געביט פון דראמע, ליריק און הומאר.

אויף דער סצענע וועט אדורכגיין א גאנצע גאלעריע פון טיפען און געשטאלטען וואס וועלען א דאנק די קינסטלערישע פעאיקייט פון „די ווילנער" בעקומען א בולטן פלאסטישען אויסדרוק. ס'וועלען אויך אויסגעפיהרט ווערען א גאנצע ריי סטיליזירטע יודישע פאלקסלידער און כאראלע רעקלאמאציעס.

ערפאלג פון רעגינא ציקער אין פילהארמאניע

יעדע פארשטעלונג אין פילהארמאניע געהט דורך מיט אן אונגעהויערן ערפאלג די נאהענטסטע פארשטעלונגען וועלען ווידער זיין רעוועליציעס.

טעאטער=רעפערטואר

יודיש קאמעראל טעאטער „ווען א פרוי פערגעסט זיך.

פויליש-טעאטער — היינט און מארגען „זאקאס וואלינונג". שבת און זונטאג בייטאג „אויספארשונג".

קאמעראל-טעאטער נאכמיטאג און אין אוונט — האו האו.

פאפולארני — היינט „צפון-עקספרעס 133" מארגען — „לוקאשינסקי".

קלאנג- פילם= טעאטער

CASINO

היינט פרעמיערע

פאר מעלאמאנען!

JENNY LIND

פילם, וואס גיט דעם צושויער א סך איבערראשונגען און רופט ארויס אמת'ע ענטציקונג.

אינטערעסאנטער קנויל פון אינטריגעס און שעהנער מוזיק.

פרעכטיגע דעקאראציעס, אויסגעצייכנטע אקטיארען און הויפטזעכליך דאס אונפערגלייכליכע געזאנג פון דער בעקאנטער GRACE MOORE

דער צושויער און צוהערער פארשט מיט אונגעוועהנליכער פעראינטערעסירונג און טיילמאל מיט דריקענדע טרעהרען אין די אויגען

דאס לעבען פון א בעקאנטער זינגערין, דאס איז דער אינהאלט פון פילם. דאס זענען געשיכטען פיל מיט פאסירונגען, אז ס'קען זיך אויסדוכטען, אז נור די פאנטאזיע פון א פאעט איז ביכולת צו שילדערן אזא ארט איבערלעבענישען.

פאראמאנט'ס קלאנג=צוגאבע

אנהויב פון די סעאנסען 4.30 נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. פאספארטו'ס און הנחה-בילעטען אונגילטיג ביז'ן אפרופע.

פעלץ=ווארען=לאגער „KAMCZATKA"

לאדז, 19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224-66 און 162-23

עמפפעהלט דעם רייכסטן אויסוואהל פעלץ=ווארען צו ערמעסיגטע פרייזען

בעמערקונג: פירזשנער= און שניידער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

קינא ERA פריהער פלארא

זאווישא 22 (באלוט)

אנהויב 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 1 בייטאג ספעציעלע צוגעפאסטע מוזיק אויסגעפיהרט דורך א פערשטארקטן סימפאנישן ארקעסטער

אזעלכעס האט לאדז נאך נישט געזעהען!!!

גרויסער מעכטיגער דאפעלטער שלאגער=פראגראם!

האדזשי מוראט (ווייסער טייוועל)

לויט דעם בעריהמטען ווערק פון גראף לעוו טאלסטאי, אין די הויפטראלן:

IWAN MOZZUCHIN, Lil Dagover, B. Aman

צו דעם דאזיגן בילד איז ספעציעל אנגעשריבן געווארן א כאר פון 10 פערזאן, וועלכער וועט אויס־פיהרען ... רוסישע לידער און ראמאנסן

היינט און פאלגענדע טעג!

2 שלאגערן אין איין פראגראם!

II. גרויסע געגענווארטיגע עראטישע דראמע א. נ.

„פערבאטענע פרוכט"

אין די הויפטראל ROLAND WARNO אין די ווייבלעכע ... TAMARA ALBERTINI

באַר אלא אשינגער

30 פיעטריקאווער 30

מיטאגען פון 3 פולע געניג 1.75 זל. אווענדברויטען פון 3 פולע געניג 1.50, פאַרציעס ווערען ווייטער פארגרויסערט צו 1.20 זל. נארמאלע פרייזען—נישט געהעכערטע

סעגליף פון 7 א זייגער אין אָווענד (שבת און זונטאג פון 6 אָוו.) ווערט פאַרקומען

קאנצערט פון ארקעסטער א. ד. לייטונג פון ה. גארעליק

I. BOMBEL

פירזשנער-אטעליער פון פעלץ-בעשטעלונגען

פיהרט אויס אלערליי

און רעפעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. מעסיגע פרייזען.

6 זאוואדזקא 6 טעל. 118-62

מיט 25 פּראָצענט ביליגער ווי איבעראל!

דאמען= און הערען-פעלצען

ווי אויך אלע איינצעלנע פעלעכלעך

איך א רייכען אויסוואהל מיט גוטע בעדינגונגען אין פעלץ - וואַרען - געשעפט

I. SZWARCMAN

Narutowicza 42, tel. 166-31

בעמערקונג: קיין שום פיליאַס בעזיץ איך נישט.

Dr.
HELLER
ספעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואכע
נאוואָראַט 2 טעל. 79-89
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אוועגד. פאַר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

קאטאר, כריפּקע און גריפּע
PINOMETHYL
היילט. פערהיט און בעזייטיגט
PINOMETHYL קען מען בעקומען אין אַלע אַפטייקען. פרייז 1.75 זל.
פערטרעטער אויף דער לאָדזשער וואָיעוואָדשאַפט:
Apteka J. CYMERA w Łodzi, **Wólczańska 37**, róg 6-go Sierpnia tel. 139-47.

אַנ'אַרט צו שלאָפען
פאַר 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט אָדער 2 פריילינס אין אַ שעהן מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען ביליג זאָפאָרט אָפּצוגעבען ביי אַ בעסערע פאַמיליע צו ערפאַרען
ביי **אייערבאך**
קילינסקיעגא 41

קלאנג-קינא-טעאטער ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע פּרעמיערע!
Rio-Rita
מיט'ן אנטייל פון דער געטליכער
JOHN BOLES און דעם העלדישען **BEBE DANIELS**
דאָס שעהנע און גליקליכע ליבעס-פּאָר וועט זינגען די שענסטע מעלאָדיעס. דער פילם „RIO-RITA" איז א יום-טוב פון דער קלאַנג-זינגענדער פילם-קונסט.
אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג 12 בייטאָג.

רעפּאַרמאַצקיע-פּילען
פון דער מארקע גייסטליכער גען קאָנט פון יאָהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פון רעוומאַטיזם, ליבער-ליידען, גענען דיקקייט, געגען רעמיזם, דאָס קומען בלוט אין קאָפּ, שטילען די יסורים פון המאָראָאידען, רייניגען דאָס בלוט און פּראָנגען צו אַבסטרוקציע — ניגצופוג דורך ריניגונגס-מיטעל.
צוגעגריוועבען 1 אָדער 2 פילען אַ נאַכט פּרייז פון אַ שאַכטעל 1.35.
אויסגעראַבייטונג פון דער אַפּטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
פערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik).
964

קלאנג-קינא MIMOZA
קילינסקיעגא 178
היינט און פאלגענדער טעג!
גרויסע פרעמיערע!
„דער קעניג פון בולוואר"
אין דער הויפטראָלע:
GEORGE MILTON
אנהויב 4 נאָכמ., שבת און זונטאג 2 בייטאָג
אויפ'ן ערשטען סעאַנס אלע פלעצער 60 גר

Dr. med.
Haltrecht
ספעצ.-ארצט פאַר הויט און געשלעכטס-קראַנקה.,
נעהמט אן פון 8—9.30 פריה פון 1—2 נאָכמיטאָג און פון 6 ביז 9 אָוונט.
זונטאָג פון 9 ביז 1 בייטאָג.
פיעטריקאווער 10
טעל. 245-21.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען.

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפּעראַציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראַך ווערט גרויס אַזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי אַ וואַסער-קאָפּ און עס פאַלט אַרויס אין דעם בויך און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבט. ספּעציעל גוטענע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכנט נאָך גרויסע פראַקטיק מיט מיינע בעהאַנדלונג און פון דייטשן פראָפעסאָר

דאַנקבאַר בראַכורטונג בעזאַנדערע ויכער דעם שטערקסטן און נעפעהרליכסטען בראָך. אויך פאַר הויקערס לייטונגען מיט הייל-קאַרסעטען און אַפּאַראַטן פאַר פערקרימטע פיס און פּלאַטע-פיס ספּעציעלע אינלאַגען אין די שיך. יינגמעליכע געמענע פיס און הענד, געמענע זאַקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.
עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.

ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פראָפעסאָרען: פראָפ. ד"ר באַראַנטש, פראָפ. דר. י. מאַרישלער, פראָפ. ד"ר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אַן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס מיין הערצליכען דאַנק דעם גרויסען ספעציאליסט ה' דיר. ראַפאַפּאָרט, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא 10 פאַר לאַקאַליזירען מיר דעם ברוך, אויף וואָס כ'האָב געליטען אַ סך יאָהרען.
באַנדע עליאַש, פיעטריקאָווער 50.

אכטונג!
דער
אָטשאַן
קומט.
האט איהר
שוין
קינדער
וועש
?

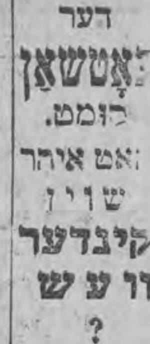

ספעצ. אפטיילונג פאַר קינדער-שיך

שיך פון 11 זל.
האלבשיך פון 9.80 זל.
צו בעקומען ביי
J. FRIMER, Piotrk. 75
Filje: Piotrk. 112 i Piotrk. 148.

אשותּה
מיט 3000 דאלאר
קען צוטרעטען צו אַ בוי און איינריכטען אַ ספּעציעלע לעטשניצע. — גוטער ערפאָלג גאַראַנטירט. אָפּערטען אונטער „Zakład Leczniczy" אין אדמיניסטראַציע פון דער צייטונג.

לעדהערין
גוטע פעדאַגאָגין ערטיילט אונטעריכט פאַר ערוואַקסענע אין פּוילישע, יודישע און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פרייזען
לאַסמאַן בזשעזינער 15

אַ זייגערמאכער
מיט לאַנגיעהריגער פּראַקטיק, זוכט אַרבייט געגען מעסיגען געהאַלט.
אָפערטען אונטער „Sz. W.37" אין אַדמ.

יעדער איינציגער
האט זיך איבערצייגט, אז פאַר
מעבעל
דיוואַנעס, פעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען אז"וו צאַהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאַן שענקעוויטש 23
טעלעפאָן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידענע געניצטע מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

זעלטענע געלעגענהייט!
אַ קאמפּלעטע איינריכטונג
פון א ליקער און ווייז-פאַבריק איז ביליג צו פערקויפען. — נענויערעס צו ערפאַהרען
ביי ה. מישליבורסקי
מאַניטראַצקאַ 16.

מעבעל
אַ איבעראַשונג פאַר די אלע, וואָס ווילען קויפען מעבעל!
מיר בעזיצען אויף לאַגער אַלע סאָרט מעבעל פון די בעסטע אויסל. פאַבריקאַנטען. די פרייזען זענען רעדוצירט מיט 50%
אַ קאָמפּלעטע שלאָף-צימער צום פּרייז פון 1050 זל.
" " שפּייז-צימער " " " 1250 "
" " קאַבינעט " " " 850 "
ווי אויך איינצעלנע מעבעל-שטיקער, ביליגער ווי איבעראַל
איז צו בעקומען און
„סטיל", נאַרוטאָוויטשא 4 טעל. 190-26. קומט און איבערצייגט אייך!

נעוו. אסיסטענט פון די קליניקען פון אוניווערזיטעט אין בערלין
Dr. med. STARKER
ווענערישע, הויט, האָר און בלאָז-קראַנקהייטען
12 שרודמיעסקאַ 12
טעל. 126-87
נעהמט אָן פון 9—11 און פון 4—8 אָוונט.
זונטאג און יום-טוב פון 9 ביז 1 מיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע
אנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פאַרמ
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

וואוינונגען!
צו 3 שטיבען מיט אַ קוך, פולשטענדיג מאָדערן איינגעאָרדענט, אַלע בעקוועמליכקייטען, צענטראַל-בעהייצונג, פון באַלד צו פערדינגען. מיט אָפּטרעט-געלד און אויך פאַר בלויז דירה-געלד.
צו דערוויסען זיך אויפ'ן אָרט זשעראָמסקיעגאָ 37, עקע זשעלאַזנאַ.
1914

וויכטיג פאַר מחותנים! 44
קויפט נישט קיין
מעבעל
בעפאַר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל-געשעפט
Ch. ŁAZNIK
44 גדאַנסקאַ (דלוגאַ) 44
טעל. 162-55
נאָר ביי מיר קענט איהר בעקומען פּערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג.
בעם: בקויף אויך געניצטע מעבעל, דיוואַנעס א. ז. ו.
פּרובירט און איבערצייגט אייך!
44 44

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספּעציאַל-ארצט פאַר הויט- און וועגערישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע, אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5—9 אָוונט.
בעזונדערער וואַרטע-צימער פאַר פרויען.

Dr. med.
H. LUBICZ
ספּעציאַליסט פאַר הויט-, וועגערישע און געשלעכטס-קראַנקהייטען
צעגעלניאַנאַ 7 (פריהער 43) טעל. 141-32
עמפּפאַנגס-שעה'ן 8—10, 12—2 און 5—8, זונטאָג און יו"ט 9—1. פאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל

Dr. med.
J. BETTE
ספּעציאַל-ארצט פאַר אינערליכע און קינדער-קראַנקה.
פיעטריקאָווער 6, טעל. 144-95
נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 4—6 נאָכ.

FUTRA wł. W. DANZIGER DAWNIEJ „A. BROMBERG" Poleca po cenach zniżonych wszelkiego rodzaju futra i skórki futrzane. Przyjmuje się wszelkie obstalunki. Piotrkowska 31 Tel. 105-84 front 1-sze piętro

זומערוואוינונג-פארצעלאציעם אין סאסנאווע וואלד
פון גוט DRUŻBICE
וואס געפינט זיך ביים שאסעי
לאדז-פאביאניץ-בעלכאטאוו
די פארצעלען ווערן פערקויפט פון 25 ביז 45 גר. פאר א קוואדראט מעטער אויף 2 יעהריגע אויסצאהלונגען
זאמרינג נעגענד. טרוקען. געזונד און זעהר שעהן. פלאזשע איבער'ן טייך. דער וואלד איז אלט 60 יאהר. — די ערשטע פארצעלען זענען פערקויפט געווארען אין פאריגען יאהר און איצט ווערן פערקויפט די צווייטע און דער לעצטער טייל פון וואלד.
זעהר בעקוועמע קאמוניקאציע. יעדע 2 שעה געהט ארויס אנ'אויטאבוס פון לאדז דורך פאביאניץ, דרוזשביצע, בעלכאטאוו און צוריק.
אינפארמאציעס ערטיילען: 1) אין לאדז: ביורא פון אינזש. לעאן הורוויטש, טעל. 141-95, פילסודסקיעגא 36, פראנט 1 שטאק, קווער-אפיצינע 1 שטאק. 2) אין פעטריקאוו ביורא פון געשוואירענעם געאמעטער Leopold Rajdowski פילסודסקיעגא 65. 3) אין ד זשביצע דער אדמיניסטראטאר פון גוט, הויז פון וולאדיסלאוו אדלער.

RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהויב 4 א זייגער נאכמ. שבת זונטאג 2 א זייגער
אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר.
פון דינסטאג ד. 24 נאוועמב.
און פאלגענדע טעג!
גרויסע דראמע פון לעבען פון דער אריסטאקראטיע א. ג.
א מאן — א געליבטער
אין די הויפטראלן Catherina Dale, Warner Baxter
אויסער פראגראם! אויפ'ן וועג פון די פיאנערען און לאנד און אויסלענדישע אקטואליטעטן. | | | | נעכסטער פראגראם: „קאווקאזער נעכט".

קלאנג-קינא-טעאטער Wodewil גלובנא 1
די שענסטע אמעריקאנעריז Joan Grawford
אין דער שעהנער ליבעס-דראמע א. א.
אין די איבריגע ראלען:
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע.
די לבנה איז מאבטאז
DOROTHA SEBASTIAN, RICARDO CORTEZ, KAROL DANE (Slim)
אכטונג: פערקלענערטע פרייזן פון די פלעצער I 1.50 זל., II 1 זל. און III 75 גר.
קלאנג-קינא-טעאטער Odeon פשעיאזד 2

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(ווינקל קאפערניקא)
צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 10.

היינט און פאלג. טעג! דאס מעכטיגסטע קלאנג-דראמאטישע מייסטערווערק פון קעניג פון די רעזשיסערן Cecil B. de Mille
„דינאמיט"
— די הויפטראלן קרעאירן —
Konrad Nagel
Kay Johnson
Charles Bockford
אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו. | אויסער'ן פראגר.: אינטערעסאנטע פילם-אקטואליטי און א פרעהליכע קאמעדיע. נעכסטער פראגר.: „פרויען מיט א פערגאנגענהייט"

קינא-טעאטער CORSO זשעלאנא 2-4.
היינט און פאלג. טעג! דער לאנג ערווארטעטער דורך טויזנטער 100 פראצ. קלאנג-סענסאציאנעל-סאלאן פילם מיט אונגעוו. ליכט-עפעקטען
דעם מיליאנערס טעסטאמענט
אין דער הויפטראלע דער אונאיבערשטייגענדער KEN MAYNARD מיט זיין פענאמענאל-פערדעל Tarzan אונגעוועהנליך שפיל! פרעכטיגע קלאנג-עפעקטן! סענסאציעס! הומאר! „טעסטאמענט פון א מיליאנער" איז א שפאנענדער פילם, וואס האלט דעם צושויער אין אונגעוועהנליכער שפאנונג פון אנהויב ביז'ן סוף
אויסערן פראגראם: קלאנג-פארס און לאנד-אקטואליטעטן. די פרייזן פון די פלעצער זענען נישט געהעכערט.

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

עס איז נויטיג

א מעדעל פון א בעסערער פאמיליע קען זיך מעלדען אין פאפיר-געשעפט זשעלאנא 6.

איין אינטעליגענטער לאנג געקליידעטער יונ-גערמאן געווזענער גרויסער מאנופאקטור סוחר מיט די בעסטע רעפערענצען ווי אויך געגען קויציע זוכט א פאסטען ביי וואס עס זאל נאר זיין צו אייך מעסיגען געהאלט אפערטען אונטער „סוחר".

א נייהער צו א שטעפער ווערט געזוכט ביים שטעפער טאראגאווא 38.

איך זוך א פאסטען צו פיהרען די ווירטשאפט ביי אנ'אלמן אדער א גרוש קען אויך זיין מיט קינדער פון 7 ביז 5 צו ערפאהרען קיליעסקיעגא 19 וואוינונג 33.

א סאליד אנשטענדיג מעדעל פון ארענטליכע עלטערען זוכט א פאסטען ביי א אנשטענדיגע פאמיליע ס'קען אויך זיין צו קינדער צו לערנען מיט זיי, צו ערפאהרען א גאנצען טאג ביי לאנדא שרוד-מיעסקא 16 2-טער שטאק.

לאקאלען

אנ'ארט צו שלאפען פאר איינעם אדער 2 יונגעלייט ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע קילינ-סקיעגא 33 פראנט 3-טער שטאק. וו. 15.

צו פערדינגען 2 וואוינונגען צו 2 שטובען און קוכען מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף בושעוש-נער 11 צו ערפאהרען ביים ווירט.

איך זוך א שטוב מיט א קוך און א באלקאן צו פערדינגען זאוואדזקא 19 פראנט 3-טער שטאק ביי פריידענרייך.

צו פערדינגען א צימער צו שלאפען פאר 2 פערזאן צו ערפאהרען זאוואדזקי 10 ביי פרוי קרענ-געל אויך א צימער פאר איין עלטערע פרוי.

ס'איז דא אנ'ארט צו שלאפען פאר איינעם אדער פאר צוויי יונגעלייט ס'קען זיין אויך א על-טערער נאוואמיעסקא 6 וואוינונג 64.

איך בעזיץ א לאקאל אויף נאוואמיעסקא גאס געאייגנט אויף אנ'עקספעדיציע זוך איך איין פאכ-מאן אלס שותף, ערקינדיגונג ביי וואלקאוויץ זאר-וואדזקא 12.

געוועלבער און לאגערן גיבען מיר איבער אין פאכט אויף קאשטשעלנא 3. צו ערפאהרען ביים ווירט.

צו פערדינגען א געוועלב מיט א שטוב און א קוך קילינסקיעגא 163 ביי ראקיטאוויטש.

א צימער פאר 1 אדער 2 יונגעלייט איז פון דאפארט אבצוגעבען, צעגעלניאנא 15 וו. 31.

א בעזונדער צימער ביי א אנשטענדיגער פא-מיליע געאייגנט אויף א צאהנארצט-קאבינעט אין דער געגענד פון באלוטער מארק, אדער אויף אלעק-סאנדראווסקא ווערט געזוכט. צו מעלדען טעלעפאניש 40-152 פון 9 ביז 11 פריה, און פון 3 ביז 4 נאכמ.

א געוועלב אין א בעלעבטען פונקט 11 אויף 5 איילען טרעט איך אפ עווענטועל אויסטוישען אויף א געוועלב אדער א צימערל אין שטאט ערפאהרען אלעקסאנדראווסקא 25 וו. 6 אין שניידער ווערק-שטעל.

א פארטער-לאקאל נעבען פלאץ וואלנאשטשי איז פון באלד איבערצוגעבען, צו ערפאהרען ביי ראך, נאוואמיעסקא 14 אין געוועלב.

איבערצוגעבען א האלב געוועלב מיט א שויר-פענסטער אויף פיעטריקאווער גאס צו ערפאהרען אין בוכהאנדלונג „קולטורא" פיעטריקאווער 50.

3 קעלערס אויף נאוואמיעיסקא 21 פון זאחזירט אפצוגעבען געאייגנט אויף הויהלען און אויך אויף א פאבריקעל צו ערפאהרען אין פוטער-געוועלב נאוואמיעסקא 21.

וויכטיג פאר א זייגערמאכער, עס איז דא איבערצוגעבען אנ'אלט איינגעפיהרט זייגערמאכער געשעפט מיט איינריכטונג אויף זעהר גוטע בעד-דינגונגען ביי פאוולאווסקי ראקיטשינסקא 22 צו ערפאהרען פון 9 פריה ביז 9 אוונט.

ביליג צו פערמיטען א צימער. געאייגנעט פאר א דאמען-שניידערין. אדער אויף א ביורא. ביי פישאף, פולנאצנא 9 אויך אויספערקויף פון פער-שידענע מאלער-שאבלאנען. 7165

אנ'איינגעפיהרטע קויהלען-בידקע איז איבער-צוגעבען גדאנסקא 21. פריוואט-וואוינונג פילסוד-סקיעגא 24 בלאכשטיין. 7166

Miejsce do spania dla 1-go lub 2-ch panów za niskiem wynagrodzeniem. Wiadomość Pomorska 14, front 2 p. m. 4.

Jedna lub 2 panienki mogą otrzymać pokój przy int. rodzinie izr. Wiadomość Fuks, Pomorska 3, od 7—9 w.

פערשידענעס

א קאסע-שראנק און א ביורקא ווי אויך א שרייב-טיש ביליג צו פערקויפען וואלבארסקא 4 ביים ווירט.

א שותף מיט 2000 זל. זוך איך צו א גוט איינ-געפיהרט האנדעלס-ביורא מיט א גרויס פערדינסט אפערטען אין אדמינ. אונטער א שותף אדער פון 10 ביז 12 טעלעפ. 15-166.

וועגען אויסלאנד-הנחה-פעסער און וויזעס נאך פראנקרייך, בעלגיען, דייטשלאנד א. א. וו. טעלע-פאניר'ט 47-108.

א קאראקול פאלטען זעהר שעהן מיט א סקאנקס קראגען, מאדערן פאר 950 זל. צו פערקויפען דאס איז א זעלטענע געלעגענהייט. פיעטריקאווער 62 ביי פינגערהוט פראנט 2-טען שטאק.

פערלוירען געווארען א פארטפעל מיט פערשי-דענע דאקומענטען א פאס אויפ'ן נאמען משה עקשטיין, געגען בעלוינונג אבצוגעבען צו מ. עק-שטיין, בושעשינער 21 די דאקומענטען האבען פאר קיינעם קיין שום ווערט נישט.

איך קען אריינלייגען פון 8 ביז 10,000 זל. אין א געשעפט אדער פאבריקאציע אלס שותף אפערטען אבצוגעבען אין אדמינ. מיט ארטיקעל אונטער „פ.ז.5"

אויף לוין נעהם איך אן אויף א 12-טער און 13-טער שטריק-מאשינען רענדער און סוועטערס. מ. אייזענבערג נאוואמיעסקא 26.

מעכאנישע שלייפעריי נעהמט אן צו שלייפען שערען, מעסער און לאנגע מעסערס. פולנוצנא 18, אין פראנט-געוועלב.

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט — 18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט — 24 גר. אין דער ווייט 8 שפאלטען
אין טעקסט — 40 . . . . . . 60 — . . . 4
נאכ'ן טעקסט — 12 . . . . . . 18 — . . . 8
פאר א טעלעפאן-שורה ... 100 פראצ. טייערער. אויסל. 50 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים; אויף דער פראווינץ 6—5
א חודש אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר'ן אינהאלט און טערמינען די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך
די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Krakowski
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 31.